

tv-15naš TOVARIS

Št. 43
27. oktobra 1983
Leto XXI

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Daljna predstava o beli ptici miru

Mirovne demonstracije v Bonnu: pet minut pred dvanajesto

Generacije, ki so preživele pekel druge svetovne vojne, so še hip po vojni, pa naj so bile med zmagovalci ali poraženci, ponavljale: nikoli več vojne! Nikoli več uničevanja človeških življenj! Ampak to mednarodno zavetje je trajalo prav kratak čas. Še včeraj v navalu prekipeljavice sreče vroč stisk rok med ameriški in sovjetski vojski se je ohladilo do ničle. Med državami so zrasli sredi »civilizirane« Evrope pravi velikianski zidovi, ki v mnogočem spominjajo na obzidja nekdanjih koncentracijskih taborišč. Smehljajoči politiki so v syetlih palačah sicer delili vljudnostne smehljaje reporterjem, a za njihovimi širokomi hrbti so se kopičile iz dneva v dan večje grmade novih, najnovejših in super novih orožij.

Kako je vse to povezano, te vljudnostne laži, o katerih moramo poročati vsak dan v najiskrenejšem upanju, da vsaj čisto na dnu vendarle ostaja vsaj zrnice upanja, zrnice resnice. In navsezadnje se niti ne utegnemo vedno znova poglobiti v strahotno prihodnost, ki kot tisoč hirošimskih gob visi nad našim vsakdanom, nad vso prihodnostjo otrok, vnukov in še nerojenih prebivalcev te naše Zemlje.

Ena za drugo padajo pregraje viteških častnih besed. Včeraj nedolžna jagnjeta, žrtve genocida, so danes klavci. Včeraj simboli pravega človeškega napredka in čaščenja človeškega poleta (Nobelova nagrada za mir na primer) se spremenjajo v igre in igrice velikih; po padcu nacizma v skrinje in v temine morij potopljene bolne ideje o »boljših in vladajočih rasah« se spet dvigajo iz prekletih globin.

Sredi tega pa stoji goloroki človek, na vzhodu in zahodu in njegovo edino orožje je – razum. Ali lahko lačne in nebogljene oči afriškega otroka razgrnejo kopreno brezvestne trgovske logike velikih orožarn, lahko z razumom odpotujemo ta hip v Bejrut in spregledamo silovitost bede tamkajšnjega življenja, ali lahko karkoli storimo za to, da se v južni Ameriki ne bi nadaljevalo krvavo preganjanje, stoletno prekletstvo osvajalcev in denarnih mogočnikov, ali lahko...?

Ondan je sebe in nas takole spraševal televizijski komentator in rekel najprej – ne. Potlej pa, hip za tem – da. Kako torej? Moremo storiti sploh kaj ali

sploh nič, to je zdaj vprašanje. Nanj odgovarja vsa napredna človeška javnost z DA. Kajti v tem odgovoru je volja po preživetju, volja za boljšim in lepšim življenjem. Ni res, da ni mogoče zamenjati ministrov, ni res, da ni mogoče utišati vojaških svetovalcev in ne sme biti res, da ni mogoče z zahtevami milijonov to, da se pogajalci nehaajo jalo-vo smehljati drug drugemu in sklenejo zmanjševanje oboroževanja.

Za vse to pa moramo tudi mi, vsakdo med nami, najbrž storiti več kot le to, da smo vsi za politiko prijateljstva med narodi in državami. Tudi mi moramo stopiti z roko v roki v sklenjeni vrsti – morda od meje do meje, podat roke sosedom in jih pritegniti k nepregledni koloni, ki bo nosila sporočila v London, Bonn, v Rim...

V Madridu: za mir, proti terorizmu, za demokracijo

Vedno nove oblike mirnega manifestiranja za mir si moramo izmišljati in nikakor omahovati, češ da ni upanja. Pri tem pa moramo storiti mnogo več za jasno podobo o tem, kako lahko obstaja svet v miru. Vanj ne sodi noben odtenek rasnega razlikovanja, noben odtenek narodnostne nestrpnosti, šovinizma, zapiranja vaze in samozadostnosti.

Bojana Zokalj-Jesih

Reka – gostiteljica španskih borcev

Polnih sedeminštirideset let je že od takrat, ko se je začela španska republikanska vojna. To je bil prvi poskus fašističnega napada, ko so združene sile nemškega nacizma in italijanskega fašizma napadle demokratsko Španijo. Triinpetdeset držav z vseh kontinentov je pohitelo na pomoč španskemu narodu, trdno sklenjeni, da presečejo pot fašizmu. V mednarodnih brigadah je sodelovalo 1664 borcev prstovoljcev iz Jugoslavije. Številni so za vedno ostali »na večni straži svobode« po španskih bojiščih, kakor se radi izrazijo njihovi preživeli

tovariši, ki so prekaljeni v boju Španije dali dragocen prispevek tudi v našem narodnoosvobodilnem boju in potem v povojni gradnji, vse do razreševanja najnovejših težav naše domovine.

V Jugoslaviji živi še 152 španskih borcev – prostovoljcev Jugoslavije, katerih združenje obsega šest sekcij: v Beogradu, na Reki, v Splitu, Ljubljani, dve pa sta v Zagrebu. V soboto, 22. oktobra, se jih je približno osemdeset zbralo na Reki na svoji tretji letni skupščini, ki so jo začeli pod geslom: Tito in njegovo delo – naš kašipot. Pristrčni stiski rok, obujanje spominov na leto 1936 in na Španijo pa pregled dosedanjega dela Združenja španskih prostovoljcev Jugoslavije, načrti za prihodnost, predvsem pa pozivi k miru in prizadevanju za mir povsod na svetu – vse to se je prepletalo v pozne popoldanske ure. Večer je reškim gostom popestril kulturni program v domu JLA. V nedeljo pa so obiskali kasarno španskih prostovoljcev na Trsatu na Reki.

Naš pogovor s sekretarjem Združenja španskih prostovoljcev Jugoslavije Lazarjem Udovičkim preberite na 14. strani.

Živa Drole

Zgodovinopisje brez prikritih namenov

V Arandjelovcu v Srbiji je bil prejšni teden tri dni kongres zgodovinarjev Jugoslavije, kjer se je po šestih letih zbrala na osmem srečanju množica strokovnjakov s tega področja (550). Delo je potekalo v treh sekcijah, referenti so podali 131 referatov, vodilna tema tokratnega kongresa pa je bila: »Osvobodilna gibanja in družbena gibanja v zgodovini narodov in narodnosti Jugoslavije, s posebnim ozirom na Avnojo«. Jovan Dejanović, predsednik zvezne konference SZDL, ki je zbrane pozdravil, je v svojem uvodnem govoru med drugim dejal: »Jugoslovansko zgodovinopisje je doseglo velike uspehe v marksističnem vrednotenju naše zgodovine. Nastala so pomembna dela trajne vrednosti. Vendar pa je zgodovinopisje s svojimi rezultati dela še vedno preveč zaprto v ozke strokovne okvire in institucije in je prešibek njegov glas v javnosti. Prav zdaj pa nam je potrebna kritična in pristojna sodba o vseh zgodovinskih dogajanjih in procesih. Kajti priče smo naraščajočim prizadevanjem, da bi v interpretaciji naše preteklosti znova utrdili meščanske metode, s katerimi bi v družbi oživljali že zavrnjena gledišča in bi jih predstavljali kot pravo zgodovinsko in nacionalno vrednoto...«

Čeprav stvari, o katerih je govoril Dejanović, niso prodrle v samo zgodovinsko stroko, so menili zgodovinarji, se morajo vendarle odločno upirati vsem podobnim poskusom, saj je lahko preteklost področje, s katerim si skušajo nasprotniki naše sedanje družbe in sistema utrjevati položaj ter iskati manevrski prostor v današnjih vsakdanjih bojih ob aktualnih vprašanjih.

Med razpravljalci je bilo postavljeno tudi vprašanje, kdo in zakaj v današnjem času zlorablja in nepravilno razlaga sklepe Avnoja, zlasti odločitve o zgradbi Jugoslavije. Hkrati so obravnavali vrsto perečih vprašanj, ki niso ozko omejena na njihovo področje: to pa je med drugim tudi vprašanje naraščajoče birokracije, za katero so menili, da je zlasti nevarna v krogih tako imenovanih političnih profesionalcev, ki se včasih kar obnašajo kot predstavniki posamezne republike ali pokrajine. Ves poskus ustvarjanja enotnega tržišča, enotnega načrtovanja imenujejo unitarizem, centralizem in napadanje na avnojske sklepe. Iz tega pa se prav radi izcimijo tudi nacionalizmi.

Resna so bila tudi opozorila zgodovinarjev, ko so ugotavljali, da se zgodovinski pouk potiska na stranski tir šolskih programov, prav tako pa so ugotavljali, da ni vsaj osnovne enotnosti v programih jugoslovanskih filozofskih fakultet pri zgodovinskih študijih. V tem sklopu so kritično ocenili skupna programska jedra in opozorili, da je pri oblikovanju na področju programov pouka zgodovine nujno treba upoštevati pripombe strokovnjakov, ki so prek svojih združenj po republikah in pokrajinah že doslej dvigovali glas proti nesprejemljivim programom, pa je bil njihov glas prezrt.

Inštitut za sodobno zgodovino v Beogradu je začel izdajati nov časopis »Historija dvadesetog veka«, ki bo izhajal dvakrat na leto, in so njegovo prvo številko predstavili prav na kongresu zgodovinarjev v Arandjelovcu.

Štirideset let od ustanovitve Prve, Druge in Tretje prekomorske brigade NOV Jugoslavije

V počastitev štiridesetletnice ustanovitve Prve, Druge in Tretje prekomorske brigade, baze NOVJ v Bariju in drugih prekomorskih enot NOVJ je bilo v soboto, 22. oktobra, v počitniškem domu upokojencev Slovenije v Izoli tovariško srečanje nekdanjih borcev teh enot in njihovih svojcev. Zbranim sta spregovorila predsednica republiškega družbenega sveta za mednarodne odnose Vida Tomšič in predsednik osrednjega odbora prekomorcev France Kočevar. V kulturnem programu je sodeloval poleg domačih izvajalcev tudi zamejski Trio s tržaškega brega pod vodstvom Oskarja Kjundra.

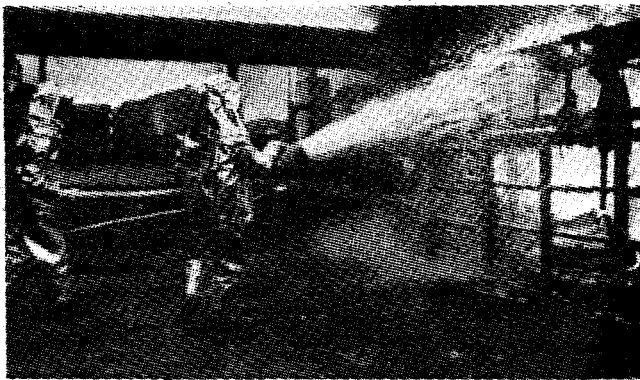
Ob mesecu požarne varnosti

Vsako leto pogoltnejo ognjeni zublji več milijard dinarjev. V Sloveniji si prizadevamo, da bi čim bolj omejili nevarnost izbruha požara in skušamo v to pritegniti kar največ delovnih ljudi in občanov. Med te akcije sodi tudi mesec požarne varnosti. V okviru meseca se bodo izvršile številne prireditve, s katerimi bomo opozorili na nevarnost požarov. Številne prireditve so že stekle. O eni izmed njih poroča naš sodelavec Marjan Kos.

V Mariboru je Samoupravna interesna skupnost za varstvo pred požarom mesta Maribor v sodelovanju z Gasilsko zvezo Maribor, Zavodom za gasilsko in reševalno službo, mestnim štabom za Civilno zaščito in mestnim inšpektoratom za požarno varnost organizirala v soboto, 22. oktobra, razstavo gasilске opreme in tehnike s prikazovanjem reševanja ljudi in premoženja iz višin. Za to akcijo je bilo med Mariborčani veliko zanimanja in je v vsakem pogledu uspela. Ob tej priložnosti je spregovoril predsednik skupščine SIS mesta Maribor za varstvo pred požarom **Franjo Kuhta**, ki je poudaril, da Zakon o varstvu pred požarom opredeljuje varstvo pred požarom kot dejavnost posebnega družbenega pomena. Zaradi tega sedaj v mesecu požarne varnosti organizirajo široko zastavljene aktivnosti, ki imajo namen izboljšati požarno varnost in tako zmanjšati število požarov in škodo. S poučevanjem ljudi, z večjo obveščenostjo in z boljšim samozaščitnim obnašanjem bodo dvignili tudi požarno-varnostno kulturo, ki naj bi prodrla v vsako okolje. Še vedno so pomankljivosti pri organiziranju požarnega varstva. Vsekakor bo potrebno zaostri osebno odgovornost in tudi kaznovanje politiko ter tako doseči večjo delovno disciplino in večjo obveščenost delovnih ljudi in občanov.

Izredno pozornost bo potrebno po mnenju F. Kuhte posvetiti usposabljanju za-

poslenih delavcev, zlasti pa strokovnim službam v združenem delu, ki so odgovorne za varstvo pred požarom, in od katerih je v celoti odvisna stopnja organiziranosti in stanja požarne varnosti v njihovih delovnih okoljih. Vse aktivnosti so letos povezane z akcijo Nič nas ne sme presenetiti. Letos ugotavljajo padec števila požarov in gmotne škode. Lani je bilo v

osmih mesecih 188 požarov in za 108 milijonov dinarjev škode, letos pa v enakem obdobju 109 požarov in 55 milijonov dinarjev škode. To so podatki, ki se kažejo kot pozitivni rezultat vseh dosedanjih prizadevanj za izboljšanje požarne varnosti. Samo v letih 1981 in 1982 je bilo opravljenih več kot 4000 preventivnih pregledov v visokih stanovanjskih objektih, obrtnih delavnicah in kmečkih gospodarstvih. Razen pregledov so komisije in posamezniki imeli tudi predavanja o načinu uporabe gasilskih aparatov in o izvaja-

nju in uporabi preventivnih ukrepov.

Akcije preventivnih pregledov se letos nadaljujejo posebej v mesecu požarne varnosti, saj so gasilске organizacije v predkongresnih aktivnostih sklenile, da bodo v Sloveniji opravile 100.000 preventivnih pregledov. Po besedah F. Kuhte imajo v Mariboru zelo dobro organizirano in razvito gasilstvo. Razen Zavoda za gasilsko in reševalno službo, ki se poklicno ukvarja s požarnim varstvom, deluje še 55 teritorialnih in industrijskih gasilskih društev z okoli 2200 aktivnimi in dobro izurjenimi člani.

Na prireditvi so gasilci prikazali tudi reševanje iz višin. Tako so prikazali delovanje posebne košare, s katero se lahko s pomočjo dvigala povzpno na večje višine ter rešujejo ljudi in premoženje zlasti na visokih objektih.

Zanimivi so bili tudi skoki gasilcev, ki so iz višjih nadstropij skakali v globino na zračno blazino. Razen tega so gasilci prikazali tudi reševanje ljudi iz višjih nadstropij z notranjo spustnico. Poleg gasilcev so to možnost reševanja preskusili tudi člani delovne skupnosti Birostro-

»Vroč jesen« na vrhuncu

Upravičeno lahko rečemo, da v povojnem času še ni bilo primera, ko bi resnična, nepopadena ljudska volja in zahteva po miru, se pravi po odpravi tistega, kar pomeni nevarnost za mir to pa je orožje dobila tako veličasten, tako množičen in hkrati tako mogočen izraz, kot se je pokazal na milijonskih protijedrskih manifestacijah po vseh velikih mestih zahodne Evrope in Združenih držav Amerike.

Kolikor so bile mirne, dostojanstvene, prepričljive in pretresljive demonstracije proti novi jedrski oborožitvi zahodne Evrope – in vzhodne kajpada, saj je šlo za demonstracije tako proti nameravanju pershingov v zahodni Evropi kot proti že obstoječim SS 20 v Sovjetski zvezi – izraz volje milijonskih množic proti vojni, so hkrati bile tudi dokaz slepe ulice, ki je vanjo zašla politika blokovskih držav.

Vse od takrat, ko so voditelji članic Atlantskega pakta v Bruslju leta 1979 sklenili namestiti v zahodni Evropi nove rakete srednjega dosega pershing 2 in Cruise kot odgovor na dejstvo, da je Sovjetska zveza že postavila v svojem evropskem delu podobne rakete SS 20, je tekla politična bitka proti taki nevarni oborožitvi evropske celine. Z vseh strani so prihajale obsodbe take blokovske politike. Bili so razsodni glasovi razsodni ljudi in strokovnjakov, so dokazovali z dokazili, kako imata velesili že dosti preveč orožja za uničenje sveta in da vsako nadaljnje kopičenje raket z atomskimi konicami ne more biti pogoj za mirovna pogajanja, pač pa edinole nevarno približanje katastrofe. Velesili sta se ves čas obmetavali z očitki in obsodbami, ena stran je trdila kako je s pojavom SS 20 porušeno ravnotežje sil v Evropi, pa ga je zahod zato dolžan s pershing 2 izravnati druga stran pa je hitela dokazovati namestitvev SS 20 pravzaprav šele dejansko izravnanje takega ravnotežja, ker imata Francija in Velika Britanija že svojo jedrsko oborožitev, ki gre v škodo Sovjetske zveze in dviga oboroženo moč zahodnih sil. Na ženevskih pogovorih naj bi velesili znašli rešitev spora okrog evropskih raket. Sovjetski voditelji, poprej Brežnjev, za njim Andropov, so prihajali s pobudami o izravnavi porušenega ravnotežja sil v Evropi. Ponudili so odstranitev toliko svojih raket, da se bo število preostalih izravnalo s številom britanskih in francoskih raket. Prizadeti državi, Francija in Velika Britanija, nista hoteli o tem niti slišati, češ da je njihova raketa oborožitev čisto nacionalna zadeva njihove varnosti in je ne gre mešati z oborožitvijo Atlantske zveze. Sovjetsko ponudbo so na zahodu zavračali kot navadno slepilo, češ vi lahko umaknete svoje SS 20 onstran Urala, ko pa boste čutili za potrebno, jih boste vnovič postavili na stare kraje. SS 20, umaknjene za Ural, pa so hkrati vzbujale skrb Japonski in Kitajski, ker so v taki premestitvi videle okrepitev daljnovzhodne oborožene moči sovjetske armade. Zato je Andropov popravil svoj predlog z obljubo, da umaknjenih raket ne bodo preseljevali, pač pa jih bodo zagotovo uničili.

Cas, ki so ga določili v Bruslju za namestitvev ameriških raket v zahodnoevropskih državah, se je hitro približeval, saj naj bi prve rakete prišle že konec letošnjega leta. Na ženevska pogajanja ki so bila že tako in tako v škripcih zaradi medbokovske zaostrenosti in v znamenju pomanjkanja vsake truhice medsebojnega zaupanja, je prve dni septembra vrgla temno senco še sestrstev južnokorejskega letala nad Sahalinom. Četudi ta dogodek ni bil vzrok niti povod za pretrganje ženevskih pogajanj, pa je tolikanj zastrupil ozračje, da je splahnelo skoraj vsako upanje v pozitiven izhod ženevskih pogovorov. Tem bolj pa sta rastla v mednarodni, še posebej v evropski javnosti nemir in hkrati ogorčenje proti politiki blokovskih sil, ki so kazale pomanjkanje vsake volje za pomiritev. To je bilo vzrok, da je stopila na plan nova politična sila, splošno vseljudsko mirovno gibanje, ki je zajelo pretežno večino prebivalstva evropskih držav. Gre za povsem nov pojav zbiranja sil za izražanje jasne in odločne ljudske volje proti oboroževanju in za mir na svetu. Značilnosti sedanjega protijedrskega gibanja in demonstracij milijonskih množic po Evropi in v Združenih državah nikakor ne bi kazalo prezreti: gre za enotno akcijo številnih in med seboj zelo različnih sil, ki pripadajo različnim svetovnim nazorom, različnim političnim pogledom, različnim veram in raznim slojem. Tisto, kar je bistveno in hkrati novo, je dejstvo, da vse te množice usmerja politika, ki je sicer značilna za gibanje neuvrščeniosti: sto in sto tisoči se niso zavzemali na demonstracijah zgolj za odpravo SS 20, se pravi njih srd ni bil enostransko uperjen proti eni sami veliki sili, pa je demonstrante vodilo geslo: Proč pershing 2, proč SS 20. Pomeni, da so bile milijonske demonstracije dejansko protiblokovsko usmerjene in so tudi tako izzvenele.

Bilo bi zmotno trditi, da so protiraketne demonstracije spremenile odločitev vlad zahodne vojaške zveze, da postavijo svoje rakete. Vendar pa bi bilo po drugi strani napačno, če ne bi kljub temu pripisali sedanjemu protijedrskemu gibanju izjemnega političnega pomena. Ta pomen bo tolikanj večji in tudi uspešen, če bo ideja, ki je tokrat pognala milijone na ulice mnogoterih mest, postala vodilna misel delovanja tudi vseh organiziranih političnih in drugih sil, sil v svetu, strank, gibanj, organizacij, sindikatov in drugih. Vsekakor pa so bile demonstracije – če drugače ne – dokaz, kako se družbene sile velikega dela sveta razvrščajo vse bolj okoli temeljnega vprašanja našega časa: ali vojna ali mir. Demonstracije so bile dokaz, kako vlade, ki vztrajajo pri oboroževalni tekmi, vse očitneje izgubljajo soglasje ljudskih množic in zadevajo ob njihov odpor.

Drago Košmrlj

naš komentar

RADIO ŠE POMNITE – TOVARIŠI

Kotlje zavzemajo v zgodovini koroškega partizanstva posebno mesto. Uporniško misel je med svoje rojake zasedal že pred vojno Lovro Kuhar – Prežihov Voranc. Ni čudno, da so Hotuljci kljub močni Hitlerjevi propagandi že kmalu po okupaciji spoznali, kje je njihovo mesto. Mladi fantje iz Kotelja so se pridružili borcem Koroškega odreda, ki je že 1943. leta izvajal uspešne akcije po vsej Meziški dolini. Domačinom v Kotljah se je najbolj vtisnil v spomin množični partizanski miting zadnjo oktobrsko nedeljo pred 40. leti. O teh dogodkih bo govorila oddaja Še pomnite, tovariši v nedeljo, 30. oktobra. Pripravlja jo novinarka Mira Valit.

V torek, 1. novembra, pa bo na prvem programu Radia Ljubljane od 10.05 do 11. ure posebna oddaja z naslovom »Vstane v življenje, kdor pade v smrt« v spomin na tiste, ki so padli, ko so reševali življenje drugega. Oddajo pripravlja Stane Škrabar.

Kako ozdraviti domače finance?

V zadnjem času je bilo nič kolikokrat rečeno, da nimamo težav samo z zunanjimi dolgi, pač pa tudi z notranjimi. Natančno vemo, da dolgujemo tujini nekaj nad devetnajst milijard dolarjev. Sprejeli smo posebne zakone, s katerimi uravnavamo vračanje najetih posojil. Najprej je devize dolžna vrniti temeljna organizacija. Če tega ni sposobna, mora obveznosti poravnati delovna organizacija in tako vse do federacije. Povsem drugače pa je s poravnavanjem dolgov znotraj Jugoslavije, kjer je finančna disciplina, posebno v zadnjih mesecih, močno popustila.

Koliko znašajo notranji dolgi, pravzaprav nihče ne ve natančno. Po oceni strokovnjakov Narodne banke Slovenije naj bi se vrteli od 240 do 750 milijard dinarjev. Gre potemtakem za ogromne vsote, in nekaj je nujno treba ukreniti. Kajti če notranje likvidnosti ne bomo odstranili, bodo nastopile hude motnje tudi pri poravnavanju dolgov v tujini.

Strokovnjaki so si enotni, da je pri nas mogoče govoriti o treh vrstah dolgov. Najprej gre za terjatve do kupcev in za obveznosti do dobaviteljev v samem gospodarstvu. Ponavadi so to kratkoročne terjatve, ki so delno sicer pokrite z menicami, akreditivi itn., delno pa ne.

Na drugem mestu gre za dolgove, ki so nastali med gospodarstvom in bankami. Številne organizacije združene dela so najele posojila, ki pa jih zdaj niso sposobne vrniti, zato zahtevajo, naj jim podaljšajo plačilne roke, terjajo pa tudi nekatere druge ugodnosti. Slednjič se ta čas srečujemo še s tretjo vrsto dolgov, ki nastajajo spričo tečajnih razlik in ki zaradi velikega obsega, nikakor niso zanemarljivi.

Seveda se postavlja vprašanje, kaj storiti. Zvezni izvršni svet je predlagal obvezno poravnavo. Dolgove naj bi po njegovem odpisali ali pa odložili za določen čas. Spomniti velja, da ta predlog ni nov. To smo v Jugoslaviji v preteklosti storili že trikrat, nazadnje leta 1976. Odkar se o tem govori, se je delež zadolžitve še povečal. Razlog je dokaj preprost: ko bo prišlo do poravnave, bi tisti, katerih dolg bi bil večji, več iztržili. Številni opozarjajo, da taka pot ni prava. Če bi dolgove odpisali vse povprek, bi pomenilo to nov pritisk na inflacijo. Če bi plačilo dolgov odložili in pozabili na to, kar je bilo, se velikih izgub ne bi otesali. Zgubarji bi se naprej živeli. Prav nič ne bi ukrenili za njihovo preusmerjanje v donosnejšo proizvodnjo, ki jih edinole lahko popelje iz sedanjih zadreg.

Reševanje teh vprašanj bi potemtakem preprosto odložili. To pa nikakor ni v skladu z dolgoročnim programom gospodarske stabilizacije, pa tudi ne s sklepi ZKS in ZKJ. Dolžnikom bi brezplačno poklonili del dohodka, ki so ga ustvarile organizacije združenega dela z boljšimi dohodki. To pa bi bilo v popolnem nasprotju z delitvijo po delu in rezultatih dela. Če bi dolžnikom dolgove odpisali ali pa njihovo plačevanje preložili, jih ne bi prisilili k boljšemu delu. Uveljavljanje ekonomskih zakonitosti bi znova preložili na nek poznejši čas, pa čeprav o njih venomer govorimo. V ospredje bi stopila lažna solidarnost, za katero pa vemo, da ne pelje daleč.

Če ta pot ni prava potem je seveda vprašanje, katera pa je? Mnogi so prepričani, da država na to področje ne bi smela posegati globlje. Če bodo organizacije združenega dela videle, da je vse odvisno od njih, se bodo začele med seboj dogovarjati. Dolgove bodo poskušale urediti same

med seboj, kar bi bilo seveda daleč najbolj ugodno. Razumljivo pa je, da vseh dolgov, glede na to, da so organizacije dolžne različne zneske, s takšno medsebojno poravnavo ne bi bilo mogoče dodale še družbenopolitične skupnosti, zlasti pa občine in republike. Dolgove naj bi pokrile iz svojih rednih prihodkov, kar pomeni, da za pokritje teh odprti računov ne bi smele predpisovati novih davkov. Če se tega namreč ne bi držale, bi znova nalagali gospodarstvu bremena, zaradi katerih je že tako in tako v hudih škripcih. Novih bremen pa večina organizacij ne bi zmogla. Očitno je, da bo treba ta bremena – če naj organizacije uspešno izvažajo – kvečjemu zmanjšati.

Če bi dosledno ubrali tako pot, upniki ne bi bili ob dohodek, dolžniki pa se ne bi okoristili. Po tej poti bi verjetno lahko najbolj ustrezno odmotali sedanjo zamotano finančno štrno. Z linearnim odpisovanjem oziroma odlaganjem dolgov takega uspeha ne bi bilo mogoče pričakovati.

Vsi se strinjajo, da bo treba finančni nered, ki nas sedaj pesti, čimprej odstraniti. To pa pomeni, da bi se za način zdravljenja naših financ morali nemudoma odločiti in vse skupaj upoštevati že pri snovanju razvojnih načrtov za prihodnje leto.

Darko Marin

Kompromitirana jedra

Že pred nekaj tedni smo v našem časniku poročali o napredu, da bi se v jugoslovanskem šolstvu izoblikovala tako imenovana skupna programska jedra za usmerjeno izobraževanje. Spopad okrog teh jeder – zlasti tistih, ki naj bi zajela pouk o jeziku in nacionalnih kulturah – se doslej ni pomiril. Številni slovenski pisatelji, učitelji in drugi kulturni delavci, politiki, politični organi, naposled še Slovenska akademija znanosti in umetnosti, so odločno zavrnili zamisel, ki je vzniknila in se začela razraščati v birokratskih glavah nekaterih načrtovalcev izobraževalne reforme. Čeprav v večjem delu časopisja drugih naših republik in AP še vedno izhajajo članki, ki zagovarjajo prvotno »jedrsko« zasnovo ter bolj ali manj do- ločno namigujejo, da skoraj enodušni od- por Slovencev ni brez nacionalističnega smodnika, že postaja očitno, da ideja, kakor je bila zasnovana in predstavljena, brezpo- gojno zasluži temeljito revizijo.

Verjamemo, da izrazimo mnenje vseh borcev NOV Slovenije, če zapišemo, da je treba odkloniti neko programsko »jedro«, če bi se to skušalo rediti in bogatiti na račun siromašenja pouka slovenskega jezi- ka in naše narodne kulture. Dokazano je, da bi se zgodilo prav to, če bi nekritično sprejeli omenjene programe. Šolski načrto- valci se bodo morali zategadelj potruditi, da nam bodo ponudili temeljito izboljšane načrte.

Borci NOV Slovenije bi bili seveda zad- nji, ki bi nasprotovali programu, da se ro- dovi slovenskih otrok kar se da dobro sez- nani s kulturo svojih bratov, s katerimi je naš narod skupaj izbojeval svojo revolucijo in svobodo. Poleg tega čustva jim tudi ne manjka realizma, ki jim dopoveduje, da je zelo dobro, če se otroci manj kot dvamili- jonskega naroda učijo srbohrvaški jezik, da bi se bolje sporazumevali z dvema tretjina- ma drugih jugoslovanskih državljanov. Saj prav zato že imajo naši otroci od petega razreda osnovne šole dalje redni predmet srbohrvaščino. V okviru tega predmeta spoznavajo ne le jezik, marveč tudi celotno

srbohrvaško kulturo (manj žal kulturo dru- gih jugoslovanskih narodov in narodnosti). Razumeti skušamo celo to, da mnogi člani drugih jugoslovanskih narodov in naro- dnosti, ki leta in leta živijo v SR Sloveniji, ne kažejo želje, da bi se učili malo razširje- no slovenščino in skušali tako prispevati k boljšemu sporazumevanju. Toda do konca pretirano je videti, da bi slovenski otroci morali obširno spoznavati neko drugo kul- turo, hkrati pa bi se jim kultura lastnega naroda spreminjala v desetnico.

Z ogorčenjem odklanjamo očitke, da so bili naši kulturni in politični delavci, ki so se postavili v bran unitarističnim priti- skom, etiketirani kot nacionalisti. S tem, da so priznali vso čast in ves pomen Karadži- ču, Njegošu, Jovanoviću-Zmaju in drugim, hkrati pa zahtevali, naj bo dovolj učnega časa, da se slovenski otrok lahko seznani tudi s Simonom Gregorčičem in Antonom Aškercem, zanesljivo niso zaslužili takšne- ga imena. Precej bolj diši po nacionalizmu elitniško prizadevanje, ki si je samovoljno vzelo pravico, da takšne slovenske umetni- ke v razvpitih »jedrskih« načrtih kratkoma- lo izpusti!

Reformisti rožljajo z visokimi parolami »zajedništvo«, »bratstvo«, »enotnost«... Ta gesla bi imela za Slovence – in tudi za vse Jugoslovane – bore majhno težo, če bi jih topoumno izgovarjali kot nekako ljudstvo brez osebnosti, brez narodne identitete. To- da na srečo smo imeli svojega Cankarja in svojega Speransa, ki sta nam neizbrisno vcepila to spoznanje. In imeli smo svojega Tita in NOB, ki sta nas naučila s tem spoz- nanjem tudi živeti. Kolikor že ljubimo jugo- slovanstvo, ki so se zanj srčno bojevale ge- neracije slovenskih dedov, očetov in so- dobnikov, prav toliko odločno odklanjamo, da bi nas kdo raznarodoval, oziroma poti- skal v neko anacionalno srenjo, ki bi bila povsem odtujena dejanskemu pojmu: neo- dvisna, socialistična, samoupravna, na mo- čih narodnih subjektov zgrajena Jugoslavija.

Zvone Kržišnik

Energija: dobri obeti za premog in elektriko, slabše pri kurilnem olju

V prihodnje še skromneje

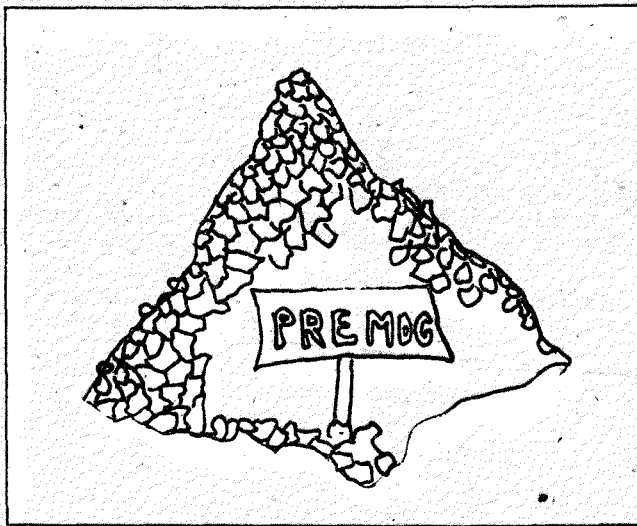
Zima je tu, toda prene- katero vprašanje, ki zade- va letošnje energetske oskrbo v republiki, ostaja odprto, kar seveda pome- ni lahko samo to, da bo- mo tudi to pot zadeve urejali sproti. Tako je pač, da se bodo mnoge stvari nekaj časa še vrtele okrog naših deviznolikvidnost- nih problemov, ki imajo odločilno težo tudi pri na- ših nakupih surove nafte v tujini. Spričo tega je bi- la pomanjkljiva oskrba že v zadnjih dveh, treh letih, še skromnejša pa bo pri-

naši republiki, in celo za 340 tisoč ton manj, kot smo izračunali v prvot- nem predlogu potrebne količine derivatov. Po- dobnost neskladja pa so tu- di pri bilančni porabi kokska oziroma uvozu koksne premoga.

Kaj te razlike pomenijo za energetske oskrbe ši- roke porabe, se pravi go- spodinjstev, šol, vrtcev, raznih ustanov itd.? Pred- vsem ne bo na voljo do- volj kurilnega olja in tudi ne tekočega naftnega pli- na, pa se bo marsikdo pač moral zadovoljiti s slabši-

skem letu naj bi široka poraba v Sloveniji poku- rila 1 milijon 100 tisoč ton premoga, od tega dobro polovico lignita. Za leto 1984 pa Poslovna skup- nost za premog predvide- va znatno povečanje, in sicer kar za 200 tisoč ton: tako naj bi imeli porabni- ki na voljo kar 700 tisoč ton lignita in 600 tisoč ton rjavega premoga in brike- tov, skupaj torej 1 milijon 300 tisoč ton. Dodatnih 200 tisoč ton seveda po- meni veliko razbremenje- te bilance kurilnega olja: s to količino je moč nadomestiti najmanj 50 tisoč ton destilatov. Če bodo omenjene količine premoga zares dobavljene, ogrevalni obeti to zi- mo niti niso tako slabi, pri čemer pa bomo zago- tovo vdihovali neprimer- no bolj umazan in smrdljiv zrak kot minula leta. Za razliko od nekate- rih drugih predelov v dr- žavi so v Sloveniji ugo- dne tudi napovedi za oskrbo z električno ener- gijo, če seveda ne bo spet kakšnih večjih okvar v elektrarnah; vsakršen iz- pad pomembnejše enote v sistemu bi kajpak po- vzročil kopico težav, zla- sti še, če bo zima huda. Žal ob zdajšnji politiki fi- nanciranja elektroener- getskih objektov ne bo- mo nikdar prišli do tega, da bi imeli v sistemu na voljo ustrezno rezervno elektrarno, in smo vsako zimo prisiljeni na proi- zvodnjo elektrike na robu tehnične zmogljivosti.

L. A.

hodnje leto. Tako naj bi po predlogu zveznega izvršnega sveta Slovenija v letu 1984 shajala celo s količino 1 milijon 626 ti- soč ton naftnih derivatov, kar je za dobrih 200 tisoč ton manj, kot so minimal- ne potrebe združenega dela in široke potrošnje v

mi energetske viri, v prvi vrsti s premogom. Pri premogu so razmere veliko obetavnejše kot pri nafti; če primerjamo številke iz energetske bi- lance v letošnjem in pri- hodnjem letu, je takšna trditve več kot oprijemli- va. V letošnjem koledar-

Žalna slovesnost v Sansepolcru

Toskanci so nas sprejeli z odprtimi rokami

Pred spominsko kostnico 1800 Jugoslovancev v Sansepolcru v Italiji je bila v nedeljo, 23. oktobra 1983, žalna slovesnost ob štirideseti obletnici osvoboditve iz fašističnih taborišč in zaporov. To je bila že tretja takšna svečanost, prvi dve sta bili na otoku Rabu in v Gonarsu v Italiji.

Spomin na umrle Jugo- slovane v taborišču Reni- ci, ki je bilo nedaleč stran od Sansepolcra, je obudil nekdanji tamkajšnji in- terniranec Lojze Bukovac. Poudaril je, da je v zimi 1942–1943 umrlo zaradi la- kote in mraza 114 Jugoslo- vancev, ki so jih pokopali na pokopališčih v Mecianu in Anghiarju. Pred desetimi leti pa so njihove posmrtni ostanke prenesli v skupno grobnico v Sansepolcru, kjer počivajo med 1800 Ju- goslovani.

V nadaljevanju se je do- taknil odnosa Italijanov do internirancev in med dru- gim dejal: »Ko danes oce- njujemo čas, ko smo po- begnili iz taborišča in se znašli med toskanskim ljudstvom, ko nas je to sprejelo z odprtimi rokami, lahko ugotavljamo, da nas italijanski narod nikoli ni sovražil. Sovražili so nas le fašisti, ki so preganjali tudi svoje ljudstvo, ki je komaj čakalo kapitulacijo Italije in se vključevalo v italijan-

sko odporništvu in v gari- baldinske brigade, da bi si tako tudi samo priborilo svobodo. Tako se je iz naše- ga trpljenja rojeval nov čas, ki nas je zbliževal, in danes lahko trdimo, da je prija- teljstvo med italijanskim in jugoslovanskimi narodi za- cementirano v našem skupnem boju proti faši- zmu in nacizmu, ter da se bomo tudi v prihodnje skupno bojevali proti oživ- ljanju nacifašizma.«

Lojze Bukovac je govoril tudi o sedanjem sodelova- nju med državama. »Dobri odnosi med Jugoslavijo in Italijo temeljijo tudi na osimskih sporazumih, s ka- terimi se podpisnici obve- zujeta za ohranjanje trajne- ga sožitja med narodi v obeh državah in njenimi manjšinami. Ob tem borci pričakujemo, da bo demo- kratična Republika Italija uresničila že nekajkrat sprejeto obljubo o zaščiti slovenske narodne skup- nosti v Italiji, ki pomemb-

no prispeva k utrjevanju in poglobljanju prijateljstva med sosednjima naroda- ma. Danes, ko je ves svet tako razklan, je še kako po- trebno sožitje med sosedi. Za to pozdravljamo napore naše in italijanske vlade za mirno sožitje med narodi. Mi, ki smo na svoji koži najbolj občutili vojne gro- zote, se ob spominu na na- še mrtve tovariško zaob- ljubljamo, da se bomo še naprej bojevali za ideale, za katere so naši soborci daro- vali svoja življenja.«

Slovesnosti v Sansepol- cru se je udeležilo približ- no sto ljudi iz Slovenije. Med njimi so bili nekdanji interniranci iz Renicija, njihovi svojci in delegacija republiškega odbora ZZB NOV Slovenije. Prišli so tudi predstavniki Anpija in tamkajšnje občine. Pred- stavnik obeh sta sprego- vorila zbranim. Na sloves- nosti je bil tudi predstavi- nik našega veleposlaništva v Rimu tovariš Dobrila.

Kulturni program so pri- pravili kvartet Avtomonta- že, recitator Jože Logar in Viktor Zadnik s harmo- niko.

B. K.

Sistema socialističnega samoupravljanja ni treba spreminjati

Centralni komite Zveze komunistov Jugoslavije je na torkovi, deseti seji obrav- naval trenutni družbenopoli- tični in gospodarski položaj. V uvodnem referatu je se- kretar predsedstva CK ZKJ Nikola Stojanović nanizal pomembna vprašanja in po- udaril zlasti to, da se morajo člani zveze komunistov začeti obnašati kot komunisti ter tako doseči potrebno ideolo-ško in akcijsko sposobnost Zveze komunistov Jugosla- vije.

V razpravi so člani central- nega komiteja poudarili, da je naš gospodarski in druž- ben položaj zelo resen, ni pa

dramatičen in brezizhoden. Srečujemo se s številnimi neugodnimi gibanji, izhod iz krize pa vendarle je. Nakopi- čene težave bomo lahko za- čeli odpravljati, če bomo za- gotovili popolno enotnost akcij vseh subjektivnih sil pod vodstvom zveze komu- nistov za izpolnitev nalog go- spodarske stabilizacije. Ja- sno so poudarili, da je eno- tnost v vrstah ZKJ zdaj uso- dno pomembna, in da je od nje v veliki meri odvisno uspešno uresničevanje stabi- lizacije. Zveza komunistov Jugoslavije si je pridobila ugled med množicami in ga se ima. Vendar pa ga mora,

če ga hoče ohraniti, stalno potrjevati z akcijo.

Člani centralnega komite- ja so tudi poudarili, da je ne- sprejemljivo, da nekateri znova pogrevajo vprašanja, ki smo jih že rešili. To so naj- večkrat tisti, ki dogovorjenih rešitev nočejo sprejeti. Njim podobni kar naprej predla- gajo spremembe političnega sistema, nič pa ne storijo za- to, da bi sedanjega zares ure- sničevali. Povsem nevzdrž- no pa je, da se vedno obstaja- jo ljudje na vplivnih mestih, ki pomagajo tistim, ki bi radi še naprej ravnali po starem, zlasti pa porabljali dohodek, ki ga sami niso ustvarili.

B. K.

tozd terme čatež

Pravočasno poskrbite za svoje zdravje
Združite prijetno s koristnim
Povežite sistematične preglede z oddihom

TEL (06) 61 81 11
TELEX 36796

KUPON
PROSIM, POŠLJITE MI INFORMATIVNO GRADIVO IN CENIK STORITEV
NA NASLOV
POL 30 50
ITALIJA

Kako se spopadajo s težavami na Kosovu

Na nedavni seji predsedstva pokrajinskega odbora ZZB NOV Kosova so spregovorili o varnostnem položaju v tej naši pokrajini, o boju proti sovražnim dejavnostim ter o borčevskem prispevku k temu boju. Beseda je bila tudi o izseljevanju Srbov in Črnogorcev s Kosova.

O politično-varnostnem položaju je spregovoril Mehmed Maliči, sekretar pokrajinskega sekretariata za notranje zadeve, ki se je po seji pogovarjal o isti temi tudi z novinarjem jugoslovanskega borčevskega glasila »Četvrti jul«. Del tega pogovora povzemamo.

Ko je Maliči ocenjeval splošni trenutni položaj na Kosovu, je dejal: »Glede na lansko leto, če ne govorimo še o letu prej, je varnostno-politični položaj na Kosovu v celoti znatno izboljšal. Stabilizacija varnosti se nadaljuje, če izvajamo februar in marec, ko je sovražnikov poskus, da bi proslavil obletnico demonstracij, povzročil čakanje, napetost in tudi negotovost.

Lahko govorimo o več elementih, ki kažejo, da se varnostni položaj izboljšuje in, da to lahko pričakujemo tudi za naprej. Letos so trikrat poskušali organizirati demonstracije, kar je glede na lanskim osem poskusov, jasno, manj, in bil je le en poskus bojkota šolskega pouka. V istem času so bili aretirani člani devetih ilegalnih skupin, ki so delovale s stališč albanškega iredentizma in nacionalizma, lani jih je bilo neprimerno več. Danes (na dan pogovora z novinarjem op. ured.) so ujeli člane še ene, se pravi desete skupine, kar govori v prid uspešnosti naše službe, čeprav imamo razloge, da verjame, da se letos naše delo ne bo zaokrožilo pri tej številki.

Z gotovostjo lahko trdimo, da se je občutno zmanjšalo število organiziranih pritiskov na pripadnike srbske in črnogorske narodnosti s ciljem, da bi se ti odseljevali s Kosova; zmanjšalo se je tudi število napadov na ljudi in premoženje pripadnikov teh narodnosti...

Maliči je nato pojasnjeval vprašanje izseljevanja: »Moramo biti realni. S Kosova se bodo ljudje vseh narodnosti še vedno izseljevali. To je predvsem, kakor koli se že zdi nepričljivo po mnenju mnogih, pogojeno s socialnimi razmerami. Ljudje odhajajo, ker iščejo delo, ali iščejo boljše delo; kajti dejstvo je, da jim kosovsko gospodarstvo lahko daje le malo. Razen tega, zelo pomembnega razloga, ki ga najpogosteje zanemarjamo, pa še mnogi drugi razlogi vplivajo na izseljevanje. Vendar jih moramo pazljivo razvrstiti in označiti. Moramo razlikovati med izseljevanjem kot normalnim migracijskim procesom in izseljevanjem pod pritiskom. Dovolj je že, da se kjerkoli na Kosovu zgodi mednarodni konflikt, pa se že ljudje počutijo manj varni in že razmišljajo o odseljevanju. Naša služba je pri tem storila največ, kar v tem trenutku more storiti. To pa sta tudi njena prva naloga in obveznost. Mi s svojim delom se-

veda nismo zmanjšali pritiska, prepričani pa smo, da smo v mnogočem prispevali, da je ponekod ta pritisk izginil in se drugod ublažil. Odkrita povedano, ponekod imamo še nerazjasnjene primere pritiskov, vendar so v vseh teh primerih to organizirani pritiski, mi pa za temi po logiki in izkušnjah iščemo organiziranega sovražnika...

Organizirane subjektivne sile in službe varnostnih organov, so oblikovale tudi sezname na videz še tako drobnih preprirov, mejnih sporov in podobnega; da bi tako v primeru izselitve čim bolj natančno opredelili posamezen primer. Služba za notranje zadeve deluje odločno, vendar je njeno delo le del skupne naloge za stabilizacijo položaja na Kosovu. Tako je bilo še ne dolgo tega na dnevnih redih neuspešno delovanje sodstva in zraven še cela vrsta okoliščin, ki spodbujajo sanje o »etnično čistem Kosovu«. Vrsta psiholoških momentov pritiska na ljudi, celo na nekatere, ki so bili še do včeraj trdni zagovorniki ostajanja na Kosovu in so nenehno govorili o boju proti iredenti. Obstajajo tudi podatki o tem, kako mnogi funkcionarji (na občinski ravni predvsem) govorijo eno, delajo pa drugo, si gradijo domove drugje, ne na Kosovu... Kaj naj torej reče navaden delavec in kmet, če to počno komunisti in odgovorni ljudje.

Mehmed Maliči je nazorno opisal oblike delovanja iredente s podatki, kot je na primer ta, da so odkrili pisanje pamfletov (tisoč in enega v

dvainštiridesetih primerih) z naslovi kot je »Traktat proti izdajstvu« in podobnimi. Vsa ta ilegalna »gradiva« pa nastajajo s stališč albanškega nacionalizma in iredentizma.

Na novinarjevo vprašanje, kje je v tem boju kosovska borčevska organizacija, je Maliči dejal: »Bilo mi je v veliko zadovoljstvo, ko sem pred nekaj dnevi govoril svojim tovarišem borcem na seji pokrajinskega odbora ZZB NOV Kosova o vseh teh vprašanjih. Obveščeni morajo biti o vseh aktualnih dogajanjih okrog nas. Borčevska organizacija je najmočnejša in najbolj stabilna od vseh organizacij od prvih dni, znanomovanih z demonstracijami, do danes. Za to se je treba najbrž zahvaliti veliki revolucionarni izkušnji borcev, pa tudi njihovega jasnemu in brezkompromisnemu stališču.

Eno je jasno: da nikoli ne bomo zavili z utrjene Titove poti, poti bratstva in enotnosti, svobode, neodvisnosti in enakopravnosti, ne glede na to, s kakšnimi težavami se bomo bojevali na tej poti. V tem smo odločni in enotni in to se v nobenem primeru ne more spremeniti.

Na koncu pogovora je Mehmed Maliči na vprašanje o tem, katere naloge so zdaj pred službo sekretariata za notranje zadeve v SAP Kosova, odgovoril, da je ena najpomembnejših nalog nadaljnja krepitev sekretariata za notranje zadeve; kar je bilo doslej že storjenega, je le začetek dolgoročne in kontinuirane naloge. Kajti minil je čas opravljanja zgolj nujnih dnevnih nalog. Od nekdanjih 25 partijskih organizacij v tej službi so jih v zadnjem času organizirali 152, kar je zlasti pomembno za dvigovanje stopnje zavesti teh ljudi.

Tudi nekdanji borci v Albaniji razpihujejo sovražnosti

Iz mednarodnega borčevskega dogajanja

Tako so sklepali na nedavni seji člani komisije za mednarodno sodelovanje zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, ko so obravnavali agencijska poročila o albansem borčevskem kongresu. Na njem so sodelovali z govori tudi najvišji predstavniki državnega družbenopolitičnega življenja. Izražali so grobe obtožbe proti naši državi, našemu družbenopolitičnemu sistemu in ustavni ureditvi, s čimer so se zopet vmešavali v notranje zadeve Jugoslavije ter napadali našo suverenost in enotnost.

Z govorniškega odra je bilo slišati pozive k nadaljevanju rovarjenja iredente na Kosovu in k podpiranju narodnostnega sovraštva. S tem so se tudi borci Albanije poistovetili s tistimi silami v Albaniji, ki jim očitno ne gre za mir in sodelovanje med narodi. Tako so dali svoj »prispevek« k razvrednotenju in skrunitvi našega skupnega boja proti nacifašizmu. Takšno stališče je v ostrem nasprotju z vsemi našimi dobronamerinimi, dobrososedskimi odnosi.

Na omenjeni seji komisije za mednarodno borčevsko sodelovanje so obravnavali tudi druga vprašanja, ki se vsa po vrsti vežejo na aktivnosti za mir in razoroževanje. V tej luči so člani komisije proučevali tudi priprave na evropsko konferenco o problemih razorožitve, o srečanju borcev Sredozemlja, o krepitvi vezi z borčevskimi organizacijami na novo osvobojenih držav ter o skrbi za ohranjanje pozitivnih dosežkov v mednarodnih borčevskih organizacijah, kar je še zlasti pomembno v sedanjem izredno poslabšanem mednarodnem političnem položaju.

B. Ž. J.

Uskladitev pokojnin

Letošnje pokojnine bodo, kakor so sklenili delegati skupščine skupnosti pokojninskega in invalidskega varovanja SRS, višje še za odstotek. Tako bo upoštevana rasti nominalnih osebnih dohodkov zaposlenih delavcev v letošnjem letu in medletne uskladitve pokojnin (ob začetku leta za 11 odstotkov in nato po juliskem sklepu prav tako od 1. januarja dalje še za 4,5 odstotkov) skupno povišanje teh znašalo 17,5 odstotka. Enako povišanje velja tudi za pokojnine, odmerjene od najnižje pokojninske osnove, in pokojnine z varstvenim dodatkom.

Razliko za nazaj – to je 10 odstotkov, bodo upokojenecem izplačali z novembrskimi pokojninami.

Fikrat z omenjeno medletno uskladitvijo pokojnin pa so na skupščini sprejeli tudi sklep o akontativni uskladitvi pokojnin s 1. januarjem prihodnjega leta, in sicer za 11 odstotkov.

mg

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Ravne na Koroškem – Z razširjene seje OO ZZB NOV

Štirinajstega oktobra so se dobili na Ravnah, da bi spregovorili o nekaterih vprašanjih organizacije in tudi širše, o problemih, ki so skupna težava, in zato tudi naloga vseh v občini.

Predsednik ravenske borčevske organizacije Ivan Močnik je povedal, da je v občini še vedno 1686 borcev, od teh pa vsaj štiristo izredno aktivnih v različnih družbenopolitičnih organizacijah in društvih. Njihova nenehna želja je povezovanje z mladino, pri čemer pa jim včasih uspeva bolj, včasih pa še ne najboljše. Ugotavlja je, da borci pogosto kažejo na najrazličnejše napake v svojem okolju, pri čemer jim doslej še nihče ni mogel oporekati, da nimajo prav. Vendar dejstvo, da se malo spremeni, tudi če z vso resnostjo opozorijo na posamezne primere nepravilnosti, jih spravlja v brezvoljnost in pasivnost.

Ob pregledu dejavnosti na področju varstva pravic vojaških invalidov so obravnavali delo štirih združenj, v katerih je včlanjenih 184 vojaških invalidov: v Črni, Mežici, na Prevaljah in na Ravnah. Predvsem so ugotavljali negotovost invalidov ob spremenjenih pogojih za odhajanje v zdravilišča (na klimatsko zdravljenje), pri čemer pripominjajo, da so vedno starejši in se njihove zdravstvene težave kopičijo in ne zmanjšujejo.

Tudi komisija za bивše internirance, izseljence, internirance in bивše politične zapornike dobro deluje. S pomočjo krajevnih borčevskih združenj ji je uspelo urediti spiske žrtve fašizma med drugo svetovno vojno in podatke so že objavili v prvomajski številki Koroškega fužinarja. Ker pa bo gotovo tu in tam še kakšna pomanjkljivost, bo komisija še naprej zbirala vse morebitne popravke in pripombe. Menili so, da bi bilo prav, če bi vsa ta imena, vklesana v spominsko ploščo, postavili ob obletnici sklepnih bojev v Evropi (ki so bili prav na Koroškem), ki bi ostala v spomin in opomin novim rodovom.

V komisiji za stanovanjska vprašanja so, tako so ugotavljali na seji, delali dobro predvsem zato, ker so

se držali dogovorjenih pravil. Večino borčevskih stanovanjskih vprašanj so uspešno rešili že prej in tako je bilo v tem letu bolj malo prošelj. Posojila za gradnjo, oziroma adaptacijo stanovanjskih hiš je dobilo 7 kmetov, borcev. Res je, da je bilo prošelj nekaj več, vendar niso bile vse opremljene s potrebno dokumentacijo. Posamezni prošelec je dobil približno 14 starih milijonov dinarjev posojila.

V komisiji za SLO so ugotavljali, da so bili pridni in delovni tako v občinskem kot v krajevnem merilu, vse od aktiviranja drugih za to delo pa do aktivnosti pri izdelavi obrambnih načrtov.

Revolucionarna izročila, ta pomemben del borčevske aktivnosti, niso zanemarjali. Vendar so ugotavljali, dabi morali biti še bolj navzoči s članki in prispevki v Koroškem fužinarju in TV 15. Mnogi drobni, a dragoceni dogodki iz NOB na Koroškem ostajajo še vedno nezapisani. Kar zadeva prenašanje izročil na mladi rod, to delo kar uspešno opravljajo v številnih kroških NOB, ki so jih ustanovili po vseh šolah v Mežiški dolini. Tja hodijo borci mladim pripovedovat svoje doživljaje iz vojne, medtem ko ob obrambnih dnevnih stopijo z otroki tudi v naravo in jim pripovedujejo, kako so se bojevali.

Veliko pozornost posvečajo tudi drugovanju s tovariši onstran meje, na avstrijskem Koroškem, se medbojno obiskujejo, prav tako pa obiskujejo tudi grobove padlih borcev.

V poročilu te komisije je tudi ugotovitev, da je še vse premalo borcev in njihovih družin naročenih na TV 15. Kljub temu, da nenehno skrbijo, da bi v občinskih mejah zapisali vse pomembnejše dogodke iz NOB, da bi vsi padli in pobiti dobili ustrezna spominska obeležja, velja slej ko prej največ pozornosti pripravam na štirideseto obletnico zadnjih bojev na Poljani. V Mežici bodo postavili tudi doprni kip narodnemu heroju Francu Pasterniku-Lenartu, komandantu prvega koroškega bataljona, ki je padel ob napadu na Mežico tretjega aprila 1943. Poleg priprav na nov pomnik so opozorili na vzdrževanje že obstoječih, ki imajo vsak svojega skrbnika. Le ti pa žal na to nalogo včasih pozabljajo.

Nazadnje so spregovorili še o zdravju borcev in o odlikovanjih. V času zadnjega mandata (v OO ZZB NOV) je umrlo 85 borcev, mnogi pa so tudi ostareli, obnemogli in osamljeni. To pa je že naloga, ki presega

tovariško pomoč med borci. Delo borčevskega dispanzerja so pohvalili in z njim patronažno službo.

Poleg teh vprašanj so borci ponovno ugotavljali nekatere splošne pomanjkljivosti v občini, kot sta slabo delovanje hišnih svetov in izredno šibka zastopanost obrtnikov vseh vrst.

Ignac Zdovec

Ljubljana Šiška – Že drugi uspešen izlet

ZZB NOV Ljubljana Zgornja Šiška je imela v svojem letošnjem delovnem načrtu tudi dva enodnevna izleta. Članice in člani se zelo radi udeležijo izletov. Osemnajstega maja smo obiskali Cerkno, bolnišnico Franjo, Črni vrh nad Idrijo in Stanjel; 4. oktobra pa smo šli na drugi izlet, v Krško Brestanico in na Rucmanov vrh. Ko smo se tega dne ob 6. uri odpeljali iz Ljubljane, je prijetno jutro napovedalo lep, sončen dan in vsi smo bili veseli, vedre volje. Vsak je dobil kratek opis poti z glavnimi znamenitostmi, ki naj bi jih spoznali na izletu.

V Krškem smo se najprej srečali s predsednikom in drugimi člani ZZB NOV občine Krško. Predsednik Stane Nunčič nam je na kratko orisal gospodarsko politično življenje v občini in mestu ter delo njihovega združenja in nam podaril 5 izvodov knjige »Padli v ognju revolucije«. Odlična knjiga, ki predstavlja kakor pravi uvod, le del resnice o boju slovenskega človeka, opozarja predvsem na narodnoosvobodilni boj Slovenec v Posavju.

V gradu Brestanici, kjer so nemški nacisti ustanovili leta 1941 ob ustvarjanju »nemške rajhovske Štajerske« zbirno taborišče za slovenske izgnance, smo na odlični razstavi o tem nacističnem delovanju znova silovito pretreseni podoživeli grozotni čas.

Nato smo se vzpeli na Rucmanov vrh. V čudoviti naravi sredi širnih vinogradov smo s kosilom začeli drugi, veseli del našega izleta. Ob imenitni kapljici in glasbi smo zaplesali. Nekateri so se odšli sprehajati in se nepričakovano seznanili s partizanom in prebili z njim nekaj prirčnih nepozabnih trenutkov. Drugi so šli nabirat kostanj in iskat gobe. Čas je prehitro minil, kot se v takih okoliščinah vedno zgodi.

Ljubica Gregorac

Obrambno usposabljanje brigadirjev na MDA

Uresničevanje sodelovanja v praksi

Brigadirji, ki delajo na mladinskih delovnih akcijah, se lahko v prostem času udeležujejo v številnih interesnih dejavnostih. V vsakem naselju delujejo komisije, ki usmerjajo interesne dejavnosti. Med njimi je tudi komisija za SLO in DS. Ta komisija je navzoča s svojim delom tudi med delovnim časom na gradbišču, saj vsak dan skrbi za obrambno usposabljanje brigadirjev. O dejavnostih te komisije smo se pogovarjali z vodjo centra za MDA pri republiški konferenci ZSMS Tonetom Anderličem.

»Dejavnosti na področju splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite morajo biti in so sestavni del življenja in dela brigadirjev,« je v uvodu poudaril Tone Anderlič. »Osrednjo pozornost pa namenjamo družbeni samozaščiti. Tako smo izvajali programe za večanje požarne in prometne varnosti, preprečevanje krad, poškodb pri delu, uničevanje družbene in zasebne lastnine, kaljenje nočnega miru in drugo.«

Poleg priprav in izvedbe akcijskega programa SLO in DS komisija organizira in spremlja delovanje narodne zaščite v naselju, spremlja in ocenjuje varnostni položaj ter predlaga vodstvu akcije

in skupščini izjemne ukrepe na tem področju. Pri delu se komisija povezuje z vsemi subjekti SLO in DS kraja, predvsem pa s komiteji za SLO in DS v krajevni skupnosti in občini, postajo milice, občinsko konferenco ZRVS, občinskim odborom ZZB NOV in enotami JLA. Odgovorna je tudi za obrambne priprave in za usklajenost obrambnih načrtov MDA z ustreznimi načrti v krajevni skupnosti in občini, kjer poteka akcija.

»Višek vseh teh dejavnosti pa je bil prav gotovo obrambni dan,« pravi Tone Anderlič. »Pri organizaciji smo pustili komisijam, da so ga pripravile glede na njho-

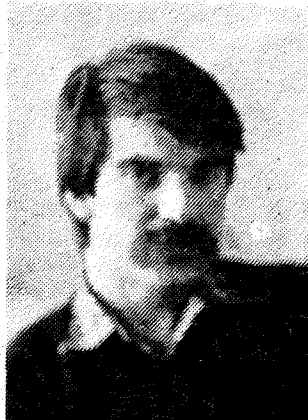
ve razmere. Tako so bili ti dnevi različni. Ponekod so jim dali bolj tekmovalni pomen, drugod so prikazali filme z obrambno vsebino, nekje so ga končali s tovariškim srečanjem brigadirjev in krajanov. Na dosti akcijah so se v obrambni dan vključili tudi tamkajšnji mladinci.«

Sicer pa je program obrambnega dne obsegal reševanje nalog iz orientacije in topografije, streljanje, metanje bombe v cilj, razstavljanje in sestavljanje orožja, pogovor z borci in drugo.

Brigadirji so se jih radi udeleževali. Na RK ZSMS mislijo, da je zelo pomembna stvar, če se mladi obrambno usposablajo na tak nevsiljen način. Tone Anderlič poudarja, da so člani ZRVS v odločilni meri prispevali k uspehu obrambnih dnevo. Volja in pripravljenost pokazati mladim, in jih naučiti čim več, je bila pri rezervnih vojaških starešinah neizmerna. Veliko pripravljenost za sodelovanje so pokazali tudi borci. Njihova pomoč je bila še posebej dragocena pri zgodovinski uri, ki tudi sodi med obrambne dejavnosti. Borci so brigadirjem pripovedovali o dogajanjih med NOB v kraju, kjer je potekala akcija. Pri teh urah so želeli brigadirji spodbuditi k razpravi, in da bi postavljali vprašanja. Pogosto so pri tem uspeli, če je znal borec pravilno zastaviti pripoved.

Kot posebna oblika obrambnega usposabljanja pa je deloval tudi obrambni

krožek, ki so ga pripravili predvsem za mlajše brigadirje, mentorji pa so bili člani ZRVS. Ob vsaki priložnosti so skušali brigadirjem ob pomoči ZRVS, JLA in sekreta-

»Praktično seznanjanje in usposabljanje brigadirjev za naloge NZ poteka v okviru dejavnosti službe v naselju,« pravi Tone Anderlič.

riatov za ljudsko obrambo predstaviti vojaške šole in poklice. Pokazalo se je, da mladi dobro poznajo to problematiko v naši republiki. Navedli so številne razloge, zakaj se mladi ne odločajo za vojaške poklice, brez dvoma jih mora naša družba odpraviti.

Obrambne dneve bodo imeli tudi na prihodnjih delovnih akcijah. Mogoče bi morali spremeniti kakšno nadgradnost, sicer pa so kar zadovoljni s sedanjo zasnovo obrambnega dne.

Naša zamisel splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite postavlja pred nas številne naloge. Tudi mladina in njena organizacija morata pri tem opravljati svoje naloge. Lažje pa bodo mladi sprejeli svoje zadolžitve, če jih bomo na to primerno pripravili. Brez dvoma so obrambni dnevi in druge dejavnosti s področja obrambnega usposabljanja na delovnih akcijah posrečena oblika za to.

Bojan Kuntarič

Za večjo podružbljenost SLO

V Kranju namenjajo obrambnemu usposabljanju delovnih ljudi in občanov veliko pozornost. Svet za SLO in DS je lani pripravil prvo tekmovanje v streljanju z vojaško puško. Zaradi velikega odziva in zanimanja so sklenili, naj postanejo taka tekmovanja stalna praksa.

Tako so občinski štab TO, občinska konferenca ZRVS in sekretariat za ljudsko obrambo skupščine občine Kranj septembra pripravili strelsko tekmovanje za ekipe, posameznike in posameznice. Tekmovalci so streljali s puško M48, v krožno tarčo na sto metrov.

Najprej so tekmovalé ekipe. Prijavilo se je 98 ekip, zaradi slabega vremena pa je prišlo na strelišče samo 79 ekip. Ko so tekmovali posamezniki in posameznice je bilo vreme lepše in zvrstilo se je 166 moških in 12 žensk. Takšna tekmovanja, oziroma preizkušnje obrambne usposobljenosti delovnih ljudi in občanov imajo velik vpliv in pomen pri podružbljanju sistema SLO in DS.

Tudi letošnje tekmovanje je upravičilo svoj namen in bo v prihodnje vsako leto. Organizatorji pravijo, da bodo že drugo leto vpeljali v tekmovanje sodobnejše orožje, kar bo po njihovem mnenju še povečalo zanimanje za tekmovanje med delovnimi ljudmi in občani v kranjski občini.

Marko Čavlovic

Usposabljanje starešin TO

Republiški štab teritorialne obrambe Slovenije je pripravil za komandirje minometnih vodov v enotah TO izpopolnjevalni tečaj. Tečajniki so pod strokovnim vodstvom inštruktorjev republiškega štaba in JLA utrjevali svoje znanje in pridobivali novo. Ob koncu so svoje znanje praktično preizkusili med pravim streljanjem.

Na položajih so jih obiskali tudi vojni dopisniki enot TO in Slovenski novinarji, ki spremljajo dejavnosti pri SLO in DS. Milovan Zorc in Boris Baudek iz republiškega štaba TO sta jih seznanila z moralnopolitičnimi razmerami ve notah TO in z usposobljenostjo njihovih pripadnikov.

Z opazovalnice so tečajniki lahko natančno videli, kako so izračunali lego cilja.

Nato pa so se vojni dopisniki in novinarji pogovarjali o poročanju o dejavnosti štabov in enot TO. Novinarji so poudarili, da se v pokrajinskih in občinskih štabih TO vse preveč skrivajo za programom obveščanja. Opozorili so, da se je že nekajkrat zgodilo, da novinar ni mogel dobiti informacije o dejavnosti neke enote TO, ker pač njegov časopis ni bil zajet v načrtu obveščanja javnosti. Aldo Ternovec iz republiškega štaba TO je poudaril, da so takšne težave. Menil je, da morajo v prihodnje posamezni štabi in enote TO omogočiti novinarjem normalno delo.

Vojni dopisniki pa so opisali svoje izkušnje pri poročanju o delu enot. S Koroške so povedali, da pri njih ni večjih težav in da tesno sodelujejo z občinskimi in tovarniškimi glasili.

B. K.

Teritorialci so merili moči

Občinski štab teritorialne obrambe v Ribnici je pripravil druge športne igre OŠ TO ljubljanske pokrajine. V streljanju, kegljanju, metanju bombe v cilj in teku na štiristo metrov se je pomerilo devet ekip z več kot 90 tekmovalci. Skupni zmagovalci so tekmovalci OŠ TO iz Kočevja, ki so zbrali 1804 točke.

V posameznih disciplinah so zmagali:

Streljanje – Ribnica 677 krogov, pri moških je bil najboljši Germek (Domžale) z 90 in pri ženskah Šemrov (Logatec) s 86 krogi. Kegljanje – Ribnica 238 podrtih kegljev, pri posameznikih so najboljši rezultat dosegli Mihelič (Kočevje), Zalar (Ribnica), Žaubi (Kamnik) z 31, pri posameznicah pa Lužar (Domžale) s 27 podrtimi keglji. Pri metu bombe v cilj so bile najboljše Domžale, najhitreje tekače pa imajo v Logatcu. Pri posameznikih je najbolje tekel Slovník (Domžale), pri posameznicah pa Strman (Litija).

Milan Glavonjic

Več bo treba vlagati

V Mariboru posvečajo strelstvu premajhno družbeno skrb, čeprav gre za dejavnost posebnega družbenega pomena, ki v prizadevanjih za krepitev SLO in DS ter podružbljanje te dejavnosti dobiva še posebej pomembno vlogo v naši družbi. **Predsednik mestne konference ZRVS Maribor generalmajor Jože Berce** je poudaril, da bo organizacija ZRVS v mestu in občinah posvečala strelstvu posebno skrb. Zaradi tega v mestni organizaciji ZRVS tudi niso navdušeni, da bi katerokoli strelišče v Mariboru opustili. Strinjajo pa se, da je potrebno zagotoviti več denarja za vzdrževanje posameznih strelšč in za njihovo učinkovito zavarovanje v skladu s predpisi. Po mnenju Jožeta Berceta bi morali čim več mladih pritegniti v strelske družine in jih seznaniti z orožjem ter usposobiti za dobre strelce. Poleg športne in rekreacijske dejavnosti pa si mladi v strelskih družinah pridobijo veliko izkušenj, ki jim še kako prav pridejo v teritorialni obrabi in JLA. Zaradi tega bo ZRVS v Mariboru dala pobudo, da v vseh okoljih obnovijo in poživijo delo strelskih družin, ki jim je potrebno zagotoviti denar za opravljanje njihove dejavnosti. Mariborski rezervni sta-

rešine so pri svojih pobudah za hitrejši razvoj strelstva nalezeli na pomoč in razumevanje vseh, ki se ukvarjajo s to problematiko. Mestna konferenca ZRVS Maribor bo navezala tudi tesnejše stike z Zvezo strelskih organizacij Maribor, občinske konference ZRVS pa s posameznimi strelskimi družinami.

Predsednik Zveze strelskih organizacij Maribor Metod Sušnik se strinja s takšnimi ugotovitvami in misli, da bo potrebno v prihodnje za delo strelskih družin zagotoviti več denarja, saj je ta denar dobro naložen v splošno družbeno korist.

Dejal je, da ima strelstvo v Mariboru močno tradicijo že izpred vojne. Po osvoboditvi se je strelstvo hitro razvijalo v okviru drugih društev kot sekcij. Leta 1948 se je strelstvo osamosvojilo in so se ustanovile strelske družine. Po ponovnem oblikovanju ene občine so ustanovili na ravni mesta Maribor leta 1967 Zvezo strelskih organizacij. Zveza je imela v letih 1967–68 47 strelskih družin s 1813 člani. Zaradi ukinitve regresov so nastale težave pri denarju. Leta 1982 je bilo v Mariboru le 35 strelskih družin s 3124 člani. V Mariboru se zato porajajo vprašanja, ali strelstvo v Mariboru

nazaduje ali ne. Res je, da se pri strelstvu v Mariboru pojavljajo težave. Upoštevati moramo tudi sedanji gospodarski položaj in cene pušk, streliva, tarč. Povprečna podpora na družino pa je v zadnjih treh letih znašala 9160 dinarjev. Posamezne družine, ki množično vključujejo člane in imajo tudi določene tekmovalne uspehe, pa bi potrebovale 6- do 8-krat več denarja. V strelskih družinah in v Zvezi strelskih organizacij Maribor so vsi delavci amaterji. Zveza strelskih organizacij Maribor bi morala imeti strokovnega delavca za organizacijsko delo in za pripravo materiala. Ta strokovni delavec bi moral imeti tesne stike s posameznimi strelskimi družinami. SITKS in ZTKO ne priznavata denarja za strokovnega delavca ter to delo v soglasju z družinami opravlja delavec poleg svoje normalne zaposlitve. Zaradi tega tudi zveza ne odigrava svoje vloge ter so okrnjene informacije med zvezo in strelskimi družinami. Zainteresirani organi ne dobijo pravočasno podatkov o sicer pestri dejavnosti posameznih družin. Pri financiranju strelskih družin je nastala letos težava, ker se ne financira dela strelskih družin v delovnih organizacijah iz sredstev

ZTKO. Na Zvezi strelskih organizacij si prizadevajo, da bi to uredili.

Tudi strelski objekti so v zelo slabem stanju ter strelci in strelski delavci že dalj časa živijo od obljub. V pripravah na letne skupščine bo treba dobro pripraviti kadrovske sedsbo v posameznih strelskih družinah. Tudi zveza bo morala evidentirati kandidate za prihodnje organe. Izdelati bo treba tudi program dela, ki bo v skladu s stabilizacijskimi prizadevanji, vendar bo upošteval tudi množičnost in kvaliteto v tem športu. Vključevanje mladine bo ena najpomembnejših nalog, saj bodo le tako lahko dosegli množičnost in kvaliteto. Med strelskimi družinami sta najaktivnejši »Avgust Majerič« in »Hotinja vas«. V letu 1982 je bilo 465 tekmovalcev strelskih družin z 9340 udeleženci, medtem ko je na občinskih tekmovanjih sodelovalo 21 strelskih družin s 1935 strelci. V letih 1981 in 1982 so usposobili 63 trenerjev in 60 sodnikov. Lani so na republiških tekmovanjih osvojili tri zlate, eno srebrno in eno bronasto medaljo, na državnem prvenstvu pa zlato in srebrno medaljo. Zato imajo v Mariboru vse možnosti, da strelstvo še bolj razvijejo, če bodo deležni širše družbene in materialne podpore.

Marjan Kos

Še ena premiera, še enkrat o vojni in miru

Slawomir Mrożek: »Peš«

Avtor, ki ga svet pozna po vrsti satiričnih pripovedk, po zbirki feljtonov, po več dramah (Poročnikova smrt, Čarobna noč...) in nenazadnje tudi po »Tangu«, katerega prva izvedba je bila v Jugoslaviji, je poleg tega znan tudi kot satirični risar. Rodil se je 1930. leta v Borzecinu pri Krakowu, od 1963. leta pa živi v tujini.

Njegovo dramo »Peš« je prevedla v slovenščino Darja Dominkuš, vmesne verze je poslovenil Tone Pretnar, na oder Drame slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani pa jo je postavil režiser (in lektor hkrati) France Jamnik (ob pomoči kostumografinje Mete Hočvarjeve in asistentke režije Barbare Hien-gove.)

Čas dogajanja v tej drami je pomaknjen v konec 1944. in na začetek 1945. leta, ko gre vojna h koncu in se konča. Kraj je zapuščen železniška postaja na Poljskem, kjer se po različnih poprejšnjih usodah in poteh sreča enajst ljudi na poti »domov«. V mestu so sovjetski in nemški vojaki, po zraku švigajo izstrelki in eksplozije hromijo korak. Med vso to zmedo povsod posejane smrti se vlačijo oče in sin – kmeta,

mati – črnoborzijska z mladoletno nosečo hčerjo, fina ljubica sumljivega plemiča – filozofa in on z njo, zavrti podeželski učitelj, pijani oficir (ki že s pojavo opozarja na grozovitost militaristične miselnosti) in njegov »situa-

cijski« oproda, slepi godec – usodovec in bajadera.

Komaj dober teden je minilo, ko so nam v istem gledališču predstavili delo domačega avtorja (Partljiča) s tematiko, ki zajema isti čas in se spopada s podobnimi vprašanji. Kako izstopiti iz godlje, kako preživeti? Kako oditi v svobodo? Medtem ko si Partljičev junak pomaga s prvobitno zvitostjo, ko se dela »malo norega«, odhajata

Mrožkova junaka (kmeta) v svobodo »peš«. Nič jima ne pomaga naravna zvitost, za njiju ni bližnjice. Mrožek nam polaga v premislek vprašanje, na katerega si moramo odgovoriti sami: bodo tudi vsi drugi »brihtnejši in višji« morali slejkoprej za njima v to svobodo peš ali se odpeljejo morda »v glavno mesto« z vlakom (ki ga skozi vso igro vsi na postaji zaman čakajo) ali z avtom? Vsi so se hoteli v začetku hoji izogniti.

Kaj je torej s pešačenjem v svobodo, je prekleto ali sveto? To je vprašanje, na katerega si mora gledalec odgovoriti sam, pač glede na to, kako gleda na svet sploh, na družbo, v kateri živi in na svoj prostor v njej.

Igralcem (Janez Albreht, Zvone Hribar, Branko Stur-belj, Danilo Benedičič, Mar-jana Breclj, Majda Potokar, Violeta Tomič, Boris Cavaz-za, Marjan Hlastec, Srečko Meh, Miha Baloh in Hana Kocuvan) je dajala dramska predloga res priložnost za »biserčke« v igri, vendar se zdi, da režijska razvlečenost duši jednatost predstave in poudarja gostobesednost besedila.

Bojana Žokalj-Jesih

Poljski dramatik Slawomir Mrożek je v njegovi drami »Peš« tudi konkretno sporočilo za današnjo poljsko rabo? Gotovo. Sporočila te vrste so univerzalna

Borštnikovo srečanje

Navdušenje nad Gledališčem ljudske vstaje

Gledališče ljudske vstaje, ki že deset let uspešno napreduje v svoji nameri, da bi v polni meri zaživel kot glasnik kulture in umetnosti tudi v odročnih krajih, si na ta način prizadeva ohranjati poslanstvo partizanskega gledališča iz vojnih dni.

Prav ena od uvodnih prireditve letošnjega osemnajstega Borštnikovega srečanja in devetega malega B. srečanja, je bil obisk Gledališča ljudske vstaje na Črešnjecju pri Slovenski Bistrici, kjer so uprizorili člani tega gledališča pravi partizanski miting.

V takšnem, ljudsko-prosvetnem duhu poteka tudi tako imenovano malo Borštnikovo srečanje v Slovenski

Vlado Šerment. Tako poleg materine besede na oder stopa tudi jezik drugih jugoslovanskih narodov. Kraji nastopanja so tako različni, kot so bili med narodnoosvobodilnim bojem: v kulturnem domu pa v šolski avli, tovarniški hali ali v domu za starejše občane (v enem slednjih so nastopali minulo nedeljo) v Poljčanah.

Sicer pa na mariborskem Borštnikovem srečanju vrvi od predstav. Od petkovega slavnostnega začetka, skupščine, ko so podelili plakete, značke in priznanja in je slavnostne uvodne besede spregovoril predsednik slovenske kulturne skupnosti Vladimir Kavčič, se je zvrsti-

Bistrici, o katerega vrsti prireditve, predstav, razstav in seminarjih bomo poročali ob koncu celotnega srečanja.

Aljoša Simšičeva, Alenka Pinterič, Marjan Bačko, Angelca Jankova, Anica Vebletova, Ivo Leskovec, Janez Klasinc, Jože Zupan in Voja Soldatovič (režiser, igralec in umetniški vodja) bodo do konca srečanja razveselili še mnoge ljudi po manjših krajih na Štajerskem. Člani prihajajo in odhajajo, pridružijo se jim za kratek čas še drugi umetniki, kot ondan, ko je bil z njimi zagrebški igralec

lo že lepo število gledališč. Od domačega, mariborskega, z Brešanovim Hamletom v Spodnjem Grabonošu, celjskega ljudskega gledališča s Šaferjevim Amadeusom in dveh Glejevih predstav (Ele ter Rožnatega trikotnika) pa do gostov iz drugih naših republik ter iz tujine, predvsem iz sosesčine. Ob predstavah so pogovori, spremljajo jih kritike in končno, razglašena bo letošnja najuspešnejša predstava, podeljeni bodo prstani... O vsem tem – prihodnji teden. B. Ž. J.

Devetdesetletnica Prežihovega rojstva

Osebnost in umetnost, ki nam odkriva vedno nove svetove

Če se še tako trudimo in vzklíkamo, da je beseda o velikih stvarih na izjemno slovesne obletnice preveč kampanjsko delo, da je spominjanje na dogodke, umetnine, ljudi in njihova dejanja ob praznikih le naša slaba vest, je vendarle res, da so to tudi priložnosti, ko so v tisku objavljene študije, raziskave, članki in drugi prispevki na ožje določene teme. Tudi aktualnost in moč Vorančeve besede je te dni stopila v ospredje naše pozornosti, saj mineva devetdeset let od njegovega rojstva.

Lovro Kuhar – Prežihov Voranc se je rodil 1893. leta v Kotljah na Koroškem. Slejkoprej ostaja generacijam povojnih rodov v zavesti kot slovenski pisatelj, ki je podaril Slovincem tankočuten lik matere, ki kakor mati zemlja hrani svojo rast do zadnje kapljice vode, do zadnje srage krvi. Ostaja nam v zavesti kot oblikovalec pre mnogih trpinskih likov iz koroškega kmečkega življenja, ki kljub svoji tragiki nosijo sporočilo upora in vere v prihodnost.

Na Ravnah na Koroškem je bila 21. oktobra osrednja republiška slovesnost in spominsko srečanje vseh, ki jih

poglavja iz Prežihovega življenja pritegujejo še posebej po strokovni plati, bodisi na področju njegovega velikega literarnega opusa ali pa iz njegovega obsežnega in ne do kraja razgrnjenega revolucionarnega in političnega dela. To je bilo nenazadnje tudi nadaljevanje plenuma kulturnih delavcev Osvobodilne fronte slovenskega naroda pred štirimi leti ko je bila osrednja tema srečanja posvečena Prežihovemu Vorancu in njegovemu revolucionarnemu delu. To spominsko srečanje so organizirale in pripravile: kulturna skupnost, študijska knjižnica, ZKO in društvo Prežihov Voranc z Raven.

Franc Šetinc, predsednik RK SZDL Slovenije, ki je s svojo mislijo o Vorancu začel ravenško srečanje, je dejal, da se bodo k Prežihu vračali še mnogi rodovi.

Tokrat, ob devetdesetletnici pisateljevega rojstva, je bila pozornost obrnjena k njegovemu literarnemu delu, k čemer so prispevali z referati: Josip Košuta, Drago Druškovič, Tone Sušnik, Franc Zadavec, Jože Koruza, Janez Merdavič, Jože Pogačnik, Helga Glušičeva in drugi.

B. Ž. J.

Stalna razstava likovnih del Franceta Kralja

Nova pridobitev v Kostanjevici

Zakladnica slovenske umetnosti je od petka 21. oktobra bogatejša za imenitno pridobitev. Neutrudni delavci galerije Božidarja Jakca v Kostanjevici na Krki in njihovi zunanji sodelavci so pripravili stalno razstavo Franceta Kralja, slikarja, kiparja, grafika, ilustratorja in likovnega pedagoga, ki je hkrati tudi osrednja osebnost slovenskega ekspresionizma.

Odprtje te stalne zbirke pa pomeni, da imajo zdaj v Kostanjevici na Krki zbrane velike slovenske ekspresioniste Toneka Kralja, Jožeta Gorjupa in Božidarja Jakca.

Nova zbirka je nastajala zadnja desetletja, prostore pa je dobila v prenovljenih kaščah kostanjeviškega gradu. Stalna zbirka Franceta Kralja obsega kar 222 del, med njimi je 100 slik, 65 kipov, 32 grafik, 25 mo-

notipij ter še vrsta risb in drobnih plastik.

Veliko zaslug za postavi-

Francet Kralj: Kopalki, lesorez 1954

Pred dnevi je izšla pri naši založbi dolgo pričakovana knjiga, zbornik Buchenwald, o kateri smo obširneje že pisali na straneh našega TV 15. Tokrat vam le osvežimo spomin z osnovnimi podatki: uredniški odbor so sestavljali Janez Alič, Milan Filipčič, Lojze Krakar, Stanislav Mahkota, Janez Ranzinger in Rudi Supek. Opremo je prispeval Matjaž Vipotnik, tisk tiskarna Ljudske pravice v Ljubljani, knjiga pa je izšla v 3000 izvodih. Prvi del obsega splošni oris taborišča, njegovega razvoja in dejavnosti v njem, drugi del je obsežnejši in zajema pričevanja preživelih z območja vse Jugoslavije, ki sta mu dodana dragocena dodatka: slikovno gradivo in seznam jugoslovanskih buchenwaldčanov.

Dušan Mevlja

Dan mrtvih

Krizanteme na grobu,
svečka brli.
Mislim na neznanega
borca, ki v zemlji spi.

Dež rosi
na krizanteme uvele.
Trpka misel se poslovi.

Ostanejo rjaste rože
in lučka:
v zadnjem
krčevitem
smrtnem vzponu
se duši.

Hinje, 1. november 1943

(Pesem je bila napisana pred štiridesetimi leti, ko se je avtor kot član tehnike Cankarjeve brigade mudil v Hinjah.)

tev stalne razstave ima umetnikov sin inž. arh. Zlat Kralj, ki je podaril veliko slik, hkrati pa je pripravil načrt postavitve, medtem ko sta denar prispevali občinska kulturna skupnost Krško ter Kulturna skupnost Slovenije, veliko del pa tudi združeno delo iz vse Slovenije in sosednje Hrvaške.

Na petkovi otvoritvi je bil slavnostni govornik prof. dr. Stane Mikuz. Original je življenjsko in umetniško pot Franceta Kralja, se zahvalil Zlatu Kralju za njegov prispevek in poudaril, da smo Slovenci dobili s to razstavo kraljevsko zbirko.

Bojan Kuntarič

KRIZE NAŠIH DNI

MIHA LAMPREHT

39

Odredi smrti
v Indoneziji

Indonezija na svojevrsen način doživlja eno najbolj protislovnih afer v sedemnajstletni zgodovini vladavine predsednika Suharte in njegovega »Gibanja za novi red«. Gre za načrtovano, organizirano, pa vendar podzemno likvidacijo kriminalcev. To nalogo opravljajo posebni oboroženi oddelki, ki po marsičem spominjajo na zloglasne latinoameriške eskadroni smrti. Zdi se, da je sistematično uničevanje kriminalcev in ljudi, ki so skregani z zakonodajo, zdaj doseglo tudi samo indonezijsko prestolnico Džakarto. (Gibanje se je pred dobrim letom začelo na Vzhodni Javi.) Za zdaj še nihče ni uradno prevzel odgovornosti za dejanja, vse več pa je dokazov, ki potrjujejo, da za najnovejšim »organiziranim« nasiljem stojijo tamkajšnje obožene sile.

Ob naraščajočem kriminalu v državi in ob očitnem pomanjkanju ustreznih zakonitih mehanizmov za zatiranje odklonilnih pojavov ima najnovejša protikriminalna gonja številne zagovornike, vse več pa je tudi takšnih, ki izražajo bojazen, da se utegne sedanja akcija izroditi in val nasilja v Indoneziji samo še spodbuditi.

Novice, ki so vznemirile tamkajšnjo javnost, so objavili v Jogjakarti na Javi potem, ko so letos maja našli petdeset trupel, za katere so tamkajšnje oblasti dejale, da so bili kriminalci, ki so jih ustrelili med begom. Policijska poročila so celo govorila, da so pri pregonu in uničenju teh ljudi sodelovale tudi razjarjene množice, število usmrčenih pa je menda krepko preseglo število z dvema ničlami. Po pisanju indonezijskih časnikov se lov na kriminalce še zdaleč ni končal, saj naj bi bilo na prostosti še več tisoč morilcev in roparjev, ki jim zakonodaja ne more do živga. Večina žrtev konča tako, da prebivalci najdejo njihova trupla, eksekutorje pa spoznajo po tem, da so v glavo žrtev izstrelili po ducat nabojev. Vse skupaj spominja na smrtno izvršitev med japonsko okupacijo otočja, ko so japonski vojaki odrezane glave upornikov »razstavljali« na vidnih mestih, da bi ustrašili prebivalstvo. V tamkajšnjih časnikih je med drugim mogoče prebrati, da so žrtve nazadnje videli v družbi skupine na kratko pristrizanih in atletsko grajenih mož, priče pa zatrjujejo, da nikoli ni bilo slišati strelav iz revolverjev ali drugega orožja.

Plima kriminala
na otočju

Val nasilja se je v Indoneziji še posebej razrasel v zadnjih nekaj letih, kar je med drugim logična posledica njenega demografskega razvoja. V tej otoški, arhipelaški državi, ki se razprostira na 13.677 otokih, z dvema milijonoma kvadratnih kilometrov, živi danes približno 150 milijonov prebivalcev, v prihodnjih sedemnajstih letih pa pričakujejo, da se bo število povečalo še za polovico. Tamkajšnji sociologi menijo, da je vzroke za naraščanje kriminala mogoče iskati tudi v vse pogostnejši migraciji delovne sile v urbana okolja, v opuščanju tradicionalnih vrednot, v razpadu klasičnega modela družine, v boju za zaposlitev itd. Svoj delež je k naraščanju kriminala v sedemdesetih letih dala tudi mafija, ki ima monopol nad mestnimi četrtmi, drobno trgovino, prostitucijo, igrami na srečo in mamili. Nekdo je indonezijsko mafijo opisal kot vlado brez vlade, značilno zanjo pa je tudi to, da je dobro organizirana in hkrati povezana z indonezijskimi političnimi vrhovi. Ljudje pripadnike mafije imenujejo z izrazom »gali-gali«, kar bi v prevodu pomenilo divjak. Ti menda mučijo svoje žrtve, pri tem pa ne prizanašajo niti ženskam. Ustrahujejo celo na poročnih slavjih, v restavracijah, kjer nočejo poravnati računov, zatem pa lokale opustošijo. Vse spominja na dobro posnete hongkongske akcijske filme. Prebivalstvo se ob takšnem početju počuti vse manj varno, in se zato izogiba samotnih večernih sprehodov. Jeklene zaves

in velikanski psi čuvaji v sami prestolnici Džakarti niso več nikakršna posebnost.

Policijske enote in varnostne sile v državi štejejo 119 tisoč mož, kar ob 150-milijonski populaciji pomeni, da na enega policista pride 1260 prebivalcev. V sosednji Maleziji znaša ta

država in da vsaka akcija oblasti temelji na veljavni zakonodaji in pravih vedenja. Po drugi strani se je v javnosti razširilo mnenje, da štirčlanske odrede smrti sestavljajo povečini veterani grenke vojne na Vzhodnem Timorju, ki so resne priprave na svoje akcije začeli menda pred slabima dvema letoma. Akcije odredov smrti potekajo po vnaprej pripravljenem scenariju, in sicer tako, da skupina štirih vdre v stanovanje osebe, ki je na črnem spisku, in jo brez besed odvede, po nekaj dneh pa jo prebivalci najdejo v bližnji reki ali potoku s prestreljeno lobanjo.

Umori pod zakonsko
zaščito?

Čeprav indonezijsko prebivalstvo delno podpira takšno urejanje zadev, ki močno spominja na znano talionsko načelo »zob za zob, oko za oko«, pa gre pri tem za očitno kršitev zakonodaje in pravice do

za obsežno akcijo proti naraščajočemu kriminalu premalo, so potemtakem sklenili stvar vzeti v svoje roke.

Indonezijski pravosodni minister Ali Said je pred časom izjavil, da bi bila veriga umorov lahko delo varnostnih sil, protikriminalno dejavnost pa je označil kot operacijo za ohranitev življenja pacientov. Varnostne sile so vse do danes zanikale kakršnokoli sodelovanje v omenjenih akcijah, čeprav so neredke izjave posredno govorile, da so akcije usklajevale celo z obrambnim ministrstvom. Eden izmed vidnih generalov je zloglasne četverke označil kot ange varuhe in poudaril, da večina prebivalstva njihove akcije podpira.

Združenje pravnikov in članov lige za človekove pravice v Džakarti je nasprotnega mnenja in se upravičeno sprašuje, kje na svetu še kakšna vlada podpira takšen način obra-

za zaščito 150 milijonov prebivalcev ne bi smeli žrtvovati nekaj sto zločincev. Indonezijski minister Adam Malik je, ob sklicevanju na pristojnost pravosodnih organov, na kratko dejal, da bi se težavam lahko izognili na dokaj preprost način, in sicer tako, da bi pač sodišča zločincem sodila po hitrem postopku.

Zagovorniki svobodnega izražanja in vrsta politikov, na katere pogosto letijo obtožbe, da preveč govorijo in da so slabi, so nasprotnega mnenja in dopovedujejo, da so s sedanjim ravnanjem oziroma fizičnim iztrebljanjem zločincev v bistvu grdo poteptali načelo presumpcije nedolžnosti in s tem zanikali eno bistvenih hipotez kazenske zakonodaje. Hkrati poudarjajo, da lahko takšna »uporaba« zakonodaje povzroči še večja socialna nasprotja, utegne pa se tudi zgoditi, da bi se zdajšnje ravnanje razširilo tudi na druge sloje prebivalstva. V začetku tega meseca je nekdo celo izjavil, da Indonezijo loči samo še korak od legaliziranih političnih ubojev in izrazil bojazn, da se utegnejo na novo razplemeniti socialni nemiri in nasilje iz obdobja od leta 1966 do 1968. Napredni krogi v Džakarti so pozvali oblasti, naj raje več pozornosti posvečajo socialni pravičnosti (s tem bi hkrati odstranili vzroke kaznivih dejanj), s pravičnejšo delitvijo dohodkov in blaginje pa bi lahko pomembno pripomogli k nadaljnji graditvi sistema pa tudi zakonodaje same.

Več kot očitno je, da v sam sistem indonezijske zakonodaje ne želi nihče temeljito poseči, sedanji sistem pa, naj si ga oblast dovoljuje ali ne, lahko ob dejstvu, da se utegne kaj hitro razširiti tudi na druga področja javnega življenja, ogrozi ustavne temelje in demokracijo v državi.

Med vojaškim pretresom na ulicah Džakarte

števila 750, na Japonskem pa 550. Policijski odredi so pred meseci za svoje akcije že dobili sicer neuraden blagoslov političnih vrhov v Džakarti. Poveljnik tamkajšnjega armadnega območja je namreč izjavil, naj streljanje ne vznemirja poštenih državljanov, toda, boje naj se ga vsi, ki so prekršili zakonske norme. Poveljnik oboroženih sil Murdani je omenil možnost, da so najdena trupla po vsej verjetnosti žrtve medsebojnih obračunov med posameznimi tolpmi. Dodal je, da je Indonezija ustavna

obrambe. Kot v številnih vele mestih po svetu se je tudi podzemlje Džakarte naučilo sožitja z zakonodajo, zvez s policijo in sodišči. To je bilo na primer očitno tudi med lanskimi lokalnimi volitvami, ko so nekatere politične stranke s pomočjo plačanih morilcev hotele doseči svoje politične cilje. Številni opazovalci menijo, da je vez med podzemljem in zakonodajo zdaj počila in dodajajo, da je policijskim enotam dovolj dvojne morale, ki po vsej sili (za denar) išče luknje v sistemu. Ker je osebja

čunavanja z zločinci in dodajajo, da se lahko sramujejo svojega početja. Tudi skupina poslancev v indonezijskem parlamentu meni, da

Še en prispevek o Kobarški republiki

Boj je trajal 13 ur

Ob kapitulaciji Italije so Bovec zasedli Nemci. Da bi odprli pot Bovec – Cividale prek Kobarida, jim je bila v napoto Kobarška republika, tj. ozemlje, ki ga je zasedla naša vojska. S pogajanjmi niso dobili prehodnega ozemlja, zato so Nemci pripravili ofenzivo na Kobarid – iz bovske smeri po dolini Soče proti Kobaridu. Naši borci so pred most, ki vodi čez soški pritok Boka postavili barikade iz velikih skal. Dva dni kasneje so partizani most minirali.

V okopih na drugi strani struge se je 35 borcev, večinoma domačinov iz Žage in Loga Čezsoškega, postavilo v bran za domovino, med njimi tudi dosti starejših in pa tistih, ki so pravkar prišli domov po razsulu italijanske vojske.

Dne 4. ali 5. oktobra 1943. leta so nemške

SS enote začele napadati Kobarid. Ko so prišli pred kamnito barikado pri Boki in se lotili odstranjevanja skal, so jih naši borci, ki so bili na položaju na drugem bregu v jarkih in bunkerjih iz prve svetovne vojne, presenetili z močnim ognjem in jih prikovali ob tla. Nemci se niso mogli ganiti s položaja, tako da so njihovi ranjenci ves dan jokajoče klicali na pomoč in šele ob mraku so jih lahko evakuirali.

Na naši strani je celotno bojno linijo postavil tovariš Šaal, bivši jugoslovanski oficir – pilot iz Mostarja, ki je po kapitulaciji Italije prišel iz italijanske internacije. Borci so bili razvrščeni tako, da je bilo v čelni liniji 22 borcev, na desni strani prek Soče, pri Logu Čezsoškem pa 13 borcev. Boj je trajal 13 ur. Nemci so uporabljali tudi težko orožje, topove in minometalce, vendar na-

šim borcem v bunkerjih niso mogli do živga. Zato so se morali umakniti v Bovec z velikimi izgubami.

Dr. Huber iz Bovca, Nemec po rodu, je povedal, da so Nemci v tej bitki imeli 52 mrtvih (trinajst težko ranjenih je umrlo v bolnišnici v Trbižu), po vsej verjetnosti pa tudi najmanj toliko ranjenih. Naši borci so imeli le enega mrtvega, in še ta je padel zaradi neprevidnosti. Nepremišljeno je dvignil glavo iz okopa, da bi se razgledal, v tem pa ga je zadel neški ostrostrelec. Pokopan je v vasi Spenica, na nagrobniku je vklesan datum 6. oktober 1943.

V času te bitke med Nemci in partizani je po cesti prišla neka starejša ženska, domaćinka in se napolila proti nemškemu poveljstvu, ki je bilo v današnji gostilni »Žvikar«. Zaradi nje so partizani prenehali streljati. Nemci so to izkoristili in žensko potegnili k sebi. Čez kratek čas je ta »ženska nadaljevala pot. Giovanni Fiorese pa je opazil iz okopa, da ima pod krilom nemške škornje. Bilo je jasno, da jih je nemški ofi-

cir, preoblečen v žensko, hotel umakniti in se tako približati prvi liniji partizanov, vendar ga je prej pokosila partizanska brzostrelka.

V tej bitki se je posebno izkazal tovariš Žvikar, ko je z mitraljezom stoji kosil po Nemcih, zato so mu tovariši dali partizansko ime Junak. Zaradi velikih izgub pri Boki so Nemci izvedli povračilne akcije nad domačim prebivalstvom, tako da so nemška letala bombardirala vasi Čezsočo, Žago in Svino na Kobarškem. Ta žmaga partizanov pri Boki je Nemcem preprečila predor po cesti Bovec – Kobarid in je zadržala Nemce, da so šele čez približno mesec dni uspeli prodreti na Kobarško, z veliko večjo vojaško močjo z več strani, tudi prek hribov ter zasedli »kobarško republiko«.

To resnično pripoved o junaštvu borcev domačinov iz Posočja je povedal Borec Goovani Fiorese iz Podklopc pri Bovcu, ki je bil med glavnimi udeleženci bitke pri Boki.

prof. Oskar Zornik-Milos

Dan, ko me je v vasi pozdravil le pes

Le Vidi je uspel beg iz goreče vasi – Okupatorjeva oblast ne dovoli pogreba – »V ožganem trupu dvehletnega nečaka Miha sem videl nedotaknjeno srce,« je izjavil Franc Stegnar iz Preserij pri Radomljah v domžalski občini, ko mi je pripovedoval to shrljivo zgodbo.

»V Induplati Jarše sem bil ključavničar. Z ženo sva stanovala v Domžalah. Enajste-ga januarja 1944 okoli enajste dopoldne se je Kregar, ki je bil delovodja v predilnici, začel nekam čudno sukati okoli mene. Kaj ima za bregom, sem pomislil, ko je že planil: V tvoji vasi je pogorelo več hiš in nekaj ljudi. Pred orožniško postajo v Radomljah pa ležijo trije moški.

Nobenih drugih podrobnosti ni vedel ali pa mi jih ni hotel povedati. Brez vpraša-

Franc Stegnar je na kraju zgorelih sorodnikov na pogorišču rojstne hiše zasadil breze, ki so svojevrstni spomenik žrtvam nasilja.

nja sem zapustil tovarno in se usedel na kolo. Kmalu sem srečal Jakoba Ulčarja z Rudnika, ki je bil tajnik v radomeljski občini. Vprašal sem ga, kaj se je zgodilo. Stegnil je roko in mi rekel: Moje sožalje, Francelj. In nič drugega.

Odpeljal sem se do orožniške postaje. Na travi so ležali mrtvi. Nikogar nisem prepoznal, tako okrvavljene in prav sem poznal vse tri.

Naselje Dolenje pri Radomljah je precej na skritem kraju, na planoti, ki je nekoliko dvignjena in obdana z drevesi. Na tej zelo majhni planoti so bile tri hiše, krite s slamo. Vse so bile približno enake, podolgovate in nizke. Vsi prostori so bili v pritličju. Hiše in hlevi so bili pod isto streho. Le pri nas smo imeli ločeno skedenj in lopo za stelo. Naša in Anderletova hiša sta bili naseljeni, tretja, Goleževa, pa le poleti. Gospodar Snabelj, po domače Golež, in njegova žena sta živela v svoji hiši v Kamniku,

kjer sta imela obrt za izdelovanje keramični predmetov. Snabelj je v naši vasi kupil hišo za počitnice, vendar dobro preračunano. Pod hišo je bil rudnik bele glin, ki jo je uporabljal za obrt. Poleti je bil v hiši, dva delavca, moj brat Janez in sosed Peter Kosmatin pa sta mu v tem času nakopala glino in jo s samokolnico zvozila do ceste. Snablju je po navadi kuhala moja mati, ker je v tem času njegova žena vodila obrt v Kamniku. Ker je bila Goleževa hiša večinoma prazna, so jo kurirji uporabljali za javko, terenski politični delavci pa za razne sestanke. Zvečer pred dnevom požiga, je bilo v Goleževi hiši dvanajset borcev in terencev. Izdaja se je začela tu, kajti zvečer okoli devete ure so prišli potihoma do vasi. Tovornjake so pustili več kilometrov pred vasjo, da hrup motorjev in vozil ne bi opozoril terencev in partizanov. Približali so se po stranskih poteh in če bi imeli dobrega vodnika, ne bi nihče ušel iz Goleževe hiše, tako pa jih je devet, trije so padli. Ti so ležali pred orožniško postajo: Ignac Ves iz Mengša, mesarski pomočnik, star 19 let, Albin Kočar, mlinarjev sin iz Rov, po domače Kočarjev, star 19 let. Dobil je strel v glavo. Tadvda sem dobro poznal po imenih, tretjega pa le po obrazu in kot političnega delavca. Šele predlanskim smo ugotovili, da je bil to Franc Zavrl, kmečki sin iz Vinj v Zavrju.

Po ogledu trupel sem se odpeljal domov v Dolenje. Med vožnjo sem srečal več žensk in moških. Prva znanca, ki sem jo srečal, je planila v jok. Vse bolj me je stiskalo pri srcu. Kaj se je zgodilo doma?

Pod vasjo, pod hribom sem srečal Andreja Kavčiča iz Rov. Vprašal sem ga, kaj se je pravzaprav zgodilo pri nas. Povedal je, da ne ve, ker nihče ne upa na pogorišče.

Spodaj sem pustil kolo in pohitel po bližnji navkreber. Že s ceste sem opazil dim in zavohal smrad po pepelu in ožganem mesu.

Na vrhu sem zagledal. Planota je bila eno samo pogorišče. Še vedno sem upal, da

so ljudje kje skriti v bližini. Hodil sem naokrog in klical v gozd brata Miha in sestro Maričko. Nihče se ni oglasil. Vrnil sem se do pogorišča rojstne hiše, vohal smrad, a trupel nisem videl. Odšel sem k sosedu Anderletu. Kot pri nas so imeli majhno kmetijo in nekaj goved. V tej hiši so živeli gospodar Peter Kosmatin, njegova žena Katarina, doma iz sosednje vasi Zagorice, sinova petnajstletni Stefan in devetletni Vinko, hčerki, dvanajstletna Marta in petletna Vida in gospodarjeva mama. Pet ostankov pogorelih trupel je bilo v nekdanji veži na kupu, le Petrova (gospodarjeva) mama je zgorela na postelji. Najprej sem opazil osmojena gospodarjeva rebra. Nihče ni imel rok ne glave. Od navedenih je živ le Stefan, ki je od devetletnega leta starosti živel na domu svoje matere, torej pri stari mami, po domače pri Mošenjku v Zagorici.

Splahnelo je upanje, da je še kdo živ. Od nekod je pritekel naš domači pes in cvileč mahal z repom. Nobenega drugega živega bitja ni bilo v bližini. V grozi sem se spet znešel na pogorišču domače hiše. Kako to, da prej nisem opazil sredi veže zgorlega brata Miha. Bil je brez glave, rok in nog. Obrnil sem črno truplo in na prsih in na tre-

Stefan Kosmatin je ostal edini živ v družini, ker je živel na domu svoje matere. V rojstni hiši v Dolenjah so zgoreli starša, stara mama, devetletni brat Vinko, sestri 12-letna Marta in 5-letna Milka.

buhu je bila koža še bela in cela. Brskal sem naprej, kajti ostanki človeških trupel so bili črni. V žerjavi, med zrušenim in pogorelim tramovjem sem zagledal ostanke sestre Maričke, ki je v naročju držala nečaka, dve in polletnega Miha, ki je bil najmanj ožgan, kot da bi mu plameni hoteli priznati. Bil

je zavrt v odejo. Leva stran mu je zgorela in videl sem celo nedotaknjeno srce nečaka. Svakinja Vide, bratove žene, ni bilo nikjer. Čudno! Morda sem premalo pozoren, sem pomislil. Ali pa so jo zlikovci zlorabili in odpeljali s seboj?

Na Goleževem pogorišču nisem našel žrtve. Na zid te hiše so partizani čez tri tedne z velikimi črkami napisali: 2000 let nemške kulture!

Po strmini sem odšel v spodnji del vasi. Vaščanom sem povedal, kaj sem videl. Bratu svakinje Vide Francu Grčarju sem naročil tri krste. Pri njegovi sestri Pavli sem zvedel, da je Vida prišla ranjena do nje sredi noči. Obvezali so jo in spravili na Vidin rojstni dom v Žiže. Skrivaj jo je zdravil lukoviški zdravnik. Ostala je pri bratu, dokler se po vojni ni poročila v Loko pri Mengšu.

Spadali smo pod občino Homec, kjer je bil tedaj župan neki Nemec. Povedal sem mu, kaj se je zgodilo in ga prosil za dovoljenje za pogreb. Takšno dovoljenje si ne upam izdati, je rekel. – Pojdi na gestapo v Kamnik, če oni dovolijo, nimam nič proti. –

Na kamniškem gestapu sem se počutil kot uporni be- rač. Moledoval sem, jokal, pojasnjeval... Gestapovec me je nadržal, naj vražje bandite pokopljemo v gmajni. Nisem se kar tako vdal, saj sem bil zaradi žalosti in pretresa kar omamljen. Gestapovcu sem zabrusil, da dvehletni Mihec ne more biti bandit in tudi ne Kosmatinovi otroci. Ker na surovo povelje nisem hotel ven, mi je zagrozil, da me bo zaprl, če pri priči ne izginem iz Kamnika.

Naslednjega dne sem šel ponovno k županu na Homec.

Župan se me je usmili in mi napisal priporočilo, s katerim sem odšel na kamniški gestapo. – Si še spet tukaj? – me je nadržal tolmač, raztrganec. Na žalivke mu nisem odgovarjal, izročil sem mu le pismo. Prebral je, kar je napisal župan. Po premisleku je namršeno prikimal, naj jih pokopljemo na pokopališču, toda brez duhovnika, brez spreveda in brez zvonjenja.

Prav tedaj je umrla Ukano-va mama iz Rov in z župnikom smo skupaj pokopali vseh deset. Najprej je opravil

Iz gorečega naselja se je rešila le težko ranjena Vida Stopar (prej Stegnar). V ognju domače hiše pa so zgoreli njen mož Miha, sinček Mihec in svakinja Marička.

pogrebni obred Ukanovi mami, nato je prišel k našim.

Moj pokojni brat Miha je bil zaposlen kot sedlar pri Polaku v Domžalah. Tam je zdaj usnjarska šola. Od Domžal do Dolenj je osem kilometrov. Na dan pogreba je Polak ustavil delo in vsem zaposlenim priporočil, naj se udeležijo Mihovega pogreba. Z delavci so šle njihove družine, vaščani in prebivalci sosednjih vasi. Pogreb se je sprevrgel v množično tiho demonstracijo proti nemškim zločincem in njihovim pomagačem, raztrgancem in izdajalcem.

Tako mi je na nekdanjem pogorišču pripovedoval Franc Stegnar iz Preserij pri Radomljah. Pokazal mi je, kako je na kraju, kjer je našel zgorele ostanke brata Miha, sestre Maričke in nečaka Miha, zasadil breze v spomin. Nobene od pogorelih hiš niso več obnovili. Francov brat Miha in žena Vida sta v bližini že postavila betonske temelje za novo hišo in spodnjo betonsko ploščo, pod katero so bili kletni prostori, katere so nameravali urediti (partizani) za skrivališče in skladišče. Na teh temeljih si je Franc pred tremi leti zgradil počitniško hišo, ki je edina na tej planoti ob zaraslih sledeh nekdanjega pogorišča treh hiš in gospodarskih poslopij. V bližini je spomenik, ki se ga vidi daleč naokrog.

S Stegnarjem sva se odpeljala v Loko pri Mengšu in obiskala Vido Stopar, nekdanjo Mihovo ženo in Francovo svakinjo.

»Partizani so bili res redno v naši vasi oziroma naselju.

Svakinja Marička (moževa sestra, ki je živela na domu) je imela ključ od Goleževe hiše, v kateri so imeli terenci sestanke. Zjutraj so ji vrnili ključ, ona pa je odšla tja in za njimi pobrisala vse sledi.

Dopoldne, 10. januarja 1944, smo spodaj na cesti opazili avtomobil, v katerem so bili gestapovci, kot so nam povedali stanovalci hiš ob cesti. Vozil je zelo počasi in verjetno je v njem sedel izdajalec in kazal hiše, ki jih sicer s ceste ni bilo videti.

Ob devetih zvečer, ko smo ležali, a nismo še zaspali, so v bližini zaregljale strojnice, brzostrelke in drugo orožje. Napadli so Goležovo hišo, v kateri so imeli terenci sestanke (če je kdo od teh še živ, naj pošlje svoj naslov in spomin na ta dan uredništvu TV-15 – Naš tovariš). Potem je orožje utihnilo. Slišala sem butanje pri sosedih in kako so jih prosili milosti. Spet streljanje in vmes trkanje na naša vrata. Mož je odprl in se pomaknil v vežo. Marička je prišla Miha, jaz pa sem bosa stala pri zadnjih vratih. V vseh hišah smo namerne že prej pokvarili električno napeljavo za primer takšnega nočnega obiska, a nam ni nič pomagalo. Plameni naše in sosednjih hiš so že osvetljevali okolico. Slamnatih krovov ni bilo težko zažgati. Povelje – Marš ven! je bilo namenjeno možu. Šele zdaj sem razumela, da nas bodo pobili. Obrnila sem se, odprla zadnja vrata. Trije strelji v zadnjico so me dobesedno vrgli skozi vrata na

Spomenik v Dolenjah pri Radomljah, kjer so Nemci in raztrganci zvečer 10. januarja 1944 pomorili devet vaščanov in ustrelili tri partizane

stran, kjer je bila strmina in na njej prav pod hišo ozka grapa. Ranjena sem obležala na betonu pred svinjakom. Iz sosedove hiše sem še vedno slišal prošnje za milost. V naši je bilo vse tiho, le nemška govornica se je slišala naokoli. Skušala sem vstati. Pred

Franjo Bavec-Branko

Ob 40-letnici Kobariške republike

Letos poteka 40 let od pomembnih dogodkov na ozemlju občine Tolmin. Začelo se je z ustanovitvijo Severnoprimskega partizanskega odreda (SPO), potem je prišlo še pred kapitulacijo Italije do organizacije in ustanovitve prvih dveh partizanskih brigad na Primorskem. Kapitulacija Italije je bila pomembna za splošno vstajo primorskega ljudstva, Goriških Brd in Benetije. Iz Italije je prišlo več internirancev in vojnih ujetnikov, ki so se večinoma vključili v partizanske čete. Te so hitro prerasle v bataljone in brigade in na osvobojenem ozemlju je bila ustanovljena 27. Goriška divizija (kasneje 32. in končno 30. divizija) v sestavi 9. korpusa. Na osvobojenem ozemlju s središčem v Kobaridu se je ob kapitulaciji Italije oblikovala »Kobariška republika«, ki je živela, dokler niso osvobojenega ozemlja zavzeli Nemci (20. novembra 1943).

Ustanovitev Severnoprimskega odreda (SPO)

Soški odred, ustanovljen oktobra 1942. leta iz bataljona Simona Gregorčiča in Loškega odreda, je pokrival celotno ozemlje Primorske. Bataljoni so narasli, tako da sta bila februarja 1943 ustanovljena dva partizanska odreda, Severnoprimorski in Južnoprimorski (JPO).

Ustanovitev prvih partizanskih brigad na Primorskem

Glavno poveljstvo NOV in PO Slovenije je sklenilo, da na Primorskem organizirajo partizanske brigade. Na Primorsko je prišel namestnik GS NOV in POS Jaka Avšič, da bi popeljal brigade na pohod v Beneško Sloveni-

jo. Konec aprila 1943 se je iz SPO oblikovala 3. brigada Ivana Gradnika, iz JPO pa 5. brigada Simona Gregorčiča. Na Golobar so 28. aprila prišle prve čete brigade Ivana Gradnika, ki so se takoj zapletle v boje in imele veliko žrtev. Brigada S. Gregorčiča pa je imela zborna mesto v Prodeh nad Kneškimi Ravnami. Brigada je tukaj v ognjenem krstu zelo uspešno razbila sovražnika.

Brigadi sta potem v maju odšli na pohod v Beneško Slovenijo. Sledile so velike bitke na Kolovratu, Matajurju, po raznih krajih Beneške Slovenije in celo v Reziji, na Stolu in na Krnu. Na Breginjskem je ostala večja skupina borcev pod vodstvom Franceta Perovška. Širili so organizacije OF in NOG. Perovšek je kmalu odšel, za njim pa je to dolžnost prevzel Franc Črnugelj-Zorko. Ta skupina je prav ob kapitulaciji Italije razoroževala italijanske vo- jake in organizirala nove enote.

Ustanovitev bataljona »Andrej Manfreda«

Ob kapitulaciji fašistične Italije je bilo partizansko vodstvo na območju Goriških Brd, Beneške Slovenije in v gornjem Posočju. Odločen nastop partizanskih skupin je pripomogel k razorožitvi večine italijanskih enot. V Tolminu je pri tem pomagal tamkajšnji poveljnik italijanskih enot general Mazzini. Sam je bil nasprotnik fašizma in je še nekaj časa ostal v svobodnem Kobaridu, potem pa je odšel v Italijo in se tam bojeval kot poveljnik odporni- škkih enot. V Zatočninu je bil organiziran partizanski bataljon, ki je odšel na Tolminske Ravne. Tam je bila organizirana tudi Tolminska brigada z okoli 500 borcev. Brigada je odšla čez Baško grapo in se vključila v Triglavsko divizijo (kasneje 31. divizija).

Glavni voditelji akcij v Kobaridu so bili Ferdo Kravanja-Skalar, Franc Črnugelj-Zorko in Franc Uršič-Jožko. Pokazalo se je, da je treba za povzavo vseh novih čet ustanoviti enotno vodstvo. Na seji v Svinem so 14. 9. 1943 sklenili ustanoviti partizanski bataljon s poveljstvom v Kobaridu. Poimenovali so ga po protifašističnem borcu iz Kobarida Andreju Manfredi. Za komandanta je bil imenovan Franc Uršič-Jožko, za političnega komisarja Radojica Ignjatović-Grujica. V bataljonu je bilo 18. septembra 1943 645 borcev in bork. Bataljon je zaščitil obširno osvobojeno ozemlje, ki je že predstavljalo obrise »Kobariške republike«.

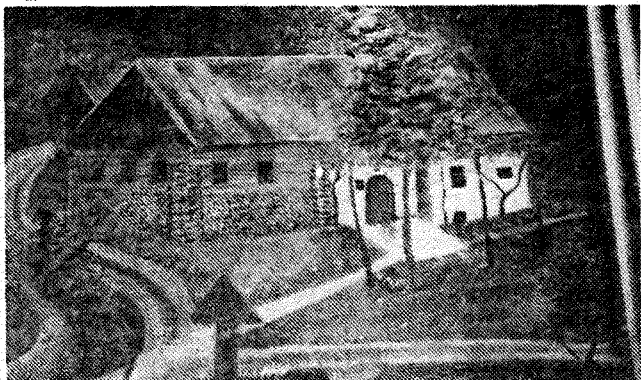
Nemci vsega tega niso mirno gledali. Najprej so zavzeli železniške proge Ljubljana-Trst, Podbrdo-Gorica in Trbiž-Videm, nato

pa povsod poskušali predreti v notranjost. Zavzeli so Tolmin in Bovec, v Kobaridu pa niso prišli. To jim je preprečila ljudska vstaja in čete bataljona A. Manfreda.

Ustanovitev 2. soške brigade (kasneje 18. SNOUB Bazoviške)

Tudi v Goriških Brdih je prišlo do vstaje. Partizansko vodstvo je s partizanskimi delavci razorožilo večji del tamkajšnjih italijanskih čet. Poleg domačinov je vsak dan prihajalo v Goriška Brda mnogo bivših internirancev in vojnih ujetnikov iz taborišč in zaporov v Italiji. Poudariti je treba, da so prav ti pripomogli, da so bili v Brdih v nekaj dneh organizirani kar štirje partizanski bataljoni. Komandant je postal Anton Bavec-Cene, politični komisar pa dr. Slavko Zore-Griša, stari aktivist OF iz Gonarsa. Nemce, ki so skušali prodrati v Brda, so uspešno napadle nove partizanske čete. Dvignili so se tudi prvi italijanski protifašisti in se začeli organizirati v partizanske bataljone »Garibaldi«. Operativni štab za zahodno Slovenijo je poslal v Brda starega borca Vladimira Kneževića-Volodjo z nalogo, da v Brdih ustanovi brigado. Tako je bila ustanovljena 1. soška brigada. Na terenu so ostali le starejši in bolni tovariši v novem Briško-beneškem odredu (BBO). Brigada je zapustila obronke Brd in se zbrala na Koradi, kjer je zaprisegla skupaj s prvimi italijanskimi partizanskimi bataljonom.

Takoj nato je odšla v Benetije, da bi z delom napadla nemške postojanske in železniško progo v Soški dolini. Dne 29. 9. 1943 so se v štabu 1. Soške brigade sestali vsi dosegljivi partizanski voditelji zgornjega Posočja. Po presoji položaja so sklenili, da reorganizirajo

Franc Stegnar je po spominu narisal svojo rojstno hišo v vasi Dolenje pri Radomljah

svinjakom smo imeli leseno stranišče. Tja nisem mogla. Med straniščem in hišo je bil lesen opaz, iz katerega sem iztrgala deske, šla skozi in tem nekaj časa čepela ter molila. Zrla sem proti nebu in prosila, prosila... a se nas

nihče ni usmilil. Vsa sem bila krvava. Zavlekla sem se v grapo pod hišo in nekaj časa tam ležala v omedlevici. Dolgo ne, kajti sicer bi zmrznila v mrazli januarski noči. Oblečena sem bila samo do pasu, spodaj le v spodnjem

krilu. Bosa sem se privlekla do sestre Pavle, kjer sem došla prvo pomoč.

Moj brat je vprašal tajnika Ulčarja na občini, ki je sodeloval s partizani, če me lahko prijavi, da sem doma. Tajnik mu reče, da me ne bodo ubili, ker sem enkrat že ušla smrti. Zdravil me je dr. Komatar.

Tri in pol leta sem živela doma, v rojstni hiši in vsak dan hodila na grob na pokopališče v Rove. Domači so opazili, kako hiram. Vzpodbujali so me, da bom morala tako kot mnogi drugih preboleti bolečino in začeti novo življenje. Poročila sem se in se preselila semkaj. Imam dve hčerki in sina, dva vnuka in dve vnukinji. V srcu pa še vedno tli bolečina na kruto usodo in spomin na družino, ki sem jo tako tragično izgubila.

Jože Vidic

Napad na nemško postojanko v Spodnji Idriji

V kanalu smo čakali

Šestdesetletansko nemško postojanko v Spodnji Idriji so ustanovili 28. oktobra 1943. Ta postojanka naj bi bila straža nemški postojanki v Idriji. Goriška brigada takratne Triglavske divizije je bila na območju Ledin nad Idrijo. Tretji bataljon te brigade je bil blizu Ledin v zaselku Pečnik. Dne 3. novembra 1943 popoldan nam je komandant bataljona Jože Mihevc-Rudar (bil sem njegov kurir) povedal, da bo ponoči bataljon napadel nemško postojanko v Spodnji Idriji. Določil me je, da bom vodil dve četi – del bataljona čez Razpotje v Spodnjo Idrijo. Bataljonski kurir Jože Razpet in Janez naj bi vodil četo skozi Pečniške mlina v Spodnjo Idrijo. Ob 21. uri je bil zbor bataljona. Komandant Rudar je borcem povedal, da bomo ponoči z dveh strani napadli Nemce v Spodnji Idriji. Napad naj bi začeli, ko bi v cerkvenem zvoniku odbila ura polnoč. Za napad je bila organizirana posebna prostovoljna bombaska skupina. Med njimi so bile tudi tri ali štiri partizanke.

Z dvema četama smo šli čez Razpotje po cesti proti Marofu. Nekaj sto metrov pred Marofom smo se spustili kar po travniku do Idrije. Pri hiši št. 8. smo prebredli Idrijo, ki nam je segala skoraj do pasu. Spodnji Idriji smo se približevali po cesti z južne strani. Bili smo že med prvimi hišami, ko je ura v zvoniku bila polnoč. Takoj po prvih strelah smo ugotovili, da napada s severne strani tudi četa, ki je šla skozi Pečniške mlina. Napad na postojanko je bil tako močan in silovit, da je skupina Nemcev, ki je bila z mitraljezom v cerkvenem zvoniku, že po nekaj minutah morala zapustiti svoj položaj. Glavni del bitke so odigrali bombaši, od katerih jih je nekaj padlo, nekaj pa je bilo ranjenih. Po kratkem in srditem boju smo spravili vse Nemce v hišo k Planincu zraven mostu čez Idrijo. To hišo smo potem dalj časa obstreljevali.

Nemce smo pozivali k vdaji. Štab bataljona je premišljeval, kako likvidirati zabarikadirane Nemce. Nekateri so predlagali, naj bi hišo polili z bencinom in jo zažgali. Za ta predlog se štab ni odločil, ker je bila s tem v nevarnosti vsa vas.

Medtem smo opazili, da so nam prišli za hrbet Nemci. Ker smo vedeli, da je ena od naših enot v zasedi v bližini Marofa, nismo imeli posebne zasede proti Idriji. Pri zadnji hiši na cesti proti Idriji je stražil le en bореc. Komandant Rudar je ukazal, naj se bataljon umakne. Za del bataljona na severni strani umik ni bil težak. Teže je bilo za nas na južni strani vasi, to je na strani proti Idriji. Bili smo skoraj obkroženi. Na ukaz komandirja čete Furlana smo pri osnovni šoli skočili na breg Idrije, da bi jo prebredli. V vodi smo ugotovili, da je tako visoka in deroča, da ne

bomo mogli čez. Zato smo se pomikali ob levem bregu proti Idriji. Nemci so nas opazili in napadli. Padel je komandir Furlan, mitraljezec je bil ranjen v nogo, ostali smo skočili nazaj ob cestni ograji. Pod cesto smo opazili velik kanal pod Kramarjevo hišo. Približno petnajst partizanov se nas je skrilo v kanal. Bolničarka Vida je obvezala ranjenega mitraljezca. Ko smo ugotovili, da so Nemci povsod po vasi, smo opustili misel na beg. V kanalu smo ostali ves dan. Odkrili smo odprtino, skozi katero se je videlo v Kramarjevo garažo. Nemci so ves dan v garaži popravljali osebne avtomobile. Vrata iz garaže v kanal so bila najbrž narejena zato, da je lahko šofer prišel najhitreje do vode, če jo je potreboval. Bali smo se, da bi Nemci odprli vrata in iskali vodo v kanalu. Ob 22. uri smo šli oprezno iz kanala. Pomikali smo se 100 metrov ob levem bregu Idrije proti Idriji, nato smo prečkali Idrijo in odšli k svojemu bataljonu v Pečnik.

Zakaj se je umaknila zaseda na Marofu, ne da bi nas v Spodnji Idriji obvestila, mi ni znano. Morebiti zato, ker v zgodnjih jutranjih urah ni bilo več nobenega streljanja v Spodnji Idriji. Zaseda je lahko mislila, da smo Nemce v Spodnji Idriji že »pospravili«, in je zato zapustila položaj. Če bi tega spodsrljala z zasedo ne bilo, bi bila naša akcija pod vodstvom Jožeta Mihevca-Rudarja uspeša.

Franc Skok

S Kajuhom na gori jurišev

Borke, borci, aktivisti in invalidi NOB NOV iz vseh treh krajevnih organizacij Savskega naselja v Ljubljani, 100 udeležencev v dveh avtobusih na pohodu v Šaleško dolino. Vodnik po partizanskih poteh razlaga boje, pomnike: Duplica, Kamnik, Stahovica, Črna, Črnivec, Gornji grad. Kratak oddih, ogled spomenika. 1944. leta je bilo tu osvobojeno ozemlje, civilne in vojaške šole, začasna ljudska oblast, razgibana politična in kulturna dejavnost. Izhodna baza za Pohorje, Kozjak in na Moravsko. Nežno nas požirajo naselja, polja, hribi in doline. Mozirje, Šostanj, dežela Kajuhov.

Tovariš Joger in Ivan Tamše z ženo, borci 14. divizije, nas že čakajo. Pred osnovno šolo Karla Destovnika Kajuha nas sprejme ravnatelj šole. Pionirjev kar mrgoli. Vodijo nas v

Nikjer odraslega človeka. Vse vodijo pionirji sami. Prirede kulturni program. Posedamo. Recitacije zavzene. Čisti, vzneseni glasovi. Rahla spremljava na klavirju. Čas se ustavi, srca

Kajuh! Aplavz! Vsak od nas dobi iz rok pionirjev v dar drobno knjižico: »Jaz sem droben, droben list«. Ozrem se. Belo in sivolasi borci, borke, vsi imajo solze v očeh. Nemo stiska veličastnost trenutka. V rahli gneči se pomikamo proti spominski knjigi. Panoji s slikami Štirinajste vzvalove. Vse se giblje. Bržda bo tam v ospredju Kajuh. Ni je prave besede, ko spregovori srce. Hvala vam kajuhovci.

Vzpenjamo se. Pasovi goličav in gozdov kar tekmujejo med seboj v lepoti. Visoko smo. Na Graški gori. Ob spomeniku padlim položimo venec. V akcijo stopa Štirinajsta. Boji, juriši, žrtve, po cesti polno krvi in končna zmaga. Kar pet jih je pojasnjevalo. Vsak svoje spomine. Kot odmev topov, razgetanje strojnic, umirjeno pa spet silovito se vrste informacije. Ob vznožju spomenika je muzej. Med razgledom zvočni posnetek ubrano pojasnjuje tukajšnje boje in zmage. Še sprehod po gori, zgodba za zgodbo se vrsti. Gora jurišev!

Niže, na Plešivcu, smo se izdatno podprli. Zadenela je Ivanova harmonika, partizanske pesmi in ples so pritegnili. Pravi miting po zmagi. Ure resnične svobode in človeške sreče.

Ob vrnitvi smo si ogledali Titovo Velenje. Lepi parki, zgradbe, spomeniki, vsepovsod snaga in lepota. Nikjer ni ogorka ne papirčka. Opis razvoja mesta in doline. V zemljo pogrezneje mesto pa novo, z moderno restavracijo. V daljavi rudniške in druge zgradbe. »Lepo je to mesto. Brez tovariša Leskoška-Luke ga najbrž ne bi bilo,« je dejal tovariš Joger.

Poljubi, pozdravi. Avtobusa pospešita, pogledi in misli pa se nam vračajo. Oh, da bi bil vsak dan tak, kot je bil ta!

Vincenc Šebenik

Udeleženci pohoda pod spomenikom Štirinajste na Graški gori.

podstrešje šole, v Kajuhov muzej. Svetle talne obloge, temno, z lesom obito ostrešje, velika strešna okna. Čudovita intimnost. Lepše od moderne dvorane. Knjižnica, čitalnica.

burno utripajo. Svetlolasi pionir zapoje z močnim, kristalno čistim glasom. Najboljši poklicni igralci bi se ne sramovali take kakovosti. Kako močan, kako prelep si v svojih pesmih,

partizanske čete in ustanovijo več brigad in odredov.

Prvo Soško naj bi sestavljala dotedanja Soška brigada brez enega bataljona, 2. Soško pa bataljon »Andreja Manfreda« in 1. bataljon dotedanje Soške brigade, BBO pa enote, ki so ostale v Brdih in beneške čete.

Italijansko brigado »Garibaldi« naj bi sestavljali bataljoni Garibaldi, Friuli, Pisacane in Manin. To odločitev so sklenili ne prej predložiti vodstvu Narodne fronte (Fronte Liberazione Nazionale – FIN) za Furlanijo.

Ozemlje zgornjega Posočja, Beneške Slovenije in Goriških Brd je bilo razdeljeno med nove brigade. Prva Soška je bila odgovorna za Brda in vzhodno Benečijo, 2. Soška za ozemlje dotedanjega bataljona »Andreja Manfreda«, brigada Garibaldi za obronke zahodne Benečije in Furlanije, BBO pa naj bi deloval na ozemlju obeh soških brigad. Operativni štab soških brigad je bil dotedanji štab 1. Soške brigade. Deloval naj bi, dokler ne bi operativni štab za zahodno Slovenijo uredil vprašanja poveljevanja. Pokazalo se je, da zelo primanjkuje komandirjev čet in drugih starešin. V 2. Soški brigadi je skoraj vsaka četa prerasla v bataljon. Precej starešin so dobili iz vrst bivših internirancev in oficirjev bivše jugoslovanske vojske, ki so prišli iz vojnega ujetništva.

Oblikovanje 2. Soške brigade je bilo končano 1. oktobra 1943, zato ta dan imenujemo dan ustanovitve te brigade, ki je bila pozneje preimenovana v 18. Soško brigado in končno v 18. SNOUB Bazoviško. Ob ustanovitvi je bil štab brigade takšen: komandant je bil France Ogrin, politični komisar Franc Črnugelj-Zorko, namestnik komandanta Franjo Bavec-

Branko, namestnik političnega komisarja Milan Osredkar, načelnik štaba pa Radojica Ignjatović-Grujica. Sedež brigade je bil v Kobariidu, kjer so bili še zaščitni vod, intendantica brigade in saniteta z brigadno bolnišnico.

Niso ohranjeni natančni podatki, koliko borcev je imela 2. Soška brigada ob ustanovitvi. Število pa se je iz dneva v dan spreminjalo, ker so prihajali v brigado novinci. Kolikor se spominjajo njeni voditelji, je bilo tedaj v brigadi okoli 950–1000 borcev in bork. Brigada je branila veliko osvobojeno ozemlje s središčem v Kobariidu, in se zato ni mogla zbrati na enem kraju in v miru organizirati. Osvobojenemu ozemlju so rekli »Kobariška republika«, tako so temu ozemlju rekli partizani in sovražniki. Poveljevanje raztresenih čet je bilo težavno, čeprav je bila organizirana odlična telefonska zveza. Štab brigade je lahko vplival na boje le tako, če je hitro poslal pomoč iz ene enote v drugo. Imeli pa so le dva tovornjaka, zato je šlo počasi. Večkrat je bila operativna zveza le formalna, če so Nemci napadli na več straneh. Štab brigade ni mogel poslati pomoči nobenemu od poveljnikov, pač pa jim je govoril, naj vzdržijo. Največkrat so res vzdržali. V Kobariidu so bile že osrednja pekarna, mesnica, krojaška, čevljarska in mehanična delavnica. Brigada je po zaslugi odlično izvedene akcije v mlinih Ajžle imela dovolj kruha in testenin. V Kobariidu je bila v hotelu brigadna bolnišnica. V tej bolnišnici se je v času »Kobariške republike« zdravilo okoli 30 ranjenecov.

Ustanovitev 27. (Goriške) divizije NOV in POJ

Vojaški in politični dogodki so se na Primor-

skem naglo razvijali. Slabe zveze, največkrat le kurirske, niso bile dovolj za opravljanje nalog. Operativni štab za zahodno Slovenijo ni vedel, kaj se dogaja v zgornjem Posočju. Zato so se dogodki na skrajnem severu odvijali brez njegovega vpliva. Poglavitna skrb štaba je bila sovražna ofenziva na jugu Primorske in razbitje goriške fronte. Na območju Krasa in Istre je še trajala ofenziva. V želji, da organizira višje enote, je štab 6. oktobra 1943 izdal povelje za ustanovitev treh partizanskih divizij na Primorskem in Gorenjskem. To so bile: Goriška divizija, ki naj bi imela Goriško, 1. Soško in Gregorčičevo brigado, Tržaška divizija Koso-velovo, Gradnikovo in Tržaško brigado in še Triglavsko divizijo, v kateri bi bile Prešernova, Vojkova in Tolminska brigada. Za poveljnika divizije so določili Alberta Jakopiča-Kajtimira, za političnega komisarja pa Rudija Mahniča-Brkina. Zaradi nejasnega položaja v zgornjem Posočju so odšli na to območje politični komisar operativnega štaba za zahodno Slovenijo Dušan Kvader-Tomaž in predstavnika vodstva NOB Slovenije Franc Leskošek-Luka in dr. Jože Vilfan. V Kobariid so prišli 10. oktobra 1943. Bili so presenečeni. Tu so našli dobro organizirani brigadi, zraven pa veliko svobodono ozemlje. Brigadi sta šteli čez 2200 dobro oboroženih in organiziranih partizanov.

Štab Goriške divizije je takoj v sestavo divizije vključil vse enote na desne bregu reke Soče. Ko je štab divizije začel delovati, je bil ukinjen operativni štab soških brigad, ki je svojo vlogo odlično končal. Glavni štab NOV in POS je potrdil ustanovitev treh divizij s pripombo, da mora vsaka brigada imeti okoli 1000 mož, divizija pa 3000 mož. Preimenoval je tudi operativni štab za zahodno Slovenijo v

štab 3. operativne cone »Alpske«, z operativnim področjem v Slovenskem primorju, na Gorenjskem do reke Save, v zahodnih Karavankah in v zahodni Koroški. Ko je štab Alpske cone dobil natančna poročila o razmerah v zgornjem Posočju, je sklenil, naj Goriško divizijo organizirajo le iz enot tega območja. Izdal je povelje za ustanovitev še 3. Soške brigade, ukinili so BBO, njegovim borcem pa dodelili še 120 mož, tako da je brigada ob ustanovitvi imela 240 borcev. Brigada je bila odlikovana 22. oktobra 1943. Za komandanta je bil postavljen France Ogrin, za političnega komisarja pa Franc Črnugelj-Zorko. Isti odlok je končno odločil, da vse tri soške brigade sestavljajo goriško divizijo. Z ukazom GS NOV in POS z dne 17. oktobra 1943 je dobila divizija tudi zaporedno številko in se imenovala 27. Goriška divizija NOV in POJ. Tudi njene brigade so dobile zaporedne številke slovenskih brigad. Prva Soška brigada je bila preimenovana v 17. SNOB Simona Gregorčiča, 2. Soška v 18. SNOB Soško in 3. Soška v 20. SNOB. Sestavili so še poveljstva, bataljone in čete in tudi štab divizije se je izpopolnil. Štab divizije je želel enote organizacijsko čimprej utrditi. V svojem povelju je poudaril: tako organizacijo in obliko, ki bi zadostila vsem potrebam in našo vojsko čimprej približala redni armadi.

Štab divizije je spoznal, da je treba usposabljati mlade kadre, zlasti nižje starešine. To so bili mladi in hrabri fantje, ki do vstopa v partizane niso imeli vojaške izobrazbe. Štab divizije je ustanovil podoficirsko šolo, v kateri so mladi ljudje dobili osnovno vojaško in politično znanje.

(se bo nadaljevalo)

Delovna
organizacija

**INDUSTRIJA –
VELETRGOVINA**

ADRIACOMMERCE

**EXPORT-IMPORT, n. sol. o.
66000 KOPER, JLA 8
JUGOSLAVIJA**

TELEFON: n. c. 22-481, 22-171, 24-151

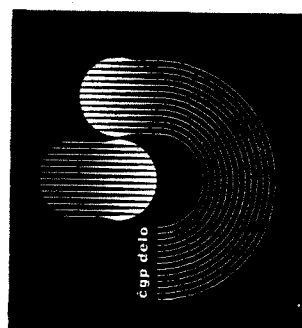

SOZD ASTRA O. O.

**DO ASTRA
– STEKLARNA
HRPELJE p. o.**

**66240 KOZINA,
HRPELJE 29**

**TELEFON: 81-261 – DIREKTOR 81-260 –
ŽIRO RAČUN: 51420-601-11438 – SDK SEŽANA**

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj.

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD
– stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov
in klišejev
– roto-ofset časopisni in revijalni tisk
– ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
– grafična dodelava (knjigoveznica)

Organizacija
za inženiring,
projektiranje,
urbanizem
in geodezijo

invest biro koper

Trg revolucije 12
telefon: (066) 22-241 – (066) 22-677

NAGRADNA KRIŽANKA

Droga Portorož

Razpis nagradne križanke

Tokrat je pripravila nagradno križanko Droga iz Portoroža. Želimo vam veliko uspeha pri reševanju. Rešitve pošijite do 10. novembra 1983 na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. Na spodnji levi rob pa pripišite Droga Portorož. Tri reševalce čakajo nagrade iz knjižnega programa Založbe Borec.

ZLATO

DIH

ČAPKOVA
DRAMA

VRSTA
DREVEŠA

MESTO V
INDIJI

AMERIČIJ

HRVAŠKI
OP. PEVEC

REKA NA
NORVEŠK.
NEGRI

LJUBKOV.
M. IME

KRAVANJA

HIMALAJ.
NOSAČ

MESTO V
BRAZILIJ

GRŠKA
ERKA

LEVSTIK

GL. MESTO
PERUJA

IRANSKI
ŠAH

VRSTA
APERITIVA

GAMAL
ABDEL

OTOČJE V
T. OCEANU

RUSKI PROE
FILOZOFIJE

GR. BOG
VOJNE
VRSTA
RASTLINE

VRSTA LOV.
SCITA
NEPRAVI
OČE

MOČAN
SUN. VETRA

IRIDIJ

13. IN 15. DAN
RIM. KOLED.

KARABIN

OSVEŽILNA
PIJAČA

LJUBLJAN.
TV. NAPOV.

ZAPORED.
ČRKI

PROSTOR
ZA POKOP
MRLICA

SRB. ŽEN.
IME
VRSTA
SALAME

SPANSKI
ARABEC

KLADA

DELI NOG

ENOTA ZA
DELO

ZNAČAJ

ARABSKI
ŽREBEC

IZRASTEK
NA GLAVI

WEST

KRAJ V
BOSNI
NAŠ POP
ANSAMBL

DEL
TELEVIZOR.
DRŽAVICA
V EVROPI

GOETHEJE.
MATI

VRSTA
KONUJ. TEKA

FRANCOS.
IGRALKA

VELIKANOVIC

DVOŽIVKE

ORANJE

ŠEVČENKO

GR. BOGIN.
LJUPESNIS

PREHRAMBENA INDUSTRIJA n. sol. o. PORTOROŽ

NOVI SAD

VRSTA
JEDI

VRSTA
JEDI

JAREK

JUŽNI
SADEZ

POŽIREK

KALCIJ

VEZNIK

DRŽAVA V
M. AZIJI

NAGRADNI
KUPON

IME:

PRIIMEK:

NASLOV:

ŽIRI

Organizirali so lepo srečanje

V soboto, 15. oktobra 1983, so se srečali nekdanji borci Zirovske čete na Dobračevi. Tovariškega srečanja se je udeležilo blizu polovica vseh bivših borcev Zirovske čete iz območja Žirov, Skofje Loke, Kranja in Ljubljane. V prijetnem razpoloženju so nekdanji mladi borci te čete, danes osiveli in ostareli veterani, obudili številne spomine na vojna leta, ko so kot pripadniki te enote v najhujših dneh okupacije bili hud boj in dajali moralno oporo prebivalstvu zirovske kotline in okolice.

Zirovska četa je bila ustanovljena v drugi polovici marca 1943, to je po razdelitvi Poljanske čete, in je pripadala 3. bataljonu Gorenjskega odreda. Prvi komandir te čete je bil Adolf Kalan-Muki, za prvega političnega komisarja te čete pa je bil imenovan Branislav Žigon-Sokol. Vojaske in druge akcije je Zirovska četa izvajala v okolici Žirov, Koprivnika, Stre Oselice, zlasti pa se je pogosto zadrževala na Zirovskem vrhu in v okoliških gozdovih.

Na tovariškem srečanju je nekdanje borce Zirovske čete prisrčno pozdravil in nagovoril znani in priljubljeni partizanski politični komisar Anton Kržišnik-Ljubo, ki je med drugim orisal bojno pot in pomembnost te enote in priporočil, da bi se srečali vsako leto. Nekdanje borce Zirovske čete sta prisrčno pozdravila predsednik in tajnica krajevnega odbora ZB NOV Žiri, ki sta se se posebej zavzela, da bi bilo to srečanje v zadovoljstvo vseh. Janko Mrovlje je udeležence seznanil, da je o Zirovski četi napisal že precej spominov in priporočil je, naj nadaljujejo pisanje zgodovine NOV. Priporočal je, da bi na Zirovskem vrhu, kjer je bila ustanovljena Zirovska četa, postavili pomnik. Udeleženci so izvolili poseben odbor, ki bo skrbel za izvajanje nekaterih sklepov in priporočil udeležencev tega srečanja.

FRANC GALIČIČ

TOLMIN

Razstava partizanske grafike Iveta Šubica

Po velikem kulturnem dogodku v zadnjih septembrskih dneh, ko je na literarnem večeru v tolminski knjižnici kar deset pisateljev in pesnikov bralo svoja dela v počastitev 100-letnice rojstva Ivana Preglja, ima galerija knjižnice te dni spet v gosteh uglednega umetnika. Tokrat razstavlja svoja dela akademski slikar Ive Šubica – znan po svojih partizanskih grafikah, po freskah, v katerih upodablja prizore iz partizanskih časov, posebno pa nam je vsem znan po svojem močnem mozaiku o dražgoški bitki. Iz zakladnice svojih stvaritev je Ive Šubica na razstavo v Tolminu odbral grafike, po večini s

partizansko tematiko. Nekatere od razstavljenih so prava dragocenost, saj so nastale med bojem v letih 1944 in 1945, ko je bil Šubica vodja grafičnega oddelka pri Centralni tehniki KPS v Kočevskem Rogu.

Tudi v povojnih letih je Ive Šubica ostal slikar partizanskega življenja. V partizanske vrste se je vključil že v letu 1941 kot 19-letni študent. S Cankarjevim bataljonom se je prebijal skozi ognjene obroče od Jelovice do Mežaklje, prek Poljanske in Selske doline do Dražgoš. Vsi ti dogodki so živo navzoči v njegovih partizanskih grafikah.

Na otvoritveni slovesnosti se je okrog uglednega gosta zbralo veliko ljubiteljev slikarske umetnosti, pa tudi borci in predstavniki družbenega življenja Tolmina. Umetnik je udeležence popeljal mimo razstavljenih del in jim s svojo razlago še bolj približal doživetja, ki dihaajo iz njih.

Utrinki in nežni zvoki iz partizanske lirike, ki so jih izvajale dijakinje Solskega centra, so bili lepo uglaseni s tem prijetnim kulturnim dogodkom. Razstava bo odprta do 3. novembra.

MIRA PAGON

NA GRMU

Šola 15. divizije

V okviru številnih prireditev in novih gospodarskih pridobitev v občini Novo mesto bodo 28. oktobra počastili letošnji občinski praznik še s pomembnim politično-vzgojnim sklepom: osnovna šola na Grmu bo poslej nosila ime »Šola 15. divizije«. Ena največjih šol v občini je sprejela predlog odbora skupnosti borcev 15. udarne divizije NOVJ, da naj bi v poimenovanju med mladim rodod živeli spomin na divizijo in njene borce.

Petnajsto divizijo so ustanovili 13. julija 1943 na Dolenjskem kot drugo slovensko divizijo, v svojem sestavu pa je imela slavne gubčevce in Cankarjevo brigado, po kapitulaciji Italije pa še 12. in 15. SNOUB. Na širšem dolenjskem območju so njene brigade ljudje najbolj poznali, saj je bilo prav to ozemlje njihovo operativno področje. O tem govori vrsta zmag in velikih akcij, od napada na Žužemberk, blokade Novega mesta od novembra 1943 pa vse do konca vojne, bitk za Dobrič, Dobravo, Trebnje, Mirno peč, Zdensko vas, Ig, Bosiljevo, rušenje Štampetovega mostu in mostu čez Savo pri Poganku, zavzetje Kočevja in zadnji boji na Orlem pri Ljubljani. Za izredne zasluge v skoraj dveh letnem boju za osvoboditev je 15. divizija dobila naziv udarna, štiri njene brigade pa so prav tako postale udarne in so prejele visoka državna odlikovanja. Ena izmed največjih zaslug njenih enot je nenehna pristna povezanost z ljudstvom, izredna uspešnost v političnem delu enot in razgibano kulturno delo.

Novomeška občina je 15. udarni diviziji 9. maja 1979 podelila domicil, poimenovanje največje šole v mestu in občini po diviziji pa je nova priložnost, da bo šola na Grmu s svojim vzgojnim delom poslej še bolj razvijala med mladim rodod vse vrline junaških borcev 15. divizije.

T. G.

NOVO MESTO

Počastitve v Šmihelu, Ločni in na Cvibljju

Krajevne organizacije ZB v novomeški občini te dni urejajo in čistijo številna obolenja in grobišča padlih borcev NOV, pri čemer skoraj povsod pomagajo mladinske organizacije in vodstva šol, pa tudi kolektivi tistih delovnih organizacij, ki so prevzele skrb za posamezna grobišča ali spomenike.

Za dan mrtvih bodo spominske slovesnosti povsod tam, kot so vsako leto, na treh večjih grobiščih pa bodo počastili spomin na mrtve s sodelovanjem godbe, pevcev in voda borcev JLA, ki bo izstrelil častno salvo. Takša spominska slovesnost bo ob 8.30 na pokopališču v Šmihelu, ob 9.30 v Ločni pri Novem mestu in ob 11. uri pri spomeniku na Cvibljju nad Žužemberkom.

T. G.

TRŽIČ

Ne manjka nalog

Predsedstvo občinskega odbora ZB NOV Tržič in predsedniki krajevnih združenj ZB so se 24. oktobra zbrali na 14. redni razširjeni seji. Največ časa so posvetili tekoči problematiki in aktivnosti organizacije pri skrbi za svoje člane v trziški občini.

Predsedstvo posveča veliko skrb ostarelim članom, nekdanjim borcem, za katere poskrbijo v dogovoru z domom ostarelih Petra Uzarja, v Bistrici pri Tržiču. Posebno skrb posvečajo obiskom članov, ki so starejši od 75 let. Ob obisku jih tudi obdario. Borci skrbijo tudi za vzdrževanje spomenikov v trziški občini, zlasti Paviljona NOB v Tržiču. Ob dnevu republike nameravajo odpreti obnovljeno spominsko tehniko v Dolini. Zbirajo podatke o družinah, ki so med NOB podpirale Gorenjski odred, gre zlasti za družine v Lomu in Gozdu. Te kmetije bodo predlagali za dodelitev spominskih plaket Gorenjskega odreda. Vse krajevne organizacije ob dnevu mrtvih pripravljajo spominske slovesnosti ob grobovih padlih borcev in drugih žrtev fašističnega nasilja. Vsako leto trziški borci ob tej priložnosti položijo venec k spomeniku v Podlublju, kjer je bila podružnica taborišča Mauthausen.

MILENA FORNAZARIČ

DOBRNA

Tovariško srečanje internirancev

Že lani so se predstavniki komisij za internirance pri občinskih odborih ZB NOV celjskega območja dogovorili, da bodo občinske organizacije prevzele skrb za bivše internirance iz posameznih koncentracijskih taborišč. Odgovornost za delo s taboriščniki iz Dachaua je prevzela organizacija ZB celjske občine, ki je 12. oktobra priredila celodnevno srečanje v novem hotelu Zdravilišča Dobrna. Na srečanje je prišla več kot polovica evidentiranih taboriščnikov iz celjske, konjiške, moziške, žalske, laške, šentjurske in velenjske občine, skupaj jih je bilo prek 70.

Po krajšem nagovoru predsednika občinskega odbora ZB NOV Celje Ivana Melika-Gojmra je bil izvoljen 5-članski območni odbor sekcije bivših internirancev v Dachauu, ki ga vodi Danči Mirnik iz Celja. Udeleženci so si ogledali 23-minutni dokumentarni film Dachau, ki ga je pred kratkim predvajala RTV Ljubljana v oddaji »Čas, ki živi«, in pa barvni kratkometražni film o proslavi 30-letnice osvoboditve omenjenega taborišča.

Izredno zanimiva je bila razstava fotografij, dokumentov, knjižnih del in drugih razstavljenih predmetov, ki so jo organizatorji pripravili tik pred začetkom srečanja s prispevki, ki so jih udeleženci prinesli s seboj in jih posodili za to priložnost. Razstava je odkrila marsikateri doslej neznan dokument, ki bi ga bil vesel vsak muzej revolucije.

Srečanje so popestrili preživeli pevci dachauskega pevskega zbora, ki so prišli iz vse Slovenije pa tudi iz zamejstva, med njimi pevovodja Foltej Hartmann, avtor knjige »Dachau« Stane Sinkovec, bivši član Slovenskega okteta Božo Grošelj in drugi.

Srečanje je bilo zares spontano, prisrčno in tovariško.

R. G.

Reševalcem nagradne križanke

Tokrat smo dobili v uredništvo veliko pravih rešitev nagradne križanke »KLI Logatec II«. Žreb pa je odločil, da bodo knjižne nagrade dobili: Matevž Kotar Dovje 90 a, 64281 Mojstrana, Dunja Gruntar, Materija 18, 66242 Materija, Janez Ranzinger, Debelakova 3, 61430 Hrastnik.

Pravilna rešitev križanke pa je: ost, rus, Iva, Kli, Edo, tat, nav, Podgora, Avar, bob, nb, Ana, stan, lan, sonar, Aci, Ada, am, osel, Logatec, ata, tridesetlet, Ibo, ena, Racin, Maji, tt, aranžer, kan, Ava.

Vabila

Vabimo borce 2. bataljona 1. brigade Vojske državne varnosti na zbor in slavnostno prireditev, ki bo v soboto, 29. oktobra 1983 ob 10.30 v Semiču. Srečanje bo v počastitev krajevnega praznika Semič in obletnice ustanovitve bataljona.

Zbor borcev bo ob 10.30 pred hotelom Smuk v Semiču, odkoder bo odhod v Vapčo vas, kjer bo odkritje spominske plošče ob 11. uri. Slavnostni govornik bo Bojan Bunc, prvi komisar bataljona, spominsko ploščo pa bo odkril predstavnik pokrovitelja Tovarne zdravil Krka Novo mesto, predsednik poslovalnega odbora mag. Boris Andrianič. Po kulturnem programu bo tovariško srečanje borcev v hotelu Smuk. Odbor 2. bataljona 1. brigade VDV

*

Občinski odbor ZB NOV Škofja Loka in ZB NOV Škofja Loka organizirata v počastitev dneva mrtvih žalno slovesnost v torek, 1. novembra 1983, ob 9. uri pred domom zveze borcev v Škofji Loki.

Vabimo vse svoje padlih, mladino in občane, da se slovesnosti udeležijo v čimvečjem številu.

*

Krajevna organizacija Zveze združenj borcev NOV Preska pri Medvodah vabi vse svoje padlih borcev, borce, aktiviste in vse krajeane na žalno slovesnost na dan mrtvih, 1. novembra 1983, ob 10.30 na pokopališču v Preski.

ZB NOV Preska pri Medvodah

*

Zveza združenj borcev NOV občine Hrastnik bo v sodelovanju vseh družbenopolitičnih organizacij organizirala v počastitev dneva mrtvih žalno slovesnost v ponedeljek, 31. oktobra 1983, ob 16. uri pred osrednjim spomenikom v Hrastniku.

Prav tako bo žalna slovesnost ob dnevu mrtvih v ponedeljek, 31. oktobra 1983 ob 15.15 pred spomenikom padlim v krajevni skupnosti Marno nad Dolom. Vabimo vse občane Hrastnika in Dola, da počastijo spomin žrtev za svobodo.

*

Vabimo borce, aktiviste in svoje padlih NOV, mladino in druge občane na slovesnosti ob dnevu mrtvih, ki bodo potekale takole: dne 31. oktobra 1983 – Javorski pil ob 14.30, Smartno pri Litiji ob 16. uri, Velika Stanga in Jevnica ob 16.30, Velika Kostreznica in v Litiji ob 17. uri, Kresnice in Sava pri Litiji ob 18. uri, dne 1. novembra na Vačah in Polniku ob 11. uri.

Družbenopolitične organizacije občine Litija

Obvestili

Obveščamo delovne organizacije in občane, da se bodo letos začele žalne slovesnosti ob dnevu mrtvih že nekoliko prej kot običajno. Pri grobovih sto talcev na Stranica ob osrednja žalna slovesnost v petek, 28. 10. 1983, ob 16. uri. Žalna slovesnost na pokopališču v Slovenskih Konjicah bo tudi v petek, 28. 10. 1983, ob 11.30, v drugih krajih občine pa jih organizirajo krajevne skupnosti in šolska vodstva ob času in dnevih, ki jim najbolj ustrezajo.

Vsekakor naj ne bo groba padlega borca ali talca, ki v teh dneh ne bi bil obiskan in primeren okrašen. Vsem delovnim organizacijam in posameznikom, ki so kakorkoli pomagali, da so grobovi vseh, ki so darovali svoja življenja za našo svobodo, lepo oskrbovani in urejeni, se zahvaljujemo za njihovo prizadevanje.

OO ZB NOV Slovenske Konjice

*

Na partizanskem grobišču na Vojsčici pri Vojskem bo v nedeljo, 30. oktobra 1983, ob 15. uri spominska slovesnost ob dnevu mrtvih, ki jo organizirajo občinski komite ZKS Idrija in družbenopolitične organizacije krajevne skupnosti Vojsko. Delegacije družbenopolitičnih organizacij, tozovor in krajevnih skupnosti bodo na grobišče 305 padlih borcev na Vojsčici položile cvetje ter prižgale svečke. Poseben avtobus bo odpeljal na Vojsko ob 13. uri z avtobusne postaje v Idriji.

S. Kovač

Poizvedba

Od 2. do 4. maja 1944 je zasedal v Drvarju 2. kongres USAOJ. Na tem veličastnem zboru Združene zveze protifašistične mladine Jugoslavije je bilo tudi 95 delegatov iz Slovenije. Slovenski delegati so se s kongresa vrnili v Metliko 25. maja in se nato napotili vsak v svojo enoto narodnoosvobodilne vojske in organizacije na terenu.

Zbiram podatke o udeležencih, ki so v slovenski delegaciji sodelovali na kongresu.

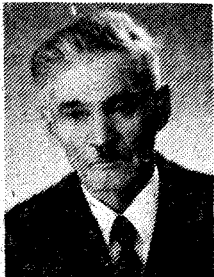
Kje je Alfonz Lenart, rojen 24. julija 1927 v Zagorju ob Savi, ki je bil delegat štabne čete 18. divizije, v kateri je bil sekretar aktiva Skoja? Iz rojstne matične knjige razberemo, da je bil oče Alojz rudar, mati Marija Mrhar pa gospodinja. Imel je brata Jožeta, rojenega 1923, in Stanislava, ki je bil rojen 1924. leta. Manjkajo mi tudi podatki o Alfonzovem sodelovanju v mladinski organizaciji in kdaj je vstopil v NOV. Kje sedaj prebiva, če je preživel narodnoosvobodilni boj? Kje živi brata Jože in Stanislav, ki bi lahko pojasnila bratovo življenjsko pot?

Prosim borce 18. divizije, delegate s kongresa, sorodnike, da bi mi sporočili podatke na naslov: Jerko Skok, Ulica Toma Brejca 2, 65000 Nova Gorica (tel. 21-636).

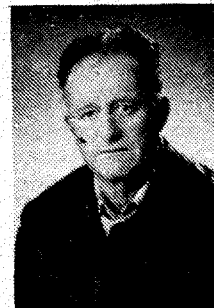
PODJETJE ZA PTT PROMET
KOPER n. sol. o.

Azzlenda PTT Capodistria r. sol. i.

POŠTNI PREDAL 175 – TELEX 34213 – TELEFON: 22-551

Janez Brank

Septembra smo se v Komendi poslovlili od Janeza Branka s Klanca, rojenega 1907. leta v Polju pri Vodica. V NOB se je aktivno vključil oktobra 1943. leta. Od februarja 1944. leta je bil borec in minar v Prešernovi brigadi. Prejel je dve odlikovanji.

Karel Ličen

V 69. letu je umrl Karel Ličen. Že jeseni 1941. leta je sodeloval z narodnim herojem Jakobom Molekom-Mohorjem, naslednje leto pa je bil sprejet v KPS. Kot aktivist je sodeloval v kamniški okolici vse do septembra 1944, ko je vstopil v NOV. Nadaljeval je delo aktivista v okrajnem odboru OF in okrajnem komiteju KPS Kamnik. Prejel je dvoje odlikovanj in priznanja.

Milena Murnik

Milena Murnik, rojena Šefman, se je rodila 1920. leta na Grmu pri Radohovi vasi. Službovala je kot učiteljica gospodinjstva in bila aktivna politično-prosvetna delavka. Vrsto let je delala na osnovni šoli v Krškem, kjer je vodila družbeno prehrano. Od nje smo se poslovlili septembra na ljubljanskih Zalah.

Marija Murovec

Na Blejski Dobravi smo se oktobra poslovlili od partizanske aktivistke, žene in matere Marije Murovec, ki se je rodila pred 56 leti v Gornjem Lokovcu na Primorskem. V NOG je delala od januarja 1943. leta. Po vojni se je z družino preselila na Jesenice.

Ivan Mlatej

V Kranju smo se poslovlili od Ivana Mlateja-Gasperja, rojenega 1920. leta na Ravnah na Koroškem. Takoj po razpadu stare Jugoslavije se je vključil v NOB in 1943. leta odšel med borce Koroškega odreda. Kasneje se je na Štajerskem, Dolenjskem in Koroškem bojeval v sestavi 14. divizije v Zidaniškovi brigadi. Bil je dvakrat odlikovan.

Stane Koblar

Na Blejski Dobravi smo se avgusta poslovlili od Staneta Koblarja-Steffka, borca NOV in dolgoletnega člana Gorske reševalne službe na Jesenicah. Rodil se je 1919. leta na Jesenicah. Med NOB je bil aktivist, leta 1944 pa je aktivno-stopil med borce. Bil je kurir na kurirski postaji 3-G gorenjske reševalne linije. Po vojni je bil aktiven družbenopolitični delavec, zato je prejel vrsto priznanj in odlikovanj.

Martin Humar-Sočan

V Podmelcu v Baški grapi se je 1914. rodil Martin Humar-Sočan. Pred fašizmom je pobegnil na Gorenjsko, kjer se je vključil v revolucionarno delo. Jeseni 1941. leta je bil že med borci za svobodo. Dve zimi se je bojeval na Gorenjskem, oktobra 1943. leta je bil poslan v bolnišnico Pavlo za šefa ekonomata. Partizanska spomenica 1941. odlikovanja za hrabrost kakor tudi druga vojna in poveljna priznanja so lahko samo delna priznanja za delo, ki ga je opravljal. Imel je čin rezervnega kapetana 1. razreda. Ostal nam bo v lepem spominu.

Lucija Makarovič

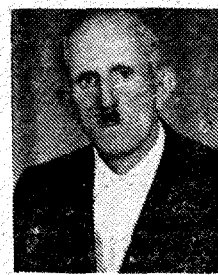
Septembra je umrla Lucija Makarovič. Bila je terenska delavka NOB. Prenašala je pošto in bila je blagajničarka fronte žena. Bila je odlikovana.

Lojze Melavc

Od Lojzeta Melavca, rojenega 1913. leta v Zg. Pobrežju, smo se poslovlili avgusta na Prihovi. Leta 1941 je bil poslan na prisilno delo v Maribor in na Dunaj. Delal je v tovarni, kjer se je vključil v napredno gibanje in kasneje v NOB. Bil je v Sercejevi brigadi in v Knoj. Dvakrat je bil odlikovan.

Jožef Štern

V Mežici smo se aprila poslovlili od Pepija Šterna, po domače Obara v Platu, rojenega 1928. leta. Med okupacijo je bil sodelavec OF. Na njihovi domačiji so se velikokrat zadrževali borci. Kako priljubljen in cenjen je bil med koroškimi borci in sovaščani, je pokazalo zadnje slovo od njega.

Tomaž Mršnik

Julija smo se na pokopališču na Golcu v Čičariji poslovlili od Tomaža Mršnika, rojenega 1909. leta. Po kapitulaciji Italije se je priključil prekomorcem in z njimi po hudih bojih prišel v domače kraje. Prejel je tri odlikovanja.

Ivan Smrdu

Septembra smo se v Postojni poslovlili od Ivana Smrduja. Rodil se je v Stari vasi pri Postojni 1914. leta. Vpoklican je bil v italijansko vojsko, od koder je dezertiral in pobegnil v Jugoslavijo. Leta 1941 se je priključil Belokranjski četi, kjer je bil do 1943. leta. Nato se je vrnil na Primorsko in se priključil Brkinski četi in kasneje v Južnoprimorski odred.

Pavel Pavlič

Na Gočah pri Vipavi smo se marca poslovlili od borca prekomorca Pavla Pavliča, rojenega 1922. leta. Za NOG je delal že 1942. leta. Istega leta je bil mobiliziran v delavski bataljon v južno Italijo. V Afriki se je priključil prekomorskimi brigadam. Prejel je več odlikovanj.

Rudi Bantan

Na Dolu pri Hrastniku smo se julija poslovlili od Rudija Bantana, rojenega 1914. leta. Leta 1943 se je vključil v odpor proti okupatorju, naslednje leto pa se je aktivno vključil v NOB. Bil je kmetijski referent.

Marija Perko

Rodila se je pred 58 leti v Poljščici na Gorenjskem. Že 1942. leta se je vključila v NOG in septembra 1944. je odšla v Jeseniško-bohinjski odred. Vrnila se je na teren in bila izvoljena za sekretarko SKOJ. Aprila 1945. leta je bila aretirana in zaprta v Radovljici. Od nje smo se poslovlili v Trzinu.

Joža Debelak

Septembra je umrl Joža Debelak iz Otoč. Rodil se je pred 80. leti. Po kapitulaciji stare Jugoslavije se je opredelil za načela OF. Toda kmalu so ga Nemci aretirali in zaprli v Begunje in naprej v taborišče Kraut pri Spitalu. Leta 1942 se je vrnil v Otoč. Postal je član gospodarske komisije, ki je oskrbovala partizane na Jelovici. V partizane je odšel 1944. leta in bil borec 3. bataljona Prešernove brigade. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost.

Jože Lužar

Po hudi bolezni je umrl Jože Lužar, borec in VI iz Šentjurja pri Mirni peči. Rodil se je pred 60 leti. Med partizane je odšel 1943. leta v Gubčevo brigado in bil ranjen. Bil je dvakrat odlikovan.

Jože Kavčič

Jože Kavčič se je rodil pred 83. leti na Breznici pri Zireh. Leta 1942 se je aktivno vključil v delo NOG, leta 1943 je postal borec Idrijskega odreda in kasneje Vojkove brigade. Bil je odlikovan. Od nje smo se poslovlili v Zireh.

Andrej Vidič

Avgusta smo se poslovlili od Andreja Vidiča, rojenega pred 75. leti na Ajbi pri Kanalu. Zaradi fašističnega nasilja je 1935. pobegnil v Maribor in se čez dve leti vrnil domov. Mobiliziran je bil v italijansko vojsko v posebni bataljon. Priključil se je enotam NOB. Bil je odlikovan.

Pavla Biščak

V Postojni smo se poslovlili od Pavle Biščak, rojene v Suhorju v Brkinah 1920. leta. Aktivno in organizirano je delala za NOB. Leta 1942 so jo zaprli v Coroneo v Trstu. Po izpustitvi se je vrnila domov in nadaljevala z delom za NOB. Bila je sekretarka mladine in Skoj. Ponovno je bila zaprta in obsojena na smrt.

Anton Gašperin

Rodil se je 1927. leta v Podbrezjah. Zelo mlad je odšel med partizane. Po vojni je končal oficirsko šolo v Beogradu. Od nje smo se poslovlili februarja.

Anton Janež

Junija smo se v Petrovčah poslovlili od borca 10. Ljubljanske brigade, Antona Janeža. Rodil se je 1908. leta. Okupator jim je požgal domačijo, družino pa odpeljal na Rab, kjer so mu umrli dva otroka in starši. Bil je trikrat odlikovan.

Marčela Stanič

Od Marče Stanič smo se poslovlili septembra v Portorožu. Rodila se je 1925. leta v Gabrovici. Bila je hčerka partizanske družine in opravljala je kurirska dela. Ohranili jo bomo v lepem spominu.

Miroslava Volf

Rodila se je 1914. leta v Senožetah na Krasu, kasneje se je družina preselila v Ziri. Druga svetovna vojna jo je zatekla v Mariboru, od koder je bila izseljena v Bosno. Od nje smo se poslovlili avgusta v Zireh.

Franc Grobovšek

Od Franca Grobovška smo se poslovlili junija v Kokri. Rojen je bil 1918. leta. Leta 1941 je bil aretiran in odpeljan v Begunje.

Ivan Salej

Julija smo se poslovlili od Ivana Saleja, rojenega 1892. leta v Slivnici pri Šentjurju. Bil je vojaški invalid iz prve svetovne vojne.

FRANC ZAVASNIK-BOŽIČ

Šlandrovci na območju domžalske občine

Do takrat za Nemce tako značilen nadzor z neprestanim patroliranjem na območju vsake postojanke je prenehal. Četrtega marca smo pod Trojanami napadli in uničili štiri nemške tovarnjake. Dne 15. marca smo uničili patroljo 15 nemških policistov in jim zaplenili vse orožje. Devetnajstega marca smo skupaj s Tomšičevo brigado napadli in pregnali Nemce iz Moravč. Moravska dolina je bila osvobodjena.

Šestega aprila smo v drzni akciji, v kateri so sodelovali vsi trije bataljoni, uničili nemško vojaško taborišče Radomlje. Akcijo smo skrbno pripravili. Napadli smo okrog polnoči in v nekaj urah smo v jurišu zavzeli taborišče. Pri tem smo ujeli 30 nemških vojakov in 2 oficirja, ostali pa so pobegnili in odvlekli s seboj mrtve in ranjene Nemce. Vseh 18 vojaških barak smo požgali. To je bila ena najbolj drznih in popolnoma uspešnih vojaških akcij Šlandrove brigade. Nemci so od vseh strani pritiskali proti Radomljam, bataljona sta jih uspešno odbijala in se počasi umikala proti Kolovškim gozdom.

Desetega aprila so nas Nemci napadli v Kranjem brdu, Nemce smo uspešno odbili in pognali v beg proti Lukovici. Dne 14. aprila smo napadli tovarno papirja Bonač na Količevem. Iz tovarne smo odpeljali 18 vozov različnega materiala, predvsem papir in tiskarne, in to po glavni cesti mimo Doba v Moravsko dolino. Nemci se niso upali iz bližnjih postojank Dob-Domžale-Lukovica.

Dne 27. aprila so Nemci pripravili večjo hajko. Ponoči so se Nemci izkrcali iz 12 tovornih avtomobilov v Krašnji in odšli proti Moravčam. Mi smo bili na nasprotni strani okrog Kranjega Brda. Zjutraj smo postavili zasedo v Trnadi v neposredni bližini Lukovice. Kolona tovornjakov z dvema tankoma na čelu se je vračala iz Krašnje. Pred očmi presenečenih Nemcev, ki so ležli v nasprotni hrib, smo uničili vseh 12 tovornjakov in en tank, eden pa nam je ušel v Lukovico. Padlo je deset nemških vojakov, nekaj smo jih ujeli, nekaj tovornjakov, naloženih s strelivom, pa se je razletelo. Petega junija smo uničili železniško progo med Domžalami in Kamnikom. Sedmega junija smo napadli in uničili tovornjaka Nemcev v bližini Krašnje. Petnajstega junija so nam iz angleskih letal prvič odvrli orožje in strelivo v Moravski dolini.

Dne 18. junija so Nemci začeli večjo ofenzivo proti Moravčam. V srditih bojih okrog Kosez in Mošenika smo Nemce zavrnili. Dne 21. junija smo v Vrhpolju pri Moravčah formirali 4. bataljon. Dne 23. junija so Nemci z velikimi silami in tanki spet začeli prodirati proti Moravčam. Malo pred večerom je kolona tankov prišla v Moravče, zadržali so se le kratek čas, brigada pa je odšla v Tuhinjsko dolino. Mobilizirali smo nove borce in v štirinajstih dneh se je vključilo v brigado 428. Šestega julija je ena četa postavila zasedo v gozdu na Dobravi blizu Črnuč, napadla je šest tovornjakov polnih vojaštva. V bliskovitem in močnem ognju so potolkli precej Nemcev. Sedemnajstega julija smo uničili nemško patroljo v Sengotarzu. V tem času pa smo imeli akcije tudi drugje. Dva dni smo napadali nemško postojanko v Smartnem v Tuhinjski dolini, se bojevali na Rakitovcu v Savinjski dolini, minirali progo Ljubljana-Zidani most, uničili rudnik v Zagorju. Brigada se je neprestano premikala. Območje Moravč, Črnega grabna, Tuhinjske doline in Črnivca je bilo tako rekoč svobodno ozemlje, kjer nas Nemci niso mogli presenetiti.

V drugi polovici julija smo odšli osvobajati Zgornjo Savinjsko dolino. Šlandrova brigada je odigrala odločilno vlogo pri razbijanju nemških postojank. V srditih 18 ur trajajočih bojih v Ljubnem smo z dvema bataljonoma v celoti uničili močno nemško posadko v Ljubnem. Tretji bataljon je uničil postojanko v Lučah. Pohorska brigada je napadla Gornji grad. V Ljubnem so padli vsi Nemci. Proti večeru so se vdali Nemci v Gornjem gradu. Takoj po padcu Ljubnega, Luč in Gornjega gradu smo odšli proti Retici. Se preden smo prišli tja, so Nemci pobegnili iz postojanke v Nazarih in se utrdili v Mozirju. Vsa dolina je bila v dveh dneh svobodna vse do Mozirja. Nemci so okrepili število vojakov v Mozirju in se močno utrdili. V začetku septembra smo uničili tudi to zadnjo nemško postojanko v Mozirju.

V tej veliki ofenzivi so poleg Šlandrove brigade, ki je odigrala glavno vlogo, sodelovale tudi Pohorska brigada, vse brigade 14. divizije in tudi vse druge partizanske enote na tem območju. Šlandrova brigada je z vsemi tremi bataljoni napadla Mozirje. Pohorska brigada je napadla Braslovce, 14. divizija Šostanj in Smartno ob Paki. Druge enote so branile vse dohode v Savinjsko dolino. Srđiti boji za Mozirje so trajali vso noč in ves dan. Okrog 18. ure so se vdali zadnji branilci v zvonič, od koder so se branili s štirimi težkimi mitraljezi. Nemci so imeli več kot 100 mrtvih in več kot 500 ujetih. Večino ujetnikov smo izpustili. Uničili smo veliko utrjenih zgradb. Seveda smo imeli veliko padlih in ranjenih tudi v Šlandrovi brigadi. Izguba Zgornje Savinjske doline je bila za Nemce pravi šok.

Nemci so poskušali osvobodeno ozemlje ponovno iztrgati iz partizanskih rok, vendar jim to ni uspelo vse do decembra 1944, ko so dolino v veliki zadnji ofenzivi za nekaj mesecev ponovno zasedli. Šlandrova in Pohorska brigada sta sodelovali tudi pri tem zadnjem obračunu.

Dvanajstega avgusta sta Šlandrova in Pohorska brigada ponovno šli na območje domžalske občine. Sedemnajstega avgusta smo obiskali kar tri tovarne: Papirnico Bonač, tovarno barv in tovarno sanitetnega materiala na Viru. Odpeljali smo veliko materiala in živil, med drugim tudi tiskarska stroja. Osemnajstega avgusta so Nemci spet z večjimi silami začeli prodirati proti Moravčam. V bojih okrog Moravč so imeli precejšnje izgube, padlo pa je tudi nekaj naših borcev. Dne 23. avgusta smo ves dan napadali nemški transport med Ločico in Trojanami. Nato smo imeli akcije na kamniškem območju in napadali postojanke Lahovče, Cerklje, Brnik, Stranje.

Dne 10. oktobra je brigada opravila zadnjo akcijo v letu 1944 na območju domžalske občine. Zidanskova brigada je napadla postojanko Krašnja in Blagovica. Šlandrova pa je varovala ta napad v zasedah proti Domžalam, Kamniku in Trojanam. Ob enih ponoči, ko so bili boji najhujši, so kurirji prinesli ukaz 11. brigadi, naj takoj preneha napad. Šlandrovci naj se takoj umaknejo iz zased, še isto noč pa naj se brigadi premakne čez Savo na Dolenjsko. Za brigadi je bil to nerazumljiv ukaz, kajti do jutra bi se postojanki Krašnja in Lukovica gotovo vdali. Na veliko začudenje Nemcev, posebno v obeh postojankah, smo prekinili boj in se premaknili proti Savi. Še isto noč nismo mogli čez Savo. Zbrali smo se podnevi in izdelali načrt prehoda prek Save. Odločili smo se, da bomo šli čez most. Bataljon 11. brigade je zvečer jurišal na nemške bunkerje, ki so stražili most na Savi pri Litiji. Nemce so z jurišem pregnali in brigadi sta odšli po mostu na Dolenjsko. Mimogrede smo uničili še železniško postajo ob Savi. Nemci so most prek Save drugi dan zažgali, verjetno presrečni, da smo odšli z njihovega območja.

Odločitev glavnega štaba, da premesti brigadi na Dolenjsko, je bila zgrešena in izvedena na napačnih domnevah. Za obe brigadi pa je bila ta odločitev skoraj usodna zaradi teh razlogov:

1. Šlandrova brigada v tistem trenutku ni bila več taka udarna brigada kot pred nekaj meseci. Ko se je pred mesecem formirala VDV brigada, je bilo izbrano 123 najboljših borcev komandirjev in komandantov za popoln bataljon. Po osvoboditvi Savinjske doline se je tam formirala cela vrsta vojaških formacij (komande mest, gospodarske komisije itd.) Kadri za vse so bili največ iz Šlandrove brigade, kjer se je tudi bojevalo največ Zgornjesavinjčanov. Precej najboljših borcev in komandirjev je v hudih bojih padlo in bilo ranjenih. V brigadi je bilo vse manj starih prekaljenih borcev, komandirjev in komandantov.

2. Za uspešne akcije na območju Dolenjske in Kočevske, kamor je bila brigada poslana (na tem območju je deloval 7. korpus), ni imela možnosti. Na tem območju je imela takrat iniciativo bela garda. Tudi prebivalstvo nam ni bilo več naklonjeno. Namesto da bi o premikih Nemcev in belogardistov obveščali nas, je prebivalstvo o naših premikih obveščalo sovražnika. Z vsemi mogočimi sredstvi so to delali, tako z zvonjenjem, ko smo se bližali vasi, z obešanjem rjuh na vidnih mestih itd. Poleg tega smo prišli na nepoznan teren z neurejeno intendantsko službo. Hrane ni bilo, ker je bilo preveč vojske. Vsa bela garda je po načrtu, takoj ko smo prišli na Dolenjsko, udarila po nas, ostale brigade so pustili pri miru. Otepali smo se jih dan za dnem z vedno večjimi izgubami. V tako obupnih razmerah je morala borcev padla in v dveh mesecih izčrpavajočih bojih smo izgubili dve tretjini borcev, predvsem novinci so dezertirali in se prebijali na Stajersko, kjer so bili doma.

3. S premetitvijo Šlandrove in Pohorske brigade je v domžalski in kamniški občini nastala praznina. To za Nemce tako pomembno območje je ostalo brez večjih partizanskih enot. Belogardisti so neomejeno začeli terorizirati prebivalstvo.

Po ofenzivi se je brigada hitro opomogla in 2. maja osvobodila Zagorje. Devetega maja so šlandrovci vkorakali v Celje. Iz Celja so odšli na Koroško in tam sodelovali v zadnjih bojih z Nemci in ustaši v okolici Prevalj. Tako se je končala slavna in junaška pot Šlandrove brigade.

Konec

S srečanja španskih borcev Jugoslavije na Reki

Vezi s Španijo naj ostanejo trajne, plodne in iskrene

V letih so že ti naši španski prostovoljci, pa vendar še polni idej, ki so jih vzpodbujale, kalile ter vodile v boju španskega naroda in potem v narodnoosvobodilnem boju. Še vedno so pripravljeni, da po svojih močeh pomagajo graditi našo skupnost, vzgajati mlado generacijo. Sklenili so, da ne bodo zanemarili svojega velikega moralnega vpliva in ugleda, ki so si ga pridobili med ljudmi. V naši narodnoosvobodilni boj so stopili kot izkušeni borci, iz njih so vzniknili vodilni možje naše oborožene narodnoosvobodilne vojske. Prav je, da naša javnost, in še posebej mladina, čimveč izve o boju španskega naroda, o sodelovanju interbrigad in Jugoslovancov v njih v tem boju proti skupnemu sovražniku mednarodnega fašizma.

Ko so se v soboto zbrali španski prostovoljci Jugoslavije na tretji letni skupščini svojega združenja na Reki, so obenem proslavili tudi 47-letnico formiranja mednarodnih brigad. »Brez lažne skromnosti smo lahko ponosni, da smo imeli čast biti v

tičnimi silami Španije v duhu naše preteklosti, naše idejne zastave, ki se vije z znamenjem svobode, miru in pravice ljudi.

Zanimalo nas je nekaj več o samem Združenju španskih prostovoljcev Jugoslavije, o namenu te organizacije, kako živijo in delajo, kakšni problemi jih razjedajo in kako jih rešujejo. Zato smo v enem izmed odmorov med zasedanjem skupščine za nekaj minut ujeli sekretarja združenja Lazarja Udovička. Povedal nam je, da obstaja organizacija španskih borcev Jugoslavije od osvoboditve, od leta 1946, ko je bil v Beogradu prvi ustanovni kongres. Takrat je bilo v Jugoslaviji živih približno petsto španskih borcev.

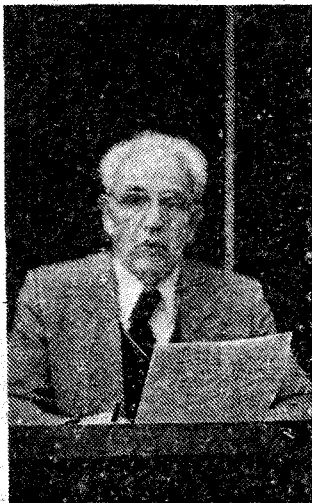
»Najprej smo delovali kot samostojna organizacija,« priporoča naš sogovornik, »pozneje pa smo prešli v sestav ZZB NOV. Nismo se hoteli ločevati. Večina je sodelovala še v našem narodnoosvobodilnem boju, kjer so si španski borci pridobili velik ugled in zaupanje. Pravzaprav je bil boj na španskih bojiščih predhodnica narodnoosvobodilnega boja doma.

Kateri je cilj organizacije? Glavni cilj organizacije je, da na mednarodnem področju še naprej pomaga španskim državljanom, da sodeluje z drugimi naprednimi ljudmi

vse manj, da smo vse starejši. Zato moramo biti tudi realni v tem, koliko in kaj lahko storimo v današnjem času, ko današnje generacije mučijo novi in veliki problemi, za katerih reševanje morajo najti nove poti, ki odgovarjajo današnji stopnji družbenega razvoja.«

Združenje španskih prostovoljcev Jugoslavije je kot organizacija tudi zadolženo za reševanje statusnih vprašanj svojih članov. Zataknilo se je pri tistih španskih borcih, naših državljanih, ki se iz Španije niso vrnili domov in nadaljevali svojo bojno pot v NOB. Tok jih je odnesel drugam, v druge dežele sveta, kjer pa so se prav tako vključili v boj tega ali onega naroda za svobodo. Leto 1971 je prineslo rešitev. Takrat je bil izglasovan zakon o španskih borcih, ki so dobili iste pravice kot nosilci spomenice 1941. Združenje je dobilo nalogo, da ugotavlja kontinuiteto boja posameznih članov in to potrjuje pri komiteju za borčevska vprašanja.

In kaj še? Obiski bolnih in ostarelih, tudi to je skrb združenja. V začetku so organizirali več razstav, sklicevali so kongrese, trudijo se z izdajanjem publikacij na temo Španije in njenega boja. Doslej najboljše delo je edicija Španija v petih knji-

Sekretar Združenja španskih prostovoljcev Jugoslavije Lazar Udovički

prvih vrstah interbrigad, ki so v svetu predstavljale v zgodovini edinstven primer mednarodne solidarnosti vsehneprednih ljudi človeštva z enim narodom – španskim narodom – katerega svobodo in demokracijo so napadle najbolj mračne sile v zgodovini človeštva, mednarodni fašizem,« je dejal sekretar Združenja jugoslovanskih prostovoljcev španske republikanske vojske 1936–1939 Lazar Udovički in še nadaljeval: »Naša moralna obveza do padlih tovarišev, do mladine in celega našega naroda je, da ohranjamo spomin na to trajno vrednoto prave mednarodne solidarnosti, na resnični internacionalizem, ki ga je rodil naš mladostni idealizem. V nobeni deželi niso imeli interbrigadisti takšne vloge in takšnega položaja kakor pri nas med NOB in potem v gradnji naše Jugoslavije. Zato čutimo tudi dolžnost do soborcev interbrigadistov iz drugih dežel sveta, da ohranimo svetlo izročilo resničnega internacionalizma.«

Svet je že štiri desetletja rešen fašizma, ni pa zavarovan pred njegovim ponovnim oživiljanjem, ki ga je marsikje čutili. Španski narod se ni nikoli sprijaznil z diktaturo fašizma. Takšne diktature je obsodila zgodovina. Številne so doživele neslaven razpad. Naivno pa bi bilo misliti, da so s tem izgubili tudi vsi ideologi in zagovorniki fašistične tiranije. Zato je še naprej potrebna popolna solidarnost svobodoljubnega sveta z demokra-

Skupina španskih borcev iz Slovenije s Čedomir Kaporjem iz BiH sredi med njimi

v svetu v prizadevanjih za mirno sožitje, da naši mladini vcepi duh španskega boja kot mednarodnega boja. Sicer pa že vseskozi naša organizacija nima kakšnih posebnih ciljev, kakšnih političnih akcij. Po svojih močeh delamo vsi – vsak posameznik in kot organizacija. Veliko bi še radi storili v vzgojnem smislu. Naši člani sodelujejo na predavanjih, ki se navezujejo na boj španskega naroda, obiskujejo šole, da čimveč zapustijo mladi generaciji, zapisujejo svoje spomine. Seveda se zavedamo, da je od takrat minilo že skoraj pol stoletja, da nas je

gah, ki vsebuje podobe 220 španskih prostovoljcev. Najbolj sveža pa je šesta izdaja publikacije Krv in život za slobodu, o jugoslovanskih študentih v španski državljanski vojni.

Ob koncu skupščine so španski borci sklenili, da se bodo še naprej srečevali vsako leto, prihodnje leto v Sarajevu. Obenem že razmišljajo na okroglo 50-letnico formiranja interbrigad (leta 1986), ki jo želijo primerno obeležiti, s posebno osrednjo prireditvijo v Beogradu.

Ziva Drole

Namen letošnjega srečanja pionirjev-dopisnikov v Škofji Loki je bil med drugim tudi ta, da mladi dopisniki prisluhnejo primeru, kako lahko poteka intervju. Naši dopisniki iz osnovne šole Jože Moškrič v Ljubljani so pogovor zapisali in nam ga poslali v objavo za našo mladinsko stran, da mu posredno lahko prisluhnejo še tisti naši dopisniki in bralci, ki niso bili na srečanju.

Zapisali smo intervju

Na 15. srečanju pionirjev dopisnikov Slovenije smo se srečali tudi z akademskim slikarjem Iveto Subicem. Intervju je vodil Janez Kajzer, urednik Kurirčka. Zapisali smo tole:

Katere barve najraje uporabljate?

Moje barve so rdeče, oker – tople barve.

Kaj najraje slikate?

Zelo rad slikam valovito pokrajino, kjer stojijo kot posejane kmetije in po kateri se sprehajajo kmetje – s polnimi koši sadja na hrbtu, s kmečkim orodjem. Rad pa tudi slikam spomine iz partizanskih dni.

Ali obstajajo stvari, ki jih še niste naslikali?

Veliko jih je; bojim se, da bo zmanjkalo časa. Med njimi so predvsem osebe – podobne vaških žena, starčkov. Hranim tudi skice iz partizanskih časov. Pravi slikar mora vedno nositi s sabo skicirko.

Zakaj ste tolikokrat naslikali Blegoš?

To je zelo lepa gora. Mišlim, da mora vsak Poljanec vsaj enkrat na leto na Ble-

goš. Naslikal sem ga že v vseh letnih časih.

Kakšni ljudje so Poljanci?

Poljanci so delovni, nepopustljivi, robati ljudje, zazrti v svoje hribe. So skrbni gospodarji.

Kaj mislijo domačini o vaših slikah?

Poljanci imajo radi moje slike. Zavedajo se, da so na njih predstavljeni oni sami in njihova pokrajina.

Kako nastane slika, npr.: Gorenjska kmetica?

Ko sem šel nekoč peš z Javorja na Stari vrh, sem na neki jasi videl kmetijo. Vnesel sem jo v skicirko. Naslednjič sem videl bližajočo se kmetico z grabljami in košaro v rokah. Tudi to sem označil in doma v ateljeju združil oba motiva.

Kdaj, kako ste začeli risati?

Odkar pomnim, sem rad risal. Ker doma ni bilo papirja, sem svoje sanje začel urešničevati kar na vreckah za sladkor. Risal sem predmete in živali. Pozneje je k sosedovi hiši hodil slikar Srečko Magulič. Opazil je moje zani-

manje in talent in je očetu svetoval, naj me pošlje v šole.

Kdaj ste dobili prvi honorar?

V 2. letniku je moj talent opazil ravnatelj. Nekoč sem moral prerisati zajca nekega nemškega slikarja. Potrudil sem se in dobil 20 dinarjev. Ta moj prvi honorar sem dal očetu v zahvalo, ker mi je omogočil šolanje.

Kaj je vplivalo na vašo odločitev, da ste že leta 1941 odšli k partizanom?

Bilo je zelo hudo. Nemci so namreč največ izseljevali šolane ljudi. To je bil za Poljanca velik udarec. Tudi oče je bil zaveden Slovenec in me je tako tudi vzgajal. Povezali smo se z OF. Ob prvem prihodu partizanov v Škofjo Loko sem se jim s prijatelji pridružil.

Marsikdaj je bilo zelo hudo, a z vero v zmago, s tovarištvom in vzdržljivostjo smo premagovali vse težave.

Pomagal sem tudi ustvarjati partizanski mladinski tisk.

Udeležili ste se slavne dražgoške bitke. Kakšna je

bila vaša vloga v njej in kakšen čin ste imeli?

Bil sem desetar.

V Dražgoše smo prišli ponoči – 1. januarja 1942. Po devetih dneh so nas napadli Nemci. Že drugega dne bitke smo dobili povelje, naj odidemo na Jelovico. Kljub sovražnikovi premoči in hudemu mrazu (–30° C) smo vzdržali. Celo sovražniki so se po bitki čudili našemu junaštvu.

Dobili ste že pet Levstikovih nagrad za ilustracije. Katere mladinske knjige najraje ilustrirate?

Rad ilustriram knjige s partizansko, kmečko in živalsko tematiko. Ilustriral sem tudi 1. berilo in to je bilo zame zelo zanimivo delo.

Kaj trenutno delate?

Pripravljam se na slikanje kmečke figure – na kmeta Poljanca z vilami.

Pred vami so pionirji – dopisniki iz vse Slovenije. Kakšen je vaš odnos do mladit?

Veliko sodelujem z mladimi. Rad hodim mednje in jim pripovedujem svoje doživljaje.

Ali nam lahko poveste vaše življenjske izkušnje?

To so predvsem trdo delo, trdo učenje, spoštovanje do dela in ljudi. Edino z vztrajnostjo in z velikimi napori lahko nekaj dosežes. Umetnik je kot športnik.

ANDREJA, KARMEN, NATASA, NENA literarno-

novinarski krožek OŠ Jože Moškrič Ljubljana

Ob dnevu mrtvih

Kmalu bo tu 1. november – dan mrtvih in na dan bodo zopet privreli stari spomini, odprle se bodo še nezaceljene rane in nastajale nove. Zagorele bodo svečke na grobovih in njihovi plamenčki bodo kot že tolikokrat prej izžarevali nemo sporočilo – dokaz ljubezni in spoštovanja. Ob zadnjih počivališčih svojcev in prijateljev bodo starčki in mladeniči, otroci in odrasli obujali spomine na dni, ko tu še ni bilo gomile s pokopano, a ne zakopano ljubeznijo.

Zemlja je zakrila telesa padlih borcev, junakov naše zgodovine, ni pa zakrila njihovih misli. Te še vedno živijo in nam dajejo vedeti, da je na njih zgrajena naša domovina.

Prelepi gozdovi gorenjskih planin šumijo nepretrgano zahvalo tem ljudem, primorsko morje buči in pozdravlja rešitelje, nepregledna žitna polja v Panonski nižini nežno valovijo v vetru, ki raznaša njihovo pesem po vsej domovini, prepojeni z rekami krvi, strahom in ljubeznijo.

Prvi november – dan mrtvih, to je en sam spomin na veliko žrtev za našo prekrasno domovino, spomin na mrtve očete in matere, na prijatelje. Ta dan človeštvo izjoče solzo za vse ljudi na svetu, pokopane, a vedno navzoče v naših mislih in srcih.

SIMONA in KARLA BERTALANIČ
Zgodovinski krožek
OŠ Tone Čufar Jesenice

Titovo ime

Ti si nas vodil
in s tvojo pomočjo smo si
priborili svobodo
in za to smo ti hvaležni.

In vendar je tvoje srce
prenehalo biti.
Bil si junak...

Toda vedi,
ti si v naših srcih
in niti ključ srca
te ne bo nikdar odklenil in izdal.

Odšel si...
Solze so nam tekle
in povsod je zvenel odmev:
Tito, Tito, Tito!

SUZANA, ŠPELA
OŠ Tone Čufar, Jesenice

Srečanje mladih dopisnikov v Škofji Loki

V četrtek, 13. oktobra, smo najbolj vestni dopisniki odšli za tri dni na 15. srečanje mladih dopisnikov, ki je bilo v Škofji Loki. Tam so nas sprejeli tamkajšnji učenci in nas odpeljali na svoje domove. Naslednje jutro smo se z gostitelji zbrali v šoli v Polubniku. Čakal nas je znani slikar Ive Šubic, s katerim je

vodil intervju tovariš Kajzer – urednik Kurirčka.

Šubic se je rodil v Hotovljah, dobil je Prešernovo nagrado in pet Levstikovih nagrad za svoje delo. Je slikar. Bil je med partizani, ko mu je bilo komaj 17 let.

Ive ima doma še veliko dela. O tem pričajo mape skic. Največkrat je narisal Blegoš. Ive Šubic tudi ilustrira. Povedal je, da veliko dela z mladimi in jih ima rad. V šoli je bila tudi razstava njegovih risb in njegovega dela med NOB.

Po pogovoru z njim smo si ogledali še razstavo šolskih glasil. Tudi pogovor z uredniki naših revij in časopisov je bil zelo zanimiv. Bila sem gost Pionirskega lista. Pogovarjali smo se z Marto, Zarjo in Meto. Trema me je hitro zapustila. Urednica je zadovoljna z nami, ker veliko pišemo.

Tudi ogled spomenika v Dražgošah je bil svojevrstno doživetje. Ive Šubic nam je razložil, kako in kaj predstavlja mozaik, ki ga je sam

oblikoval. Izvedeli pa smo tudi zgodovino dražgoške bitke. Tudi Bičkovno skalo, pri kateri sta brata Biček zadrževala Nemce, je bilo videti. V soboto zjutraj, ko smo se zopet zbrali, je bila sklep-

na prireditev ter podelitev nagrad in priznanj. Dobili smo pisalni stroj. Bili smo zelo ponosni in pisalni stroj smo z veseljem prenesli skozi polne avtobuse do Dolenjskih Toplic. JANJA FINK novinarski krožek OŠ Baza 20 Dol. Toplice

Učenci iz osnovne šole Miloša Ledineka Črna na Koroškem so se na svoj obrambni dan fotografirali pred spominskim obeležjem na Pobreškem v Ludranskem vrhu.

Ignac Zdovc

Dan, ko se spominjamo vseh mrtvih

Večkrat pobrskam po vaših dopisih iz prejšnjih let, dragi naši mladi dopisniki. Bodisi da zanje ni bilo prostora za objavo na naši mladinski strani zaradi prevelikega »navala« bodisi da so prispeli prepozno, ko je bil ta ali oni dogodek že mimo. Tako se je zgodilo tudi z nekaterimi vašimi prispevki ob lanskem 1. novembru, da so obležali v naši »zapuščini«. Pod roke mi je prišel zapis Martine Maučec iz osnovne šole Bakovci. Takole je napisala: »Prvega novembra se spomnimo vseh mrtvih, posebno še žrtev, ki so padle za svobodo. Tako smo včeraj na grobove babic in dedkov ter partizanov prižgali sveče in prinesli rože. Grobove smo obiskovali ves dan.« Andrejka Rupertič iz osnovne šole Šentrupert (letos že tretješolka, kajne Andrejka?) nam je sporočila, da so učenci zbrali denar za svečo, ki so jo potem prižgali pri spomeniku padlim partizanom, in je še dodala, da gre večkrat na pokopališče, ne samo na dan mrtvih. Iz Artič se je oglasila Irena Zorko: »Učenci višje stopnje smo se udeležili pohoda k spomeniku krških žrtev, ki stoji sredi Dobrave. Prehodili smo lepo število kilometrov. Kjer stoji spomenik, so fašisti ubili devet borcev Krške čete. Med njimi je bila tudi učiteljica Ivanka Uranjekova. Gozdar Tone Geč je ta strahotni zločin videl in da bi kraj označil, je posadil nekaj smrek, ki še danes ponosno in bohotno rastejo ob spomeniku prvih žrtev nacizma. Počastili smo njihov spomin s šopki rož, svečami in partizanskimi pesmimi.« Tudi iz osnovne šole Janka Premrla-Vojka iz Kopra je lani prispel še en zapozneli zapis o 1. novembru, in sicer nam ga je poslala Marlen Zonta iz lanskega 6. b razreda. Posebej sem se ustavila ob njenem vzkluku: »Na padle ne smemo pozabiti! Po njih se moramo zgledovati, saj so padli za svobodo in bratstvo med narodi.«

Učenci iz osnovne šole Baza 20 v Dolenjskih Toplicah imajo že v navadi, da vsako leto v oktobru organizirajo pohod. Ker živijo pod partizanskim Rogom, se večkrat odpravijo v njegove vabeče gozdove, ki skrivajo toliko skrivnosti iz partizanskih dni. Spominjajo se partizanov, ki jih niso poznali, pa se jim iz pripovedi vendar zdijo tako blizu. Ob tej priložnosti očistijo tudi spomenike padlim borcem: v Ribniku, Jelendolu, Hrastniku, Starem logu pa še v Toplicah, Sušicah, Poljanah, Podturnu in Podhosti.

Tako je bilo lani. Kako bo letos, nam boste še sporočili, dragi mladi novinarji. Le ne odlašajte predolgo! Želimo si prispevkov še iz drugih krajev Slovenije. Iz Stranic se nam je že oglasila Davorina Žnidaršič iz drugega razreda. Piše o grobovih 100 talcev: »Na grobovih smo kopali in grabili. Nekateri so pa sedeli. Jaz sem grabila in nosila smeti v gozd. Očistili smo oba grobova. Pogovarjali pa smo se o partizanih, ki so se za nas bojevali.« Iz Dolenjskih Toplic nam je Janja Brezovar poslala pesmico o tihem grobku, ki jo je sestavila za kurirčka Tinčka. In tudi Simona ter Karla Bertalanč iz osnovne šole Tone Čufar na Jesenicih že premišljata o 1. novembru. Njun prispevek v celoti objavljamo na naši mladinski strani.

Še nekaj naj vas opozorim, dragi naši mladi dopisniki: razmislijte, da 1. novembra zelo hitro sledi 29. november. Zelo lepo bi bilo, da bi vaši prispevki na temo praznika domovine pripotovali na naše uredništvo nekoliko prej! Na svidenje do prihodnjic!

Ziva

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Na grobu

Mrak je. Hodim od groba do groba. Manjše sveče dogorevajo. Piha hladen vetrič, ki jih ugaša. Zagledam prevrnjeno vazo. Postavim jo pokonci. Rože so ovele. Sveče pred vazo so plaho gorele. Okrog mene sta tišina in rahla svetloba. Vsi so lepo urejeni. Nekateri razkošni, drugi manj. Zaslišim tihi jok. Ozrem se. Vidim ženičko, ki se sklanja na grob in prižiga svečo. Najbrž ji je umrl kdo od najbližjih. Vzravkala se je in počasi odšla.

Premišljam, kdo je jokal za partizani, ki so hrabro žrtvovali življenja?

Odidem naprej. Avtomobili so prihajali in odhajali s pokopališča. Pridem do avtomobila. Odpeljem se. Ozrem se še enkrat na grobove. Bilo je kot ena sama velika, dogorevajoča sveča.

NEVENKA BAGARI, 6. a
OŠ 14. div. Senovo

Ni je več

Moje babice že dolgo ni,
Tam v grobu,
v jami spi.

Umrli je mlada,
ni dolgo živela,
čeprav je še majhne otroke imela.

Mami moji je bilo hudo, saj
je bila še otrok,
ko so od mame jemali slovo.
Babice imajo zlate roke,
a žal, moje več ni,
da bi z njimi ogrela
moje srce.

JOŽICA LUKAČ
OŠ Bakovci

Izjava ob mednarodnem tednu razorožitve

Vse naše delovne ljudi in vso svetovno javnost vedno bolj zaskrbljuje zaostrovanje mednarodne napetosti in široka destabilizacija mednarodnih odnosov, ki je izraz blokvske politike delitve sveta, politike podrejanja narodov in zanikanja njihove pravice do nacionalne suverenosti in lastnega razvoja.

Izraz te blokvske politike so številni primeri uporabe sile in grožnje z njo, lokalne vojne in najrazličnejša vmešavanja v notranje zadeve suverenih držav. Te razmere pomenijo ogrožanje mednarodne varnosti in miru kot dobrine in pravice slehernega človeka in vseh narodov. Ko izražamo zaskrbljenost sprito takšnega položaja, hkrati ponovno poudarjamo našo privrženost viziji dru-

gačnega sveta, sveta brez dominacije, sveta demokratičnih političnih in gospodarskih odnosov v svetu, skratka, tiste vizije sveta, za katere se zavzema gibanje neuvrščenih.

Sedanjo mednarodno napetost še pogloblja silovita oboroževalna tekma med blokoma, ki se izraža v brezumnem kopičenju jedrskega orožja in drugega orožja za množično uničevanje. V teh razmerah bi vsak oboroženi spopad med velesilama neizogibno prerasel v veseplošni jedrski obračun. Zato danes razorožitev ni več zgolj politično ali moralno vprašanje, temveč vprašanje obstoja človeštva. Akcija za razorožitev, katere končni cilj je splošna in popolna razorožitev pod učinkovitim mednarodnim nadzorstvom,

je torej potrebnejša kot kdaj koli. Mir je stvar vseh in vsi si moramo zanj prizadevati. Gibanje neuvrščenih, katerega aktivni član je tudi naša država, nenehno prispeva k temu prizadevanju. Aktivno vlogo naše države moramo še naprej krepiti in potrjevati z aktivnimi pobudami, ki odvrtaajo vojno in prispevajo k prizadevanjem za mir.

Seveda pa obveznost vseh narodov, da si prizadevajo za mir, ne zmanjšuje posebne odgovornosti velesil, katerih arzenali so največja grožnja miru. Zato se pridružujemo pozivom z vsega sveta, ki zahtevajo učinkovitejša razorožitvena pogajanja tako v OZN kot tudi na dvostranskih konferencah, vključno s pogajanjmi o zmanjševanju strateške jedrske oborožitve! Pozivamo ZDA in SZ, da na-

daljujeta pogajanja o jedrskih raketah srednjega dosega v Evropi in se sporazume-ta o zmanjšanju števila že razvrščenih raket in o preprečitvi nemešanja novih! Izražamo solidarnost z vsemi gibanji v svetu, ki se zavzemajo za te cilje!

Trajen mir bo mogoč samo na podlagi celostne preobrazbe mednarodnih ekonomskih in političnih odnosov. Za takšno vizijo sveta si prizadevamo v naši mednarodni aktivnosti, predvsem pa doma. Vsak delovni človek lahko prispeva k tem prizadevanjem. Odločneje kot doslej moramo krepiti zavest v naši družbi o nujnosti gospodarske stabilizacije in opiranja na lastne sile, kar je pogoj našega družbenega razvoja in razvoja samoupravnih odnosov pri nas, s tem pa

tudi pogoj stabilnega mednarodnega položaja naše države, njenega ugleda in njene akcijske sposobnosti v mednarodnih odnosih.

Prispevek slehernega človeka pri nas prizadevanjem za mir je tudi v krepitvi usposobljenosti in pripravljenosti braniti neodvisnost in pridobitve našega samoupravnega, socialističnega razvoja. In nenazadnje podpiramo akcije delovnih ljudi in občanov za mir, še naprej bomo krepili sodelovanje z vsemi gibanji v Evropi in širše v svetu, ki si dejansko prizadevajo za mir. Podpiramo sodelovanje z vsemi mednarodnimi mirovnimi iniciativami in pobudami v našem sosedstvu, ki prispevajo prizadevanjem za mir.

Republiška konferenca
SZDL Slovenije

Kopica

To, odmirajočo (slovensko) besedo je mogoče še najti v kakšnem slovarju. A nas ne bo prav nič zanimalo, ali je kaj v sorodu, recimo, z akumulacijo ali - še manj - z inflacijo. Kaj hočemo, vse bolj ali manj odmir, izjeme pa ne štejejo, čeprav bi si želeli, da bi n. pr. odmrli tudi dolgovi. Toda stari pregovori, ki so bili včasih cvet ljudske modrosti, so danes skorajda pozabljeni, nerazumljiva neumnost. Kdo se razume pregovor: Zrno do zrna - pogača, kamen na kamen - palača? Saj ne moremo razumeti niti najnovejših, vsakdanjih izkušenj, izraženih v pravilu, ne zgolj kot pregovor: Cene na cene - inflacija. Navsezadnje pa vse stare in noveše pregovore še najlaže pogrešamo. No, tudi ni kakšnega pomanjkanja kopic besed. V takšnih kopicah je med drugimi najmanj priljubljenimi in najpogostejšimi ena, ki bi se je sicer radi ognili: varčevanje. O tem nesrečnem ali odrešilnem varčevanju je bila izrečena že vsa človeška modrost, toda znano je, da nobena modrost še ni pregnala človeške neobgljenosti, da ne rečem neumnosti, ravnodušnosti, malopridnosti, zapravljenosti in tako naprej brez konca. Vendar vsa čast modernemu človeštvu, ki ima toliko razumevanja za človeške vrline, da je en dan na leto posvetilo svetovnemu varčevanju.

Da, mednarodni dan varčevanja! Bojim se tiskovne napake, zakaj prav lahko bi se stavcu zareklo, pa bi nastal mednarodni dan norčevanja. Nevarnost je toliko večja, ker že na pol uradno razglašamo varčevanje v obdobju inflacije za neumnost. Kdor varčuje denar, izgublja vrednost prihranka. Kdor pa razmetava, pa tudi ne izplava. Inflacija je namreč povodenj in ni plavalnega mosta, ki bi nas v nji naučil plavati. Seveda se vsi učimo - varčevati. Vsak po svoje. Tako pač nekateri mislijo, da je najboljši varčevanje zapravljanje in zadolževanje. Precej nas je, ki hočes nočes - ne da bi kaj mislili - varčujemo, ker nič drugega ne moremo, toda varčevati se očitno ne bomo nikdar naučili, ker si lahko prihranimo za jutri le nekaj današnje revščine. Sicer pa že to dokazuje, da res ne znamo varčevati: kar venomer stokamo, kako je neznansko hudo, a bi bilo edino pametno, da bi predvsem varčevali s tarnanjem, zlasti še, ker nas nihče ne posluša in bi nam tudi prav nič verjel.

Sicer pa najbrž ne tarnajo prav tisti, ki zares vedo, kaj se pravi varčevati - ne le z besedami, marveč predvsem z ljubim kruhom. Vedo pa tudi, da je treba vsak dan, vse dni v letu, posvetiti domačemu varčevanju, tako da jim ni treba iskati v priliki, kdaj je svetovni dan varčevanja. To sicer ni nobeno dokazovanje, da je nepotrebna neumnost mednarodni dan varčevanja z vsemi tistimi slovesnimi kopicami besed in modrega dokazovanja, češ da je varčevanje vir vse blaginje, napredka, ustvarjanja in lepše prihodnosti sveta - lajanje starih viž sprito kakšnih 700 milijard dolarjev dolgov »nerazvitih«
držav in da približno prav toliko »napredni«
svet zavže na leto za »varovanje miru«
- super-blazno oboroževanje. Kaj pa mednarodni dan - razoroževanja?

efes

Morala in prizadevanja za mir

S predsednikom Združenja španskih prostovoljcev Jugoslavije Danilom Lekićem smo spregovorili nekaj besed o vprašanju morale doma in o mednarodni situaciji. »Ni ustreznih samoupravnih odnosov brez ustrezne morale,«
meni tovariš Lekić. »Pri nas že sam pojem 'partizan' vsebuje ljudski, idejni in politični pomen. Ljudje morajo zaupati samoupravljanju. Pri nas pa je večkrat zaznati moralo, ki kompromitira samoupravljanje. Mi, španski borci smo na celi svoji poti ostali zvesti tistemu, za kar smo se bojevali in tej ideji ostajamo zvesti še danes. Morala je pogoj in po drugi strani podoba družbe. Izpopolnjevati socialistično moralo - to želimo mi, španski borci.

Glede mednarodnih razmer pa mislim, da se mora tudi v tej smeri naša aktivnost še nadaljevati, kajti mednarodni položaj se zaostrojuje. To smo si zapisali tudi v programu. Naša aktivnost naj pomeni boj proti nuklearnemu orožju. Razvrstitev sil v svetu je takšna, da ima ljudsko javno mnenje zelo odločilen pomen - postaja politično mnenje. Boja za mir se moramo lotiti z odprtim srcem in mišljenjem, posamezniki in organizacija. Osebnost čutim moč, da bi spet stopil v prve vrste boja,«
je naglasil Danilo Lekić.

Živa Drole

Uspešen nastop gasilcev

Ta mesec je tudi mesec »požarne varnosti«. Pripravljenost gasilcev, varnostnikov ter pripadnikov TO in DSZ na požare je potrdila velika sektorska vaja, ki je bila minuli teden v delovni organizaciji Integral ob Celovski cesti v Ljubljani. V tej akciji so sodelovala industrijska gasilska društva iz Dekorativne, Litostroja, Uniona, Avtomontaže, IMP in Integrala, vsega skupaj kar 62 gasilcev in precejšnje število pripadnikov CZ. »Ze dobrih deset let v mesecu požarne varnosti pripravljamo vaje in podobne akcije. Rezultate potrjujejo številna priznanja in visoke uvrstitve

na tekmovanjih tako na občinski kakor na republiški ravni, nam je dejal po uspešni vaji gasilcev povelj-

nik vaje in gasilskega društva ter vodja CZ pri DO Integral Jože Bavšek.

Jože Čurin

Slovesno na Opčinah

Za mejo, na Opčinah je bila pred dnevi prijetna slovesnost, na kateri je generalni konzul SFRJ v

Trstu Drago Mirošič v imenu predsedstva Jugoslavije podelil priznanja skoraj sto borcem, nekdanjim udele-

žencem osvobodilnega boja jugoslovanskih narodov in narodnosti.

V dvorani Prosvetnega doma na Opčinah so se podelitve priznanj udeležili tudi predstavniki vojaških oblasti, deželnega sveta, tržaške in dolinske občine, pokrajine, manjšinskih organizacij ter predstavniki VZPI-ANPI. Predsednik pokrajinskega odbora italijanske borčevske organizacije se je v imenu prejemnikov priznanj zahvalil predstavniku naše države in poudaril, da tudi ta priznanja pomenijo potrjevanje prijateljstva in bratstva, ki se je kovalo v boju proti fašizmu in se nadaljuje danes, v boju za mir.

Priznanja in plakete Prešernove brigade

Odbor skupnosti borcev 7. SNOUB Franceta Prešerna je sredi minulega tedna ob praznovanju 40-letnice ustanovitve brigade podelil priznanja in plakete. Plakete Prešernove brigade so za tesno sodelovanje z odborom prejeli: Martin Košir, Slavko Zalokar, Franc Sifkovič, Tone Volčič, Stane Božič in Ivan Cvar-Marjan.

Za delo v saniteti in organizaciji zdravljenja borcev Prešernove brigade so prejeli plakete: Dr. Branko Stangl, dr. Franja Bidovec, dr. Ivan Hribnik-Matjaž, dr. Viktor Volčjak, dr. Miha Zemva in prof. dr. Edvard Pohar.

Priznanje odbora Skupnosti borcev 7. SNOUB Franceta Prešerna prejema novinar ljubljanske televizije Janez Kranjc (Foto: Marjan Ciglič)

Za dolgoletno in aktivno sodelovanje z odborom skupnosti je prejel priznanje občinski odbor ZZB NOV Kranj, plakete pa Jože Marjek-Joco, Franc Puhar-Aci in Peter Zbontar.

Za sodelovanje na področju informativno-propagandne dejavnosti so prejeli plakete: Ljubljanski dnevnik, Glas, TV-15, Naš tovariš in RTV Ljubljana, priznanja pa so prejeli še Danica Dolenc, Matija Maležič, Stane Skrabar, Janez Kranjc, Gorenjski tisk, RTV Ljubljana »Cas, ki živi«, Radio Ljubljana - uredništvo Še pomnite, tovariši, Radio Tržič in Jesenice, Dom - Plan Kranj, Gradbinec Kranj, Iskra Telekomika Kranj in Krajevna skupnost Stražišče.

S podelitvijo plaket in priznanj Prešernove brigade bo odbor te skupnosti nadaljeval že ta teden v Škofji Loki, kjer bodo med drugim podelili tudi posebna priznanja petim kmetijam na Škofjeloškem.

Fontanotovci v Sloveniji

Skupina nekdanjih borcev brigade Fontanot, ki se je bojevala skupaj z 18. divizijo in bila tudi boje za osvoboditev našega glavnega slovenskega mesta, je obiskala Slovenijo. Med bivanjem v naši republiki je fontanotovce sprejela tudi predsednica skupščine občine Ljubljane Tina Tomljenova, ki je v pogovoru z nekdanjimi borci poudarila vezi, ki so se spletle med vojno in so temelj današnjemu prijateljstvu. Silvano Bacić, nekdanji senator in član CK KP Italije, je poudaril, da je postala meja med Jugoslavijo in Italijo prostor, ki državi tesno povezuje, vendar bo treba še več storiti, da bo resnično postala tudi zgled vsej Evropi.

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRAŠEK - reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JEŠIH - naša organizacija; Lektor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNČAR; Tajnica uredništva: MARIJA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniški oddelci: Miklošičeva 28/1 p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din - Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov - Korektore in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35